

Stopnja iztrošenosti

Medtem ko je bila stopnja iztrošenosti osnovnih sredstev gospodarstva v SRS leta 1968 45,3 odstotka, je iztrošenost v drugih republikah 36,3 odstotka (povprečje za SFRJ 37,5 odstotka). Podatki o avtomatizaciji delovnih sredstev (polavtomati, avtomati ter avtomatizirane produkcijsko-transportne linije) v industriji leta 1967 kažejo, da je bilo takšnih sredstev v industriji SFRJ 55,7 odstotka (ostala so bili stroji na ročni pogon in ročno vzdrževanje) ter da ta odstotek znaša za Kosovo 80,6 odstotka, Makedonijo 74,4 odstotka, Črno goro 65,2 odstotka, Vojvodino 57,5 odstotka, Hrvaško 55,1 odstotka, najbolj pod povprečjem pa je Slovenija z 49,7 odstotka ter ožja Srbija s 46,5 odstotka avtomatiziranih delovnih sredstev.

Iz referata Franca Popita
na VIII. seji CK ZKS

Prispevki SRS federaciji

Ko že govorimo o prispevkih SR Slovenije za skupne jugoslovanske potrebe, naj povemo, da so bili taki: skupni neto prispevki SRS federaciji (torej po odbitku sredstev, ki jih je federacija neposredno z izvoznimi subvencijami ipd. vrnila v SRS) so znašali leta 1963 18,7 odstotka družbenega proizvoda Slovenije, leta 1964 14,0 odstotka, leta 1965 10,3 odstotka, leta 1966 9,7 odstotka, leta 1967 13,5 odstotka in leta 1968 14,0 odstotkov.

Iz referata Franca Popita
na VIII. seji CK ZKS

Na pravi poti

Ce pa bomo odšli v tovarne, ki so v bližini preteklosti in še danes največ prispevale k našemu izvozu in pridobivanju dragocenih deviz, bomo lahko našli uprave podjetij še vedno v lesenih barakah, pa naj bo to v Logatcu, Begunjah, Novem mestu in drugje, medtem ko so v sodobnih tovarniških dvoranah s prihranki postavili nove, moderne stroje.

Delavska enotnost — 11. X. 1969

Neredni plačniki

Nad 1500 Titogračjanov so prijavili sodišču, ker neredno plačujejo najemnino. Stanovanjskemu podjetju dolgujejo blizu 2 milijona dinarjev. Med njimi so tudi taki najemniki, ki že po dve leti in tudi več niso plačali najemnine. Pri tem pa je zanimivo, da je med nerednimi plačniki največ tistih, ki živijo v novih stanovanjskih blokih in nimajo ravno majhnih dohodkov. Najemnine ne plačujejo redno niti tisti, ki imajo v svojih komfortnih stanovanjih podnajemnike.

Dnevnik — 9. X. 1969

Delati je treba znati

Ko je poslanec Danilo Kekić na včerajšnji seji odbora zbora narodov za ekonomsko politiko in finance govoril o gradivu o neukvalifikiranosti, je med drugim dejal:

»Vse to gradivo je javno in ni nas sram, če ves svet vidi, kaj vse delamo; sram pa nas je lahko, ko tudi vidi, da ne znamo delati.«

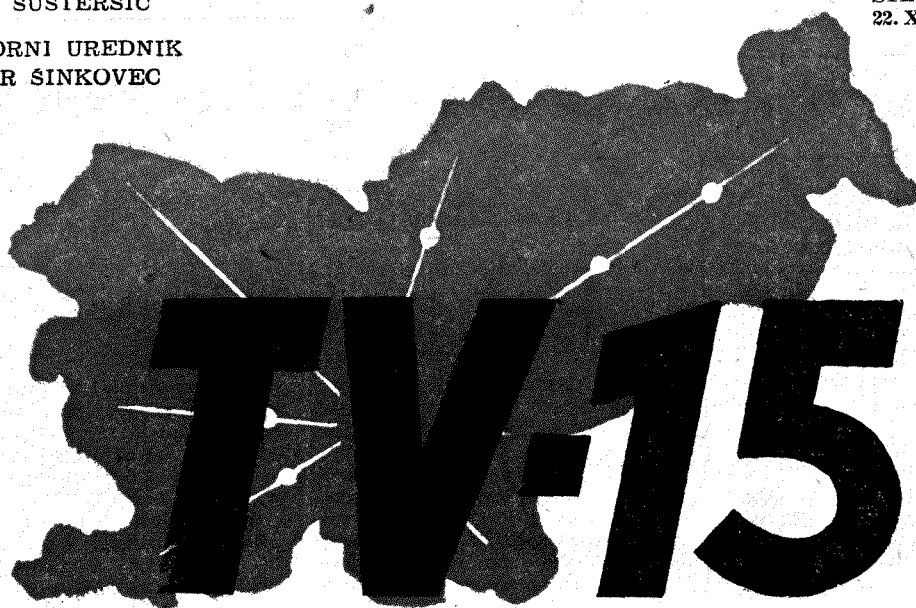
Delo — 10. X. 1969

Borci si sami gradijo cesto

Težko bi bilo reči, da je kaka nagrada, ki jih podeljujejo ob dnevu osvoboditve mest, prišla v bolj zaslužene roke. Gre za oktobrsko nagrado ob proslavi osvoboditve Trebinja, ki so jo dodelili odboru za graditev ceste Osjnik—Zavala pri Trebinju. Ta odbor, ki ga sestavljajo borci, je organiziral gradnjo 25 kilometrov dolge sodobne ceste in to s prostovoljnim delom. Cesta bo povezovala vasi tega dela Hercegovine s trgi okoli danes že bogatega Dubrovnika. Skozi divje skalovje so kmetje in borci že prebili 3 kilometrov ceste in nameravajo še letos zgraditi nadaljnjih 14 kilometrov te ceste, ki je ni najti v nobenem planu cestnega omrežja.

Borci in demobilizirani oficirji bodo gradili tudi 43 kilometrov dolgo »cesto narodnega heroja Sime Solaja« skozi uporniške kraje: Sipova, Plive, Janja in Kupresa s povezavo na cesto Kupres—Jajce—Srbit.

Ekonomika politika — 13. X. 1969

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Kongres ZZB NOV v Ohridu

V Ohridu, v naselju Sv. Stefan, znanem letoviškem kraju Makedonije, so se 15. oktobra letos zbrali na trodnevnem posvetovanju delegati ZZB NOV iz vse Jugoslavije. Pomembnost kongresa borcev je potrdilo pozdravno pismo predsednika republike Josipa Broza-Tita, ki ga objavljamo na drugi strani. Prav tako je pomembnost le-tega potrdila udeležba delegatov 45 organizacij borcev in predstavnikov osvobodilnega gibanja iz 30 držav, ki so z zanimanjem prisluhnili razpravam o vseh aktualnih problemih borcev NOVJ. Kongresa sta se udeležila tudi predsednika svetovne organizacije borcev (FMAC) Van Lanscho in generalni sekretar mednarodne zveze udeležencev odporiških gibanj (FIR) Jean Toujas.

Kongres se je začel s plenarnim zasedanjem, nato pa delo nadaljeval po komisijah in sicer za družbeno politično aktivnost ZZB NOV, za preučevanje aktivnosti ZZB NOV pri negovanju in razvijanju revolucionarnih tradicij NOB, za vprašanja ljudske obrambe in naloge ZZB NOV, za preučevanje socialno-gmotnih in zdravstvenih problemov udeležencev NOV, za preučitev sodelovanja ZZB NOV Jugoslavije z nacionalnimi in mednarodnimi borčevskimi organizacijami, za statut (statut bomo objavili v prihodnji številki!) ter za sklepe, predloge in pritožbe. Delovali sta tudi kandidacijska in verifikacijska komisija.

Zasedanja komisij so se delegati — vseh je bilo 630 — udeleževali po lastni izbiri z ozirom na področje dela, ki ga opravljajo v organizaciji ZZB NOV. Razprave so se odvijale v glavnem okoli problemov, ki se vlečejo od kongresa do kongresa — kot so stanovanjsko vprašanje, upokojevanje, invalidski dodatek, pa tudi o razlikah, ki nastajajo kot posledica večje ali manjše gospodarske razvitosti med razvitejšimi in manj razvitimi republikami, kar se opazja celo med posameznimi občinami. Največji poudarek je bil dan na družbeno-politični in ne toliko na socialni vlogi naše borčevske organizacije! Delegati so dalje izrazili željo po hitrejšem uveljavljanju mladih, saj na njih sloni nadaljnji razvoj družbe; pri tem pa poudarili, da prepustitev vaje mlajšim ne pomeni, da so starejši za med staro šaro. V naši socialistični družbi imajo slednji še vedno pomembno mesto in velike obveznosti na vseh toriščih družbene in političnega življenja. Prav tako ne gre zanemarjati gmočnih razmer še živčih borcev Vso skrb pa je treba posvetiti tudi družinam padlih borcev ter jim s povečanjem preživninskega in in-

lidskega dodatka zagotoviti življenjski standard, ki jim gre. Splošno mnenje je bilo, da je že zadnji čas, da se poišče vse možne vire in v sodelovanju z družbeno-političnimi dejavniki in z naj-

ugodnejšimi oblikami rešuje in reši vse sodobne borčevske probleme!

Na kongresu so izbrali nov zvezni odbor, katerega predsedstvo šteje 25 članov in v katerem so 104 člani, po 15 iz vsake republike ter po 7 iz pokrajin. Za predsednika zveznega odbora je bil izvoljen Marjan Cvetković, za generalnega sekretarja Dušan Sekić, za podpredsednika zveznega odbora pa so izvolili Janka Rudolfa, Čeda Kaporja, Radovana Vukanovića, Elisija Popovskega in Vasilija Smajevića.

Ob zaključku kongresa so sprejeli nov statut, sklepe in resolucije, poslali pismo predsedniku Ti-

tu in obljubili vso podporo razvoju v prizadevanjih za čim hitrejšo ostvareitev našega samoupravnega socializma.

Devetnajstega oktobra pa je predsednik SFRJ Josip Broz-Tito sprejel v poslopju ZIS v Novem Beogradu tuje delegate, udeležence VI. kongresa Zveze združenj borcev NOV. V toplem in pristranem vzdušju se je predsednik Tito več kot uro pogovarjal z uglednimi predstavniki in med drugim izjavil: »Vsi skupaj imamo srečo, ker smo uresničili enotnost vseh borcev, ne glede na razlike v narodnostih!«

Č. S.

Novi predsednik ZZB NOV Jugoslavije o prihodnjih nalogah organizacije

Novi predsednik ZZB NOV Jugoslavije Marjan Cvetković se je po končanem VI. kongresu v Ohridu pogovarjal z novinarji tako o kongresu kakor tudi o prihodnjih nalogah organizacij borcev.

Ugotovil je, da je kongres z navdušenjem sprejel pobudo tovariša Tita, naj bi se ZZB NOV v prihodnje udeleževala bolj kot politična organizacija in naj bi se manj ukvarjala z drugimi zadevami, socialnim varstvom in podobnimi aktivnostmi.

Toda, če Zveza združenj borcev NOV želi resnično postati politična organizacija, ena od opor Zveze komunistov, če želi razvijati aktivnost med članstvom v Socialistični zvezi, potem je predvsem potrebno, da se v njenih lastnih vrstah razvije pomembnejša politična aktivnost, kot je bila dosedanja.

Toda, je nadaljeval Cvetković, politična aktivizacija ZZB je v veliki meri odvisna od družbeno-političnih organizacij, predvsem od Zveze komunistov in Socialistične zveze, ki bi morali povečati sodelovanje z organizacijami borcev. Ni prav, da jih vabijo k samopodpiranju določenih političnih akcij, pač pa naj bi jih vabili že k pripravljanju le-teh.

Potem ko se je Cvetković dotaknil udeleževanja ZZB pri urejanju socialnega in ekonomskega položaja borcev, je naglasil, da se bo zveza tudi v prihodnje ukvarjala s temi zadevami, toda na drugačen način. Organizacija borcev ne bo nikoli mogla spustiti z dnevnega reda vprašanja standarda borcev, ker je to vprašanje politično zelo važno. In pri tem ne gre samo za ozke interese borcev. Toda temeljne pravice varstva borcev, invalidske pravice, je

treba urejati po enotnem jugoslovanskem sistemu, kot je to bilo sklenjeno že na IX. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije. Seveda je treba ta sistem izpopolnjevati z vrsto ukrepov in do-

polnitev. Še več, zunaj tega sistema je še problem predelov, v katerih se je med vojno zadrževalo zelo veliko borcev in katerih položaj je precej zaostal. Pomagati takim krajem, v katerih so se odvijale najslavnejše strani naše narodnoosvobodilne borbe, bi pomenilo ekonomsko dvigniti njihov položaj, kajti prav v takih predelih je veliko socialnih

in drugih neurejenih zadev, ki jih ni mogoče urediti samo s pokojninsko-invalidskim sistemom.

Novi predsednik Cvetković je govoril tudi o vseljudski obrambi dežele in nalogah ZZB pri tem, pa tudi o negovanju tradicij narodnoosvobodilne borbe, ki jih mora organizacija borcev pospeševati, da bi tako prišle vse bolj do izraza etično-moralna plat borbe ter splošno ljudske vrline, ki so neobhodno potrebne tudi današnji družbi. Toda prav ta plat tradicij NOB je postala predmet številnih napadov raznih sumljivih umetnikov, nekaterih filmskih delavcev, ki so jo poskušali prikazati kot nemoralno in razbiti tisti visoki mit o moralni, o hrabrosti, o tovarštvu, o poštenju, o resnicoljubnosti, o brezkompromisnosti v vrstah borcev. To so vrline, brez katerih naša samoupravna socialistična družba ne bi v nobenem primeru mogla obstajati.

V nadaljevanju svojih izjavanj je Cvetković rekel, da so borci pripravljeni povsem podpirati sklepe, idejne in politične akcije Zveze komunistov in predvsem tovariša Tita, da so pripravljeni narediti vse, da bi se uspešno izvedla gospodarska reforma in napor Zveze komunistov ter drugih naprednih socialističnih sil pri izgradnji samoupravne družbe.

V sodelovanju organizacije borcev z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami pa se mora predvidevati določena kritičnost in sprejemanje pripomb, kakor so to borci navajeni. Kajti nemo goče je od borcev pričakovati, da bi se čemu mehanično prilagajali.

(nadaljevanje na 2., 5. in 6. strani)

- vsak dan — najnovejše vesti iz vsega sveta
- vsak ponedeljek — obširna športna poročila in družinska stran za žene in matere
- vsak petek — posebna priloga z radijskim in televizijskim sporedom
- vsako soboto — 12 strani »priloge za konec tedna« reportaže — romani v nadaljevanjih — mali oglasi

VSAK DAN
V VSAK DOM

DELO

Dogodki tedna

V Beogradu je bila pod predsedstvom Staneta Dolanca peta seja predsedstva ZKJ. Na njej so med drugim razpravljali o pereh vprašanih družbeno ekonomskih odnosov. Uvodno obrazložitev je podal član izvršnega biroja Kiro Gligorov. V razpravi so sodelovali tudi Dušan Petrović, Stanko Tomić, Jovo Pečenović, Pero Pirker, Vidoje Žarković, Stane Kavčič, Zvonimir Liker, Veli Deva, Krste Crvenkovski, Mika Tripalo, Jakov Blažević, Edvard Kardelj, Branko Mikulić, Srećko Bijelić, Rato Dugonjić, Mitja Ribičič in predsednik Tito, ki je zaključil razpravo o pereh vprašanih družbeno ekonomskih odnosov. Posebno izvoljena redakcijska skupina je izdelala dokončno verzijo sklepov. Predsedstvo je izvolilo tudi odbor za proslavo 100-letnice rojstva Vladimira Iljiča-Lenina in sprejelo predlog za sestavo sveta za družbena raziskovanja.

Na svojem potovanju okrog sveta so s posebnim letalom predsednika Nixona prispeli v Beograd najbolj znameniti ameriški veljaci: Neil Armstrong, Edwin Aldrin in Michael Collins z ženami. V Beogradu so položili venec na grob neznanega vojaka na Avali, na Belem dvoru pa jih je sprejel predsednik Tito ter jih zadržal na kosilu. Sprejel jih je tudi predsednik beograjske skupščine Branko Pešić in jim podelil zlate plakete, ki jih sicer izročajo samo šefom tujih držav. Člani posadke »Apolla 11« so v beograjski televiziji pokazali film, ki so ga snemali na Luni, nato pa je bila tiskovna konferenca s 100 domačimi in 50 tujimi novinarji.

Zvezni izvršni svet je pod predsedstvom Mitje Ribičiča obravnaval gradivo zveznega zavoda za gospodarsko planiranje o gospodarskih gibanjih v letu 1969 in elementih gospodarske politike za leto 1970. Seje so se udeležili tudi predstavniki vseh izvršnih svetov, Zveze sindikatov Jugoslavije in zvezne gospodarske zbornice.

Svet ministrov Skupnega evropskega trga je odložil za prihodnji sestanek sklep o začetku pogovorov z Jugoslavijo. Francoske predloge, ki se nanašajo na uvoz govejega mesa iz Jugoslavije, so poslali na proučevanje stalnim predstavnikom šesterice. Predsednik sveta, nizozemski zunanji minister Luns, je izjavil, »da ima vtis, da bodo dosegli sporazum z Jugoslavijo.« Strokovnjaki šesterice so tudi izdelali predlog, naj vlade šestih držav skupnega trga ustanove novo evropsko monetarno unijo, ki bi začela delati do leta 1975.

V naši državi se je mudil na uradnem in prijateljskem obisku tanzanijski predsednik dr. Julius Niereer. Povabil ga je predsednik SFRJ Josip Broz Tito. Tanzanijski gost je bil v naši državi en dan. Uradne pogovore med jugoslovanskimi in tanzanijskimi predstavniki sta vodila oba predsednika. Predsednik Tito bo obiskal Der-es-Salaam. Na povratku se je predsednik Tanzanije zadržal v Rimu, kjer je obiskal papeža Pavla VI. Ta obisk je v zvezi s prizadevanjem papeža, da bi posredoval pri iskanju mirne rešitve za Nigerijo.

Revalvacija nemške marke bo stopila v veljavo verjetno 27. oktobra. Vrednost marke se bo zvišala za 6,5 do 8 odstotkov. Vrednost dolarja pa je medtem zdrknila na najnižji tečaj 3,72 marke. Naglo padanje vrednosti dolarja je povzročilo hud odliv deviz v tujino, doslej okrog milijardo dolarjev. Zaradi investicijske mrzlice kot posledice ekspanzije izvoza, so začele naraščati tudi cene. V septembru so bile cene hrane za 5,1 odstotka višje kot lani ob istem času.

Zunanji minister ZDA William Rogers se je pogovarjal z generalnim sekretarjem OZN U Tantom o Vietnamu. Sestanek je bil v trenutku, ko krožijo glasovi, da je na vidiku nov korak Washingtona v smeri miru v Vietnamu. Na sedežu te mednarodne organizacije so tudi sprožili akcijo za sprejem Kitajske v OZN.

Letošnjo Nobelovo nagrado za medicino so podelili skupno trem ameriškim znanstvenikom: dr. Maxu Benbruecku s kalifornijskega tehničnega inštituta, Alfredu Harsheyu s »Carnegiejevega inštituta« v Washingtonu in Salvadoru Lurii s tehnološkega inštituta v Massachusettsu. Nagrado so jim podelili za »Odkritja na področju mehanizma replikacije in genetske strukture virusa«.

Novi švedski premier Olof Palme je izjavil, da ima več simpatij za vlado v Hanoju kot za saigonski režim. Omenil je tudi kritična reaganja v ZDA na sklep švedske vlade, da bo pomagala Severnemu Vietnamu s 40 milijoni dolarji pomoči »nesporazum«, ki jih je treba razčistiti, kajti Švedska nima namena svoje zunanje politike v čemerkoli spremeniti. Značilno je, da so nekatere ameriške firme odpovedale nakupe švedske opreme v vrednosti 40 milijonov dolarjev, to je natanko za toliko, kolikor znaša nameravana švedska pomoč DR Vietnamu.

Obrambni ministri SZ, Poljske, CSSR in NDR, maršal Grečko, general Jeruzelski, generalpolkovnik Dzur in general armade Hoffmann, so se pogovarjali v Berlinu »o nadaljnji ucvrstitvi obrambne zveze držav varšavskega sporazuma«.

V Moskvi je bilo 43. redno zasedanje izvršnega komiteja SEV. Rednega zasedanja te gospodarske organizacije so se udeležili podpredsedniki vlad Bolgarije, Madžarske, DRN, Mongolije, Poljske, Romunije in CSSR. Jugoslavija ni članica SEV, vzdržuje pa redne stike s to organizacijo na podlagi sporazuma o sodelovanju v vprašanih, ki so skupnega pomena.

Prvi namestnik sovjetskega ministra za zunanje zadeve Kuznjev je odpotoval v Peking na pogovore o mejnih vprašanjih med Kitajsko in Sovjetsko zvezo. Za ta sestanek so se dogovorili med kratkim obiskom sovjetskega premiera Kosigina v Pekingu 11. septembra letos.

Francoski zunanji minister Maurice Schuman se je vrnil v Pariz z uradnega obiska v SZ in izjavil, da je bil njegov obisk v SZ v vseh ozirih uspešen. Zlasti da je zadovoljen s tistim delom francosko-sovjetskega sporočila o evropski varnosti, ki zavrača politiko blokov in razdelitve Evrope na bloke. V Moskvi se je mudil tudi francoski minister za gospodarstvo Valery Giscard d'Estaing. Udeležil se je dela sovjetsko-francoske velike komisije.

Češkoslovaška vlada je sprejela izredne ukrepe o izdajanju potnih listov češkoslovaškim državljanom in vstopnih vizumov tujcem. Ti ukrepi omejujejo potovanja iz države in vanjo. Razlog za omejitve potovanj v zahodne države je tudi ta, ker se državljani CSSR brez soglasja zaposlujejo v tujini. V prihodnje bodo lahko oblasti odklonile izdajo potnih listov posameznikom, če bodo posumile, da njihovo potovanje škodi interesom obrambe države, javnemu redu ali morali in če želijo leti potovati v države, s katerimi CSSR nima diplomatskih stikov. To bo prizadelo predvsem pogostna potovanja češkoslovaških državljanov v Zahodno Nemčijo. — Državljanom CSSR, ki so nelegalno v tujini, in teh je približno 28.000, bodo odvzeli pravico do stanovanja. — Češkoslovaška zveza skupščina je razveljavila vse resolucije, poročila in pisma, v katerih je prej obsodila vstop sovjetskih čet v CSSR. — Zvezni svet češkoslovaške skupščine je odvzel mandate sedmim ljudskim poslancem. Številne so tudi izključitve iz KPČ.

V Belfastu v Severni Irski med protestanti in katoličani ne more priti do pomiritve, čeprav so prisotne britanske čete. Zadnje dneve so se nasilja ponovno razmahnila in vojaštvo je bilo prisiljeno streljati na demonstrante, potem, ko je nekdo hladnokrvno ustrelil z revolverjem enega izmed policistov. Trije demonstranti so bili ubiti, 46 pa je bilo ranjenih.

Milijoni Američanov so z velikimi demonstracijami proti Nixonovi politiki v Vietnamu, pokazali odločno voljo in zahtevali, da se konča ameriška morija v tej deželi.

PISMO TOVARIŠA TITA

Predsednik SFRJ Josip Broz Tito je poslal VI. kongresu ZZZ NOV Jugoslavije naslednje pismo:

»Tovarišice in tovariši delegati, zelo mi je žal, ker se zaradi neodložljivih obveznosti tokrat ne morem sam udeležiti VI. kongresa zveze združenj borcev NOB Jugoslavije. Seznanjen sem z dejavnostjo, težavami in uspehi borčevskih organizacij, pa tudi z vašimi neposrednimi pripravami na kongres. Prepričan sem, da bo vaš kongres pomembno prispeval k boju delavskega razreda in vseh socialističnih sil naše države, k nadaljnjemu razvijanju velikih pridobitev našega revolucionarnega narodnoosvobodilnega boja; da bo prispeval k utrjevanju in poglobljanju samoupravnih in demokratičnih socialističnih odnosov, k vsestranskemu napredku enakopravnih in pobratenih narodov in narodnostno socialistične Jugoslavije, k boju za ohranitev miru na svetu.

Dragi tovariši, VI. kongres zveze borcev poteka v letu, ko revolucionarno gibanje Jugoslavije, Zveza komunistov, sindikati in mladina praznujejo svoj veliki jubilej — 50-letnico težkega, a slavnega boja proti silam buržoazne družbe, proti izkoriščanju in zatiranju delovnega človeka in celih narodov, pol stoletja boja za nacionalno in socialno osvoboditev in za izgradnjo svobodne socialistične družbe.

Na kongresih ZK v republikah, ki so bili pred kratkim, in na IX. kongresu ZKJ, se je razpravljalo o največjih problemih, določili so stališča in naloge v naši nadaljnji socialistični izgradnji. Na teh kongresih so, tako kot v vsej dosednji družbeni praksi, soglasno potrdili, da ima ZK odločilno vlogo tudi v našem nadaljnjem samoupravnem socialističnem razvoju. ZK je kot organizirana avantgarda delavskega razreda in jugoslovanskih narodov, kot pravi tolmač njihovih interesov in zgodovinskih težnj, osnovna dejavnica nadaljnje revolucionarne preobrazbe naše države. Brez uspešnega stvarnega uresničevanja usmerjajoče družbene vloge ZK ni možen dosleden boj za družbeno in gospodarsko reformo, za samoupravljanje in socialistično demokracijo.

Deveti kongres ZK je vsem komunistom in organizacijam zastavil zelo zapletene in pomembne naloge, da bi hitreje premostili družbena nasprotja in odpravili razne subjektivne pomanjkljivosti. Prav gotovo je od aktivnega in odgovornega odnosa komunistov in drugih socialističnih sil, organiziranih v sistemu družbene samoupravljanja in v družbeno-političnih organizacijah, bistveno odvisen naš bodoči socialistični razvoj.

Pri vsem tem ima izredno pomembno vlogo organizacija ZZZ. Zveza borcev naj bi postala še v večji meri ena od osnovnih opor ZK v njenem boju za nadaljnji družbeni napredek. Zato upravičeno pričakujemo, da bodo vsi borci NOB še odločneje in intenzivneje sodelovali pri delu Socialistične zveze in drugih družbenih organizacijah, v našem celotnem družbenem in političnem življenju.

Tudi ob tej priložnosti bi rad poudaril, da so za Zvezo komunistov in za vso našo družbo bili revolucionarni kadri vselej izredno dragoceni. Imeli so izredno pomembno vlogo v oboroženem delu naše revolucije in v povojni socialistični izgradnji. Borci narodnoosvobodilnega boja so odločno sprejeli pot našega samoupravnega socialističnega razvoja, pot družbene in gospodarske reforme, in za to se aktivno in požrtvovalno bojujejo.

Najnega obnavljanja in pomlajevanja vseh forumov in vodstev v naši družbi ne moremo razumeti kot zameno tistih, ki po svojih letih sodijo k starejši generaciji, še manj pa kot konfrontacijo generacij. Raznih »teorij« o spopadu

Zveza borcev mora vse bolj delati kot politična organizacija

med generacijami v naši družbi ne moramo sprejeti. Proti takim teorijam se moramo odločno bojevati, ker ne ustrezajo naši stvarnosti; take teorije niso le napačne, temveč tudi škodljive.

Osnovni kriteriji za izbiro ljudi za določene družbene funkcije naj bi bili v vseh strukturah naše družbe delovna in v praksi potrjena sposobnost, vsestransko razumeti pogoje in tokove razvoja in nalog sodobnega revolucionarnega gibanja; zavestna opredelitev za zgodovinske cilje in interese delavskega razreda; sposobnost in pripravljenost za aktiven boj, da bi uresničili cilje naše samoupravne socialistične družbe. Seveda se vsi naši revolucionarni kadri ne morejo več s polno močjo angažirati pri posameznih funkcijah. Ko se zavzemamo za še bolj smelo uveljavitev sposobnih mladih strokovnjakov, ki bodo znali uporabiti bogate izkušnje zavestnih revolucionarjev, in zavračamo vsakršen paternalističen odnos, moramo hkrati gojiti take odnose v ZK in v vsej družbi, ki bodo preprečili, da bi določena funkcija zagotavljala tudi monopol v politični akciji. Odločno se moramo bojevati za to, da bi tudi tisti tovariši, ki niso na vidnih mestih, polno prispevali k družbenopolitičnemu življenju.

Zelo je pomembna vloga borcev pri varovanju, razvijanju in posredovanju svetlih tradicij narodnoosvobodilnega boja in revolucije mladi generaciji. Treba si je ponovno prizadevati za vsestransko proučitev in osvetlitev našega narodnoosvobodilnega boja, kar bo bistveno pripomoglo k revolucionarni in patriotski vzgoji mladih rodov. Obenem se morajo borci odločno postaviti po robu nacionalističnim in šovinističnim izgredom, kot so to delali tudi doslej, ne glede na to, kje in kako se ti izgrezi pojavljajo. Prav tako se moramo vsi najbolj ostro upreti raznim poizkusom podcenjevanja, omalovaževanja in neposrednega blatenja našega osvobodilnega boja in revolucije. Nekateri so začeli zlorabljati demokracijo in svobodo, vendar jim je treba to odločno preprečiti. Odločno se je treba tudi bojevati za znanstveno in umetniško resnico o narodnoosvobodilnem boju in revoluciji.

Izrednega družbenega pomena je neposredna in intenzivna angažiranost borcev NOB, da skupaj z vsemi delovnimi ljudmi in občani pripomorejo k nadaljnji razširitvi zamisli o vsestranski obrambi in k vsestranski krepitvi obrambne sposobnosti države, da svoje vojaško znanje in izkušnje v čimvečji meri posredujejo mladim.

Tovariši delegati, o značaju, vlogi in nalogah zveze združenja borcev NOB je bilo veliko povedanega na kongresih Zveze komunistov, prepričan pa sem, da boste o tem posebej govorili tudi na našem kongresu. Očitno je, da se mora Zveza borcev po svoji sestavi, programskih ciljih in praktičnem delu vse bolj razvijati in delovati kot politična organizacija, kot zveza bivših vojakov — revolucionarjev in vse življenje aktivnih borcev za socializem. Tehnost in družbenozgodovinski pomen nalog, ki jim mora naša družba reševati, za-

hteva tudi od Zveze borcev, da je neposredno pričujoča in dejavna v našem celotnem družbenopolitičnem življenju. Treba je delati javno in demokratično, pri tem pa uporabiti vsa javna komunikacijska sredstva, delovati na odprtih tribunah, v kulturnih, športnih in drugih organizacijah, ki so pripravljene vsestransko podpreti vse progresivno delo.

Velike pridobitve našega revolucionarnega osvobodilnega boja bomo najboljše ohranili, če bomo uspešno reševali najpomembnejše aktualne probleme našega družbenega razvoja. Posebno pomembna je neprestana krepitev samouprave in kohezijske sile naše jugoslovanske socialistične skupnosti, pri čemer ima tudi Zveza borcev pomembno vlogo in zelo veliko obveznost.

Reševanje socialnih in zdravstvenih problemov kadrov, invalidov in družin padlih borcev je zelo pomembna politična naloga ZZZ in samo po sebi razumljiva skrb vse naše skupnosti. Toda — to še enkrat poudarjam — Zveza borcev je predvsem politična organizacija in eno izmed osnovnih oporišč delavskega razreda in ZK v boju za samoupravo in demokratično socialistično družbo. Borci naše velike osvobodilne vojne in revolucije namreč med seboj povezujejo in spajajo z drugimi graditelji samoupravnega socializma predvsem napredne ideje, zgodovinski interesi in cilji našega ter mednarodnega delavskega gibanja. V boju za te cilje so se zam seveda pridružili milijoni novih borcev-proizvajalcev, mladine in drugih graditeljev samoupravnega socializma na vseh področjih družbenega dela in življenja.

Naši narodi so upravičeno ponosni na svoje borce iz vojne, ki so v velikanski večini postali tudi prvi borci naše socialistične preobrazbe. V ognju vsakodnevnega boja za samoupravni socializem in za čimbolj uspešno uresničevanje gospodarske in družbene reforme so zrastle novi tisoči mladih požrtvovalnih borcev. Za popolno zmago samoupravnega, humanega socializma so potrebni pogumni in vsestransko usposobljeni ljudje, ki bodo s svojimi osebnimi vrlinami in ustreznim delom učinkovito premagali različne odpore nazadnjaških sil in hkrati gradili vse bolj svobodno ter gmotno in kulturno vse bolj bogato družbo.

Pridobitve revolucije je mogoče ohraniti samo, če jo bomo neprestano bogatili s še večjimi revolucionarnimi dosežki. Kakor gibanje in razvoj družbe nimata konca, tako je nenehen tudi revolucionarni boj. Ta boj je neizogiben, trajen in vse bolj zapleten, njegove oblike, metode in sredstva pa se neprestalno spreminjajo. Načelni, iskreni in predani borci bodo v tem boju v vseh okoliščinah našli svoje mesto, vredno njihovega revolucionarnega boja v preteklost.

Dragi tovariši! Se enkrat vam želim čim uspešnejše delo. Prepričan sem, da bodo sklepi VI. kongresa spodbudili vse borce narodnoosvobodilne vojne, našo mladino in vse ljudi naše države k še večji prizadevnosti, ki je neizogibna za čim hitrejši razvoj naše socialistične skupnosti.

Mladina bo prevzela zastavo I. partizanske ženske čete

Ob petdesetletnici SKOJ in KPJ bodo v drugi polovici meseca oktobra letos v Trnovcu pri Titovi Korenici proslavili sedemindvajsetletnico ustanovitve prve ženske partizanske čete VI. liške divizije, ki je ob ustanovitvi avgusta 1942 štela več kot sto bork. Ob tej priložnosti bodo imele mladinske enote manevrske vaje, v katerih bo sodelovalo okrog 1800 mladincev in mladink iz petnajstih občin iz Like, Banije in Gorskoga Kotora. Preživele ženske-borke, pripadnice prve ženske partizanske čete, bodo proglasile za častne članice mladinskih enot Hrvatske, komandant teh enot pa bo sprejel v varstvo tudi bojno zastavo te čete.

J. I.

Besede naših dopisnikov

Spominska plošča v novi veržejski šoli

V Veržeju so pred kratkim svečano izročili najmlajšim državljanom novo osnovno šolo, katere gradnja je veljala kar 2.250.000 dinarjev. Precej sredstev za gradnjo šole so prispevali tudi prebivalci sami.

V predverju šole so ob tej priliki odkrili tudi lepo spominsko ploščo padlim borcem NOV ter žrtvam fašizma iz Veržeja, Bunčanov, Banovcev, Kristancev, Grlave in Šalincev. Skupaj je na plošči vklesanih kar 26 imen.

Ob tej svečanosti je govoril tudi ljudski poslanec Rado Pušenjak.

F. H.

Slavnost v Čezsoči

»Nemara kje drag zakopan

spomin,
bilo bi treba dvigniti iz brezna,
prenesti ga v bodočnost iz
davnin.

FERDU KRAVANJ-PETRU

SKALARJU

borcu za socialne in

nacionalne pravice v Čezsoči.

To je napis na spominski plošči na rojstni hiši Petra Skalarja v Čezsoči, idiličnem kraju pod Polovnikom, Javorščkom, Rombo-

nom in Kaninom. O tem kraju se je v zadnjih letih veliko pisalo in govorilo, ker naj bi to vas potopilo akumulacijsko jezero, če bi pri Bovcu zgradili na reki Soči veliko hidroelektrarno. Sicer pa je glas Čezsoče že zdavnaj prestopil državne meje. To je vas puntarjev, velikih borcev za socialne in nacionalne pravice, vas junakov, ki je rodila tudi Ferda Kravanja-Petra Skalarja, prvega sekretarja zahodno primorskega okrožja, ki je padel 10. oktobra 1944. leta pri Desklah na Primorskem.

Peter Skalar, član operativne skupine tajne nacionalistične organizacije TIGR, je kar dvakrat pripravil in poskušal atentat na Mussolinija. O vprašanih metode boja za nacionalne pravice je na proslavi govoril dr. Jože Vilfan, član zbora narodov zvezne skupščine. Na preprost, toda izredno zanimiv in zgodovinsko pomemben način je orisal Skalarjevo življenjsko pot, ki ga je vodila od pristaša individualnega terorja, sabotaž in atentatov do velikega revolucionarja in voditelja množic v osvobodilnem boju. Življenjska pot Petra Skalarja prerasča v legendo. V njegovem življenjepisu se zrcali trnova pot Primorcev, zaslužnih po fašistični Italiji. Spominsko ploščo so odkrili prav ob 25-letnici njegove smrti. Pred nami je zopet vstal v spominu tisti Skalar, ki so ga pred vojno iskale policije treh držav: Avstrije, Italije in Jugoslavije. Avgusta 1940. leta so številni časopisi pri nas in

v tujini objavili Skalarjevo sliko obenem s policijsko tiralico in razpisom o veliki nagradi, ki jo bo dobil tisti, ki bo policiji posredoval podatke, kje biva Ferdo Kravanja, strah in trepet fašističnih nasilnikov.

V nedeljo so v Čezsoči aktivisti zahodno primorskega okrožja dobili svojo domicilno listino, ki jim jo je izročil predsednik tolminske občine Ferdo Papič.

V kulturnem programu so sodelovali šolska mladina iz Tolmina in Bovca, pevci in recitatorji ter godba na pihala iz Idrije.

JOŽE VIDIC

Dve novi spominski plošči

V nedeljo 12. oktobra, so odkrili dve novi spominski plošči in sicer na Gorjušah in Koprivniku. Ti dve prijazni vasi visoko na poključki planoti, ki sta radodarno sprejemali naše partizane, sta se oddolžili spominu svojih padlih vaščanov.

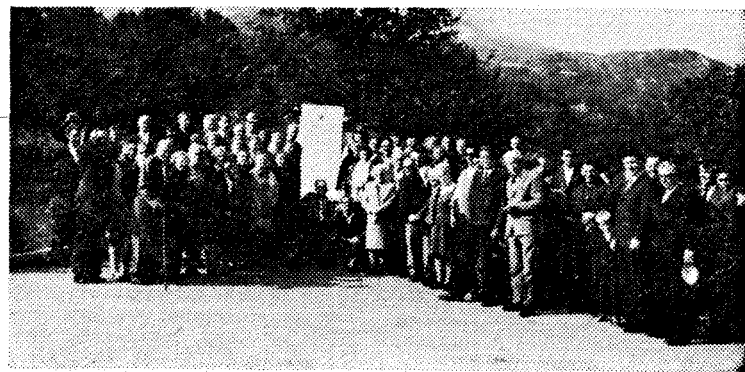
Na Gorjušah je govoril predsednik ZZB radovljiske občine Janez Strgovšek. Orisal je pomen sodelovanja vaščanov v NOV. Slovensnosti se je udeležilo nekaj nad tisoč gostov. Nastopila pa sta pevka zbora iz Gorjuš in Bistrice, šolarji so deklamirali, igrala je gorjanska godba. Lepo jesensko vreme je botrovalo prijetnemu vzdušju.

Na Koprivniku je govoril Martin Prešeren iz Radovljace. Po proslavi so vaščani borce pogostili tako kot so nekoč borce.

Na gorjuški plošči je vklesanih petnajst imen, na koprivniški deset. To so borci, padli v bojih ali umrli za ranami, talci in umrli v taboriščih.

Tržiški invalidi v Lokavcu

Vojaški vojni invalidi iz Tržiča smo vrnili obisk oz. prijateljsko srečanje vojaškim vojnim invalidom v Lokavcu pri Ajdovščini. To srečanje je bilo neverjetno pristrčno. Invalidi v Lokavcu so nam pripravili zelo lep sprejem z pozdravnim govorom in pevskim zborom. V znak prijateljstva smo jim podarili sliko Tržiča. Po kosilu smo si ogledali spomenik NOB v Lokavcu, nato pa vinsko klet v Ajdovščini. V hotelu »Planika« se je prijateljstvo še poglobilo s petjem in plesom pri dobri vipavski kapljici. Naši

Posnetek z izleta tržiških invalidov

člani pravijo, da še nikoli niso doživeli tako lepega sprejema pri nobeni organizaciji. Med potjo smo si ogledali lepe primorske kraje in znamenite točke, kjer so bile največje borbe s sovražnikom.

Naš odbor VVI v imenu svojega članstva izraža pristrčno zahvalo za tako tople sprejem — organizaciji VVI Lokavcu, njenemu predsedniku Romanu BUNCU, njegovi sestri Milki in drugim. Takih srečanj si še želimo.

MIHAEL KARO,
tajnik ZVVI

Brigada VDV dobi domicil v Novem mestu

Na občinski praznik občine Novo mesto dne, 29. oktobra 80 občinska skupščina podelila domicil 1. brigadi vojske državne varnosti — VDV. Ta brigada je bila ustanovljena v marcu 1944 v Dolenjskih Toplicah, vanjo pa so bili vključeni borci in starešine do tedaj delujočih enot VOS (varnostnoobveščevalna služba).

Naloga 1. brigade VDV je bila, da s svojimi enotami, ki so se nahajale na območju Dolenjske, Bele krajine, Notranjske in Brkini nadzoruje in varuje navedeno ozemlje in ščiti ljudsko oblast. Brigadne enote so vršile tudi neposredno zaščito najvišjega slovenskega političnega in vojaškega vodstva. Zato je bil štab brigade s 1. bataljonom stacioniran na območju Dolenjskih Toplic in obronkih Kočevskega Roga, z nalogo varovati dohode do baze 20. 2. bataljon je bil stacioniran na območju Semiča in Dobliske gore, z nalogo varovati dohode v Črnomelj in Belo krajino iz smeri Kočevja. V izvrševanju teh in drugih svojih nalog so enote 1. brigade VDV same ali ob sodelovanju z drugimi enotami NOV vo-

dile boje s sovražnikom in opravljale ostale vojaške akcije.

Posebna naloga 1. brigade, kakor tudi drugih enot VDV na območju Slovenije pa je bila, pomagati organom Uprave državne varnosti (prej imenovane OZNE, potem pa na kratko UDBE) pri izpolnjevanju nalog v boju zoper notranje sovražnike in sodelavce okupatorja.

Z ustanovitvijo Korpusa narodne obrambe Jugoslavije — KNOJ je bila brigada vključena v 2. divizijo KNOJ-a. Po osvoboditvi je bila glavna naloga brigade, uničevanje ostankov pripadnikov domobranskih enot in terorističnih diverzantskih skupin, ki so se zadržavale na območju Slovenije.

V vseh teh bojih so borci 1. brigade VDV pokazali veliko hrabrost, zvestobo narodu in neomejeno zaupanje v pravičnost in uspeh boja za osvoboditev. Zato so bile enote VDV povsod zažele in pristrčno sprejete.

Leta 1956 je imela brigada proslavo v Mirni na Dolenjskem. Takrat so patrole pripadnikov posameznih bataljonov obiskale skoraj vse kraje, v katerih so se med vojno zadrževale enote VDV.

Kot je »TV 15« že poročal, je bil letos ustanovljen poseben brigadni odbor. Le-ta bo sprejel domicil brigade in pripravil zbor brigade, ki bo prihodnje leto. Na zadnjem sestanku je odbor določil tudi delegacijo, ki se bo udeležila svečanosti ob podelitvi originalnega domicila v Novem mestu, ker večjega shoda borcev zaradi pomanjkanja časa in sredstev ni bilo moč organizirati.

Tudi tokrat pozivamo vse pripadnike enot 1. brigade VDV, da zaradi pisanja zgodovine brigade in priprav za zbor brigade v prihodnjem letu pošljejo svoje naslove in ostala sporočila predstavnikom bataljonskih pododborov, ki so bili navedeni v TV-15 dne 1. oktobra 1969, in da po svojih močeh podpro akcije za čim boljše uresničitev teh nalog.

S. K.

Dr. Joža Vilfan
odkriva
spominsko
obeležje
Ferdus Kravanj-
Petru
— Petru
Skalarju

Ob tabornem ognju

Smo do bratov dovolj bratski?

Visoka stopnja dobrih sosedskih odnosov med Jugoslavijo in Avstrijo, zlasti pa odnosov in sodelovanja med mejnima deželama Slovenijo in Koroško, kjer živi slovenska narodna skupnost, je velikega obojstranskega pomena. Prednosti takšnih odnosov, ki so nastali kot rezultat dolgoletnih naporov naših in sosednjih oblasti in predvsem kot izraz obojstranskega stremeljenj prebivalstva, ki ga je zgodovinska usoda postavila na to mesto, ni treba posebej utemeljevati. Vsak pošten in zaveden Slovenec, ki mu je mar obstoju slovenskega naroda tudi onstran naših meja, se veseli teh odnosov, in prav bi bilo, če bi tudi pripomogel po svojih močeh k njihovu razvoju.

Najbrž ni nikogar, ki se ne bi zavedal krute resnice, da zgolj uradna zagotovila, čeprav so napisana v dokumentih, kot je denimo Državna pogodba od 15. maja 1955, ne pomenijo dosti, brez živega stika vseh prizadetih, izraženega v sodelovanju in uresničevanju sprejetih načel. Soditi o tem, koliko se izvajajo pogodbe o medobsebnih pravicah bodisi na Koroškem ali v Julijski krajini, je stvar tistih, ki se spoznajo na razmere, toda koliko pripomoremo mi Slovenci v matični domovini k temu vprašanju, ne more in ne sme biti stvar posameznika, marveč vseh nas. Okoliščine, ki so včasih kar vznemirljive, nas silijo, da odločnejše postavimo vprašanje odnosov naših ljudi z ljudmi onkraj meje in opozorimo na probleme, ki jih s tem povzročajo.

Odkrito se kaže soočiti z dejstvi, da mnogi pri nas

v Sloveniji, še bolj pa v drugih republikah pozabljajo, da onkraj Karavank živijo Slovenci, ki so del našega naroda, in se tako tudi obnašajo, brž ko prestopijo državno mejo. Očitno je, da obstoj slovenske narodne skupnosti na Koroškem ni dovolj jasno prikazan v šolskih predmetih, predvsem v zgodovini in zemljepisu, še manj v naši publicistiki, kar je posebno opaziti v drugih republikah. Iz tega izvira nepoučenost, ki se Slovincem nikakor ne sme oprostiti, čeprav tudi drugim ni takšnega neznanja škodi v dobro. To opozarja zlasti družbeno politične organizacije in pristojne organe, naj posvetijo temu problemu več pozornosti.

Skrajno zaskrbljujoče je dejstvo, da naši občani iz obmejnih in drugih slovenskih krajev, ki jih je vse več na Koroškem po raznih opravkih, na izletih in obiskih, s svojim početjem ignorirajo obstoj tamkajšnjih Slovincov. Velik del teh obiskovalcev sosedne Koroške kdo ve zakaj, ali zaradi občutka manjvrednosti ali zaradi domišljavosti, ne uporablja onkraj meje materinega jezika, pač pa se smeši s spakedrano nemščino, kot bi hotel dokazati upravičenost germanizacije. Večina takšnih trdovratno uporablja namesto pristnih slovenskih imen in nazivov krajev, mest in lokalov, potujčena imena, nekateri pa so celo ponosni, če lahko povedo, da so iz »Laibach«, »Krainburga« ali »Veldes«.

Laško si je predstavljati, kako se počuti zaveden slovenski človek na Koroškem, ki se desetletja bori za enakopravnost slovenskega jezika, če mu celo lastni brat iz matične domovine v praksi to izpodbija. Takšnim, ki so v dvomih o slovenskem življenju na Koroškem, bi svetoval, da kdaj pa kdaj prisluhnejo pripovedovanju domačinov, ali pa naj se pridružijo kateri od številnih kulturnih ali športnih skupin, ki že tesno sodelujejo z društvi zamejskih rojakov. Zvedel bo, da lahko tudi v trgovini ali gostilni za svoj denar kupuje v slovensčini. Celovška gimnazija za Slovence je v nekaj

zadnjih letih usposobila številne slovenske kadre, ki se zaposlujejo po vseh koroških mestih. Če naši kupci ne bodo govorili v slovensčini, bo potreba po zaposlitvi slovenskega osebja in nadaljnjem slovenskem izobraževanju očitno odveč. Še bolj nerazumljivo, včasih kar smešno je ravnanje posameznih delovnih organizacij in zavodov, ki poslovno sodelujejo z ondotnimi slovenskimi partnerji, kar je sicer redkost. Dogaja se, da so dopisi iz Slovenije na Koroško v nemščini, čeprav so dopisi od tam pisani v slovensčini. Nekateri vodilni uslužbenci v poslovnih razgovorih s koroškimi Slovenci pa kar ne morejo brez tolmača. To kajpak rojake dostikrat spravlja v slabo voljo, čutijo se užaljeni.

Ne gre prezreti, da naši gospodarstveniki očitno ne vidijo posebnih potreb, da bi navezovali poslovne stike s slovenskimi podjetji onkraj meje. Integracija, ki je zadnje čase dokaj napredovala med našimi in koroškimi podjetji, je še vedno samo želja rojakov, ki imajo v neravnopravnem boju za obstoj že tako veliko težav. Posebno velja omeniti težaven položaj slovenskih združenih hranilnic in posojilnic, ki podobno kot vse druge gospodarske in kulturne ustanove Koroških Slovincov ne dobivajo nobene državne ali deželne podpore. Žal pa tudi naši ljudje ne uporabljajo uslug teh slovenskih ustanov, četudi so pogojji enaki kot pri nemških.

Po vsem tem, kar smo doslej ugotavljali, ne moremo ostati brezbržni. Bolj kot doslej bo nujno usmeriti naša kulturno-prosvetna društva in druge organizacije k navezavi stikov, ki bodo ne zgolj izraz naklonjenosti, marveč konkretna materialna in moralna pomoč. Pomembno vlogo naj bi imele tudi organizacije ZZB, SZDL, ZM in ne nazadnje tudi občinske skupščine, ki imajo že veliko izkušenj o navezavi podobnih stikov z ustreznimi institucijami v drugih državah.

JOŠT ROLC

Is zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Pri Mlakarjevih v Iga vasi

Iga vas v Loški dolini! In na koncu naselja stoji ljubka kmečka hišica z gospodarskim poslopjem, zraven je sadovnjak, vse proč od cestnega vrveža. Tu je domovanje Mlakarjevih. Sprejela me je gostoljubna 72-letna Marija Mlakar, ki preživlja svojo življenjsko jesen v rodni kraji. Dokaj trdnega zdravja je še nekdanja mati županja — partizanska mati — in doslej še ni iskala zdravniške pomoči.

Skrita bolečina je v njenem srcu, boleči spomini jo vežejo na prehojeno življenjsko pot. Čas pa naglo hiti. Glejte, če bi njen mož — nekdanji župan občine Stari trg pri Ložu — še bil med živimi, bi prihodnje leto praznoval že osemdesetletnico življenja. Slavila bi zlato poroko!

In v duhu zaživijo podobe iz preteklosti. Pišemo leto 1936. V Loški dolini se bje zagrizen volilni boj. Nazadnjaške sile se z vsemi močmi trudijo, da bi omogočile županovanje klerikalnemu veljaku Ludviku Keržiču. Na razpolago imajo vso podporo protiljudskega režima, srezkega načelnika in žandarje. Grožnje, pritiski in obljube. Komunisti in vsi napredni ljudje Loške doline pa si izredno prizadevajo in pridobivajo volilce, naj glasujejo za kandidata Zveze delovnega ljudstva. Reakcionarne sile doživijo poraz. Novoizvoljeni župan Jože Mlakar prevzame vodstvo občine. Klerikalci

se ne morejo sprijazniti z dejstvom, da so izgubili zaupanje prebivalstva, zato volitve čez dve leti ponovijo. In spet se ponovi borba, moreče vzdušje, štetje volilnih lističev. Jože Mlakar je ponovno izvoljen za župana. Klerikalci se potuhnejo in čakajo ugodne prilike za maščevanje in to so res storili leta 1942 s pomočjo italijanskih fašistov.

Aprilski dnevi 1941 in sramotni zlom stare jugoslovanske vojske. Industrialec Karel Kovač iz Starega trga, župnik Presestnik in še nekateri drugi so hoteli Italijanom napraviti v Starem trgu pozdravni sprejem. Bili so pri županu Jožetu Mlakarju in ga pozivali, naj gre v Stari trg ter v imenu občanov pozdravi okupatorsko vojsko. Vse je bilo zaman. Župan Mlakar ne bo nikdar pozdravil sovražne vojske, ne bo se udeležil sestanka 105 županov pri fašističnem komisarju Grazioliju maja 1941 v Ljubljani in niti na misel mu ne pride, da bi podpisoval vdanostne izjave fašističnim zavojevalcem. Njegovo mesto je v Osvobodilni fronti slovenskega naroda in pri uresničevanju programa te naše vseljudske borbene organizacije. In njemu sledijo tudi člani njegove družine.

Sestnajsti maj 1942. leta. Na Mlakarjevi hiši v Iga vasi se je pokazal rdeči petelin. Sovražnik se naglo umakne. Sosedom uspe, da ogenj pogasijo.

Najmračnejši dan za Mlakarjevo mater in njene tri otroke pa

je bil 29. julij 1942. Župan Jože Mlakar je obdan z mrkimi stražarji, ki imajo puške pripravljene na strel. Tam pri osnovni šoli Stari trg so se ustavili. In potlej so ostri strelci pretrgali ozračje. Oblito s krvjo je obležalo truplo našega sodelavca Jožeta Mlakarja.

In še petnajsti avgust 1942! Blizu Mlakarjeve hiše se je ustavil italijanski tank. Topovska cev oklopnega vozila je bruhal granate, ki so luknjale zidove domačije. Nazadnje pa so izstrelili še nekaj fosfornih granat, ki so Mlakarjev dom upepeli.

Trpljenje, brezmejno gorje! V Loški dolini se je razbohotila Bela garda in pripadniki MVAC so izvajali nezasišano nasilje nad sodelavci OF. Vendar pa vse to Mlakarjeve ni strlo. Mati je delovala v organizacijah AFŽ, hčerka Kristina je bila mladinska aktivistka, sin Jože se je udeležil pohoda legendarne XIV. divizije na Stajersko, najmlajši France pa je, čeprav je bil v tistih časih še otrok, pomagal borcev za svobodo.

Leta naglo teko. Odrasli otroci in vnuki so radost Mlakarjeve matere, pomenijo ji vse na svetu. V Loški dolini je bistveno drugače kot pred vojno. Veliko človeške in materialne žrtve za osvoboditev niso bile zamen.

Vam pa, draga mati Mlakarjeva, vse lepo in dobro v vašem nadaljnjem življenju.

JOŽE JANEŽ

Šli smo za spomini

Nedeljsko jutro, dne 12. oktobra t.l., je bilo megleno. Dva avtobusa so napolnili člani ZB NOV S. Vodmat, da se popeljejo na izlet v partizanske kraje: Ljubljana — Trebnje — Mirna — Dob — Sentrupert — Mokronog — Smarješke Toplice — Malkovec — Ljubljana.

Avtobusa sta previdno tipala skozi gosto meglo. Potniki so sprva namrgodeno gledali skozi okna v megleno zaveso, ki jim je še zakrivala bogastvo jesenskih barv. Toda čez pol ure so že padli prvi dovtipi, ki so vžgali prijetno razpoloženje. Komaj smo se dobro zavedeli, že smo bili mimo Trebnjega, Mirne in Doba. V Sentrupertu smo se ustavili pred spomenikom padlih borcev. S spoštljivostjo smo prebirali vklesana številna imena na spomeniku, ki ga je mojstrsko izklesal akademski kipar Stane Keržič, napis pa zložil pesnik Cene Vipotnik.

Predsednik ZB, tov. Stane Majcen, je z roko pokazal prek spomenika v megleno tišino proti gradu Dobu, ki ga nismo mogli videti. Dotaknil se ga je rahel spomin...

... Tretji bataljon Gubčeve brigade je 26. noči od 26. na 27. december 1942 napadel grad italijanskega grofa v Dobu, kjer je bila fašistična postojanka, ki je štela okrog 40 mož. Partizanski jurišni deli so se prebili v grad in ga po 23 urah v ogorčeni borbi zavzeli, grad pa zažgali. Takrat je zaropotalo po vsej Mirnski dolini...

Potem ko so se nekateri šli okrepčati, drugi pa si ogledali arhitektonsko gotsko mojstrovino Sentrupertske cerkve, smo se povzpeli na starinske razvaline gradu v Mokronogu. Ohranjeni debeli zidovi stare trdnjave kot varuhi čuvajo v sredini spominsko obeležje iz novejšje zgodovine — monumentalni obelisk z letnicama: 1941—1945. Ko smo se razgledovali okoli, je nekdo pripomnil:

»Ko bi vedeli, kako lep razgled je odtod, kadar je sončno! O, vražja megla, za kaj vse nas je prikrajšala!«

Nekdo drug nas je potolažil: »Nič se ne da pomagati... Megla se bo dvignila šele okrog pol enajstih.«

Zmignili smo z rameni in šli iskati sonce v Smarješke Toplice. In res se je zdelo, kakor da sta avtobusa spotoma razbijala meglo. Toplice so nas sprejele v vsem razkošju jesenskih barv. Nekateri so planili v bazen, drugi pa so se v gostišču pod termami sončili ob mizah na prostem in čakali na kosilo. Ni bilo treba dolgo čakati. Organizacija tov. Vučnika in postrežba sta bili odlični, zato smo bili vsi presenečeni. Vsak je dobil obrok okusne kokošje obare, ki so jo vsi z užitek uporabili, in nekateri so že začeli pokušati zgodnjo portugalko. Težko smo se poslovili od Smarjeških Toplic, ki so prijetna turistična točka, saj je tudi drugih gostov kar mrgolelo.

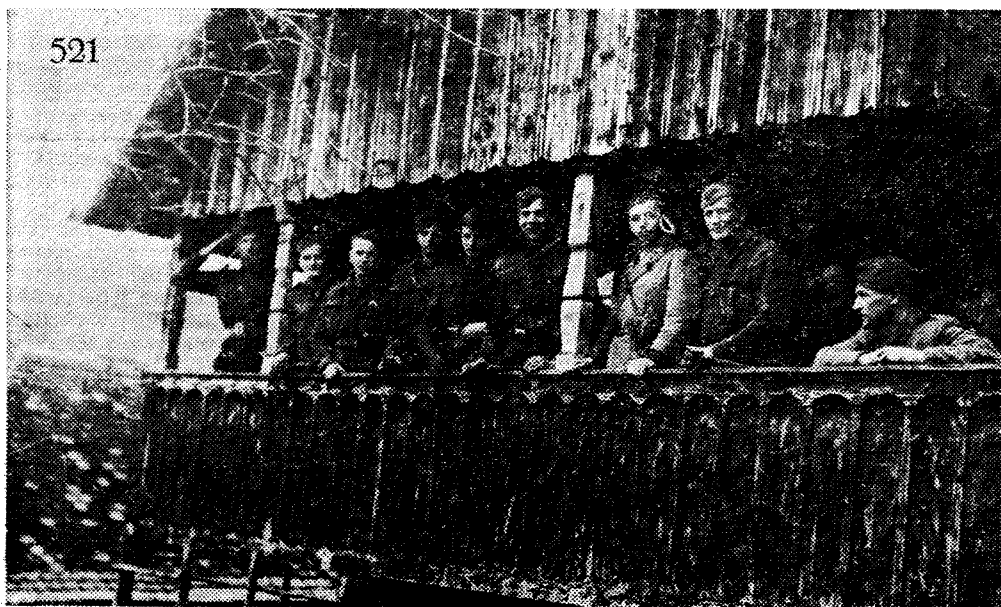
Zadnja naša postaja je bila v Malkovcu, majhni vasi, obdani z vinogradi in zidanicami. Nismo vedeli, da ima ravno isti dan tam partizansko srečanje XII. brigada. Zato smo se v nipi znašli v tipičnem partizanskem vzdušju: poskočna godba, ples, objemi starih borcev, petje in pokušanje novega vina. Prav kmalu smo se vključili v tisti živžav. Nekaj nas je sedlo pred staro zidnico, pred katero je stal gostoljubni gospodar. Vrgel nam je otep slame, na katerega smo sedli, on pa nas je postregel s kruhom, nam ponujal pečeno kokoš in — seveda — točil in točil. Ko se nam je po žilah razvnela kri, smo zapeli. In naenkrat se nam je zazdelo, da se počutimo kot nekoč. Malkovec se je izkazal gostoljubnega kot tiste dni, ko je bilo nevarno gostiti hostarje. Da so bili tudi nekoč taki, nam priča spomenik žrtvam sredi hribčka, na katerem so vklesana imena tistih, ki to nedeljo niso mogli biti z nami.

Postalo je hladno, godba je še vedno neutrudno igrala, nekateri so še vedno polnili svoje potovalke in borše z jabolki, ki so bila povsod na doseg roke, toda treba je bilo misliti na odhod domov. Nekdo je žalostno pogledal na razstresene sadeže in potožil: »Škoda, da bo vse segnilo!... Drugič bi morali vzeti s seboj še prazen avtobus, da bi vanj naložili jabolka.«

Potem je vso pot do doma odmevala iz obeh avtobusov partizanska in narodna pesem in marsikomu si bral iz oči: Da bi bilo takšnih izletov še več!

VASJA OCVIRK

Fotografija z vprašajem

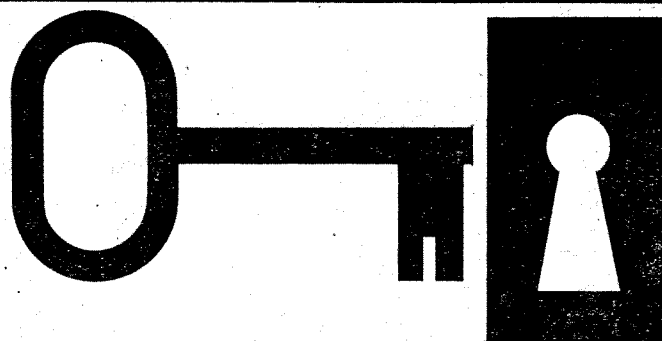
Kdo so fantje s slike? Očitno je fotografija nastala zadnjo vojno zimo, kar sklepamo iz uniform in golih vej. Stopili so na mostovž kmečke hiše in se slikali za spomin. Najbrž je bil to kak štab... Bo kdo spoznal na sliki samega sebe ali tovariše? Pišite nam!

gramofoni magnetofoni v nami
TELEFUNKEN

N pri pošti
in pri Tromostovju
v Ljubljani

ter v poslovalnici
name v Škofji Loki

PROTI RJI

WD-40

Iz poročila o delu zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije

Poročilo o delu zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in njegovih organov med V. in VI. kongresom, ki so ga delegati prejeli že vnaprej, je sestavljeno natančno in temeljito. Ker ga zaradi njegove obsežnosti ne moremo priložiti v celoti, objavljamo iz njega le izvešček, v katerem je v glavnih obrisih nakazana vsa dejavnost.

Temeljna karakteristika dejavnosti zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije se je odražala v krepitvi družbeno-politične vloge ter aktivnosti članstva in organizacije. Zveza združenj borcev NOV, ki je kolektivni član SZDL, je sprejela program in smotre SZDL kot temelj svoje družbeno-politične aktivnosti. Za smernice in perspektive pri delu ji je služila realizacija sklepov VIII. kongresa ZKJ, VI. kongresa SZDL, ukrepov družbene in gospodarske reforme ter izvajanje srednjeročnega plana in sprememb ustavnih določil.

Udeleženci NOV, so se borili proti nacionalnemu egoizmu, šovinizmu in proti vsem silam, ki podžigajo nacionalno nestrpnost. V okviru svoje organizacije in SZDL so aktivno sodelovali pri letošnjih volitvah. ZZB NOV pa je tudi vsestransko sodelovala z družbeno-političnimi organizacijami, posebno z zvezo mladine.

Na VII. seji CK ZKJ so obravnavali aktualne probleme ZZB in njenih članov. Zvezni odbor ZZB je te zadeve obravnaval na svoji tretji in četrti seji, kar je prispevalo k izvajanju sklepa V. kongresa ZZB, da naj se zveza pri urejanju splošnih in lastnih problemov združi z drugimi socialističnimi silami.

ZZB NOV vztraja na stališču, da so borčevske pravice zajete v ustreznih sistemih ter da je treba na trajen način zagotoviti realno vrednost dohodkov borcev in vojaških vojni invalidov. Da je bilo to stališče pravilno, dokazuje vrsta sprejetih zakonskih predpisov, ki urejajo zadeve članov ZZB (stanovanja, pokojnine, invalidnine). Udeleženci NOV in organizacije ZZB so prizadevno delovale tudi na družbeno-političnem področju, na področju priprav za obrambo dežele, pri negovanju revolucionarnih tradicij NOV itd. V mednarodni situaciji so člani ZZB dokazali popolno enotnost in aktivnost v načelih politike neuvrčenosti in v stalnem prizadevanju za krepitve miru in varnosti, temeljev obrambe svobode, neodvisnosti in suverenosti SFRJ.

Aktivnost zveznega odbora in predsedstva

Zvezni odbor je obravnaval aktualne probleme borcev in analiziral aktivnost različnih področij delovanja ZZB NOV Jugoslavije na šestih sejah. Na teh je razpravljal in sklepal o aktualnih socialno-ekonomskih zadevah borcev NOV, sprejel je resolucijo o spopadu v Vietnamu, obravnaval je družbene in materialne zadeve udeležencev NOV ter izvolil komisijo za statut ZZB NOV Jugoslavije. Obravnaval je tudi družbeno-politično vlogo in aktivnost udeležencev NOV. V pripravah na VI. kongres je sprejel osnutek statuta ZZB NOV Jugoslavije in sklep o javni razpravi o osamosvojitvi ZROP. Sprejel je tudi poročilo o delu zveznega odbora od V. kongresa, kakor tudi predlog poslovnika, tekst referata in predloge sklepov.

Predsedstvo je v tem času imelo 25 sej in je na njih poskrbelo za izvajanje določil statuta. Med najvažnejše zadeve, o katerih so razpravljali, sodijo: organizacijsko politična vprašanja, socialno-ekonomski problemi, negovanje revolucionarnih tradicij, sodelovanje z nacionalnimi in mednarodnimi organizacijami borcev, priprava ljudi na obrambo dežele in vojaški strokovni pouk rezervnih starešin ter analiza aktualnih problemov borcev NOV.

V zveznem odboru so delovale tele komisije:

Komisija za statut ZZB NOV Jugoslavije, ki je pripravila osnutek sprememb in dopolnitve statuta ZZB NOV Jugoslavije. Na sejah te komisije so razpravljali tudi o

osamosvojitvi ZROP ter pripravili predlog osnutka statuta ZROP in vojaških uslužbencev kot samostojne organizacije. Komisije ZROP pri ZZB so postale iniciativni odbori za realizacijo te odločitve.

Komisija vojaških vojni invalidov si je prizadevala uveljaviti sklepe V. kongresa o zvišanju osebnih invalidnin in njihovem usklajevanju z gibanjem poprečnih osebnih dohodkov. Aktivno je sodelovala pri spremembah predpisov o VVI in dajala pobudo za zakonsko urejanje posameznih zadev. Sodelovala je z republikami komisijami VVI, z organi ZIS in zvezne skupščine pri sprejemanju predpisov o vojaških vojni invalidih.

Komisija rezervnih oficirjev in podoficirjev bo o svojem delu poročala ustanovni skupščini ZZROP.

Komisija za organizacijska in politična vprašanja je proučevala družbeno-politično delovanje ZZB in njeno aktivnost pri izvajanju statuta, sklepov V. kongresa in programa dela zveznega odbora. Pri tem je pokazala potrebo po intenzivnejšem delu v organizaciji, da bi se nova združenja čimbolj prilagodila potrebam članstva in temeljnimi določilom statuta. Predlagala je enotno osnovno evidenco ZZB NOV ter višino in način razdelitve članarine v ZB.

Sodelovala je pri analizi stanja v borčevskih organizacijah po V. kongresu, ki je služila za informacijo centralnemu komiteju ZKJ. Obravnavala je tudi politično delo in naloge borcev med volilno dejavnostjo v okviru SZDL itd.

Komisija za socialno-ekonomska vprašanja udeležencev NOB je pripravila gradivo o aktualnih socialno-ekonomskih problemih udeležencev NOV za informacijo CK ZKJ o teh vprašanjih. Razpravljala je tudi o položaju borcev v sistemu pokojninskega zavarovanja in o vsklajevanju pokojnin z gibanjem življenjskih stroškov, kakor tudi o osnutku zakona o borčevskem dodatku o stanovanjskih zadevah, o zaposlovanju upokojenih borcev itd.

Svet za negovanje revolucionarnih tradicij NOV je v raznih oblikah sodeloval z institucijami, ki se ukvarjajo s podobnim delom. V okviru tega sveta so delovali tudi posebni odbori in komisije: komisija za izgradnjo spominskega kompleksa »Bitka na Sutjeski«, komisija za vojaška odlikovanja udeležencev NOV in odbor za jubilejne proslave.

Komisija za sodelovanje z nacionalnimi in mednarodnimi borčevskimi organizacijami je v preteklem obdobju obravnavala vrsto zadev s področja sodelovanja in odnosov ZZB NOV Jugoslavije z nacionalnimi in mednarodnimi organizacijami borcev. Sodelovala je tudi s FMAC in FIR.

Aktivnost pri urejanju socialno-ekonomskih problemov udeležencev NOV in vojaških vojni invalidov

Družbena in gospodarska reforma je zaostрила nasprotja, ki so obstajala v našem samoupravnem sistemu. Pojavila so se različna mnenja o borčevskih zadevah. Zato je zvezni odbor pojasnjeval ukrepe, ki jih je sprejela skupnost za urejanje borčevskih zadev. Ob aktivnem sodelovanju pri izvajanju reforme je zvezni odbor seznanil družbene dejavnike (ZIS, zvezno skupščino in druge upravne organe) z borčevsko problematiko. Ni pa samo nakazal problemov, marveč je neposredno predlagal ukrepe in iskal ureditev določenih zadev v skladu z razvojem samoupravne družbe.

Tudi druga borčevska vodstva so povečala svojo aktivnost. Razpravljanje o borčevski problematiki v organizacijah SZDL, ZK in v predstavnihskih organih, občinah, republikah in federaciji je prispevalo k spoznanju, da se ti problemi lahko uspešno urejajo samo s skupno akcijo samoupravnih organov na vseh ravneh.

Seznanjanje CK ZKJ z družbenim in gnotnim položajem borcev,

sklepi VII. seje CK ZKJ in njihova realizacija, vse to je vplivalo na ugodnejši politični položaj pri hitrejšem in uspešnejšem urejanju borčevskih zadev. Zvezni in socialno-zdravstveni zbor zvezne skupščine sta ustanovila skupno komisijo za probleme borcev in vojaških vojni invalidov. Podobne komisije so ustanovili v vseh republikah in v večini občin. Uspeh vseh naporov se je odražal v spremembi temeljnega zakona o vojaških vojni invalidih, zakona o pokojninskem zavarovanju, zakona o zdravstvenem zavarovanju, zakona o borčevskem dodatku in zakona izdajanja sredstev za stanovanja borcev.

Prizadevanje zveznega odbora za izboljšanje varstva vojaških vojni invalidov

V vsem povojnem obdobju so družbena skupnost in vodstva invalidsko-borčevskih organizacij posvečala veliko pozornost varstvu vojaških vojni invalidov. S prenosom pooblastil za urejanje invalidskih zadev na republike, se je povečala možnost za boljše in uspešnejše urejanje teh zadev z ozirom na posebnosti posameznih področij. Zvezni odbor zastopa pri tem stališče, da morajo biti temeljne pravice vojaških vojni invalidov urejene z zveznimi predpisi in sredstva za invalidnino zagotovljene iz proračuna federacije.

Na predlog komisije VVI pri zveznem odboru so izvedli spremembe in dopolnitve zakona o vojaških vojni invalidih v letih 1966, 1967 in 1968:

— decentralizirana je pristojnost pri urejanju pravic VVI in financiranju nekaterih oblik varstva;

— federacija še nadalje zagotavlja sredstva in predpisuje splošne pogoje za pridobivanje pravic VVI;

— republikam so zagotovljena sredstva za financiranje obstoječih pravic (invalidski dodatek, zdravstveno varstvo, ortopedski pripomočki itd.)

Da bi se izboljšal položaj udeležencev invalidskega dodatka, so republike sprejele svoje predpise o invalidskem varstvu.

Predsedstvo zveznega odbora je že leta 1966 zahtevalo od ZIS, da po hitrem postopku sprejme predpise o povečanju osebnih invalidnin. V preteklem obdobju so se povečali tudi zneski ortopedskega dodatka, osebnega invalidskega dodatka in dodatka za nego in tujo pomoč.

V pogledu varstva družinskih invalidov zastopa predsedstvo stališče, da je treba izpopolnjevati različno varstvo družinskih invalidov, ker so materialne in družinske razmere invalidov zelo različne. Po mnenju predsedstva je bilo najnujnejše poskrbeti za zdravstveno varstvo za vse družinske invalide, povečati dohodek staršev samohranilcev in vdov padlih ter urediti položaj družin umrlih invalidov I. in II. skupine udeležencev dodatka za nego in tujo pomoč.

Ta stališča je upošteval tudi spremenjeni zakon o vojaških vojni invalidih (januar 1968);

— povečana je družinska invalidnina staršev samohranilcev in vdov padlih borcev;

— za vse družinske invalide je zagotovljeno brezplačno zdravstveno varstvo;

— uveden je tudi družinski dodatek, ki ga uživajo vdove invalidov I. in II. skupine.

Glavni del skrbi za šolanje in strokovno izobraževanje otrok padlih borcev in žrtve fašističnega nasilja je za nami. Zvišuje pa se število otrok umrlih borcev in vojaških vojni invalidov, ki jim je potrebna pomoč borčevskih organizacij in družbene skupnosti.

Komisija vojaških vojni invalidov pri zveznem odboru si je posebej prizadevala odstraniti ovire pri preskrbi s kvalitetnimi ortopedskimi pripomočki. V ta namen je komisija imela več sestankov. Ker pa sklepi teh sestankov do danes še niso izvedeni in je proizvodnja ter preskrba vojaških vojni invalidov s protezami in drugimi pripomočki še vedno slaba, je to vprašanje preraslo v politični

problem, ki zahteva širše angažiranje družbenih sil, da bi hitreje sprejeli zakonske in druge ukrepe za boljše urejanje te zadeve. Na pobudo zveznega odbora so bili ob spremembi temeljnega zakona o zdravstvenem zavarovanju (1966) vojaški vojni invalidi oproščeni prispevka pri nudenju zdravstvenih uslug.

V letu 1966 je bila na pobudo zveznega odbora ZZB NOV ustanovljena zveza za šport in rekreacijo invalidov Jugoslavije. Take zveze so ustanovili tudi v republikah in mnogih občinah.

Prizadevanje zveznega odbora za izboljšanje položaja borcev v sistemu pokojninskega zavarovanja

V pokojninskem sistemu so pravice borcev urejene s posebnimi določili temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju, ki upošteva, da so bili borci med vojno izpostavljeni zelo hudim preizkušnjam in da so prišli z vojne z načetim zdravjem ter zmanjšano delovno sposobnostjo. Mnogim je sodelovanje v revoluciji preprečilo šolanje. Precejšnje število borcev pa se niti po vojni — zaradi potreb socialistične izgradnje dežele — ni moglo vrniti v prejšnje poklice. Zakon skuša nadomestiti tisto, kar so borci v takih razmerah izgubili. Ohranjena je možnost, da posebna republiška komisija lahko prizna pravico do pokojnine pod istimi pogoji kot v prejšnjem zakonu (s 15. leti pokojninske dobe). Nova ugodnost je dodeljevanje pokojnine nosilec partizanske spomenice 1941 v višini 100 odstotnega poprečja osebnega dohodka, ki so ga imeli v zadnjem letu pred upokojitvijo. Z uveljavljanjem temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju v začetku leta 1965, oziroma z valorizacijo veljavnih pokojnin se je znatno izboljšal položaj starih upokojencev ter so zmanjšane razlike v višini pokojnin zavarovancev, ki so bili upokojeni v različnih obdobjih. Toda nagli porast življenjskih stroškov v zvezi z gospodarsko in družbeno reformo je že v drugi polovici 1965. leta vplival, da pozitivna zakonska ureditev ni prišla v polni meri do izraza.

Predsedstvo zveznega odbora je večkrat obravnavalo probleme valorizacije pokojnin in se zavzemalo za njihovo usklajevanje z življenjskimi stroški. Šele leta 1968, ko je zastajanje pokojnin preraslo v resen politični problem, so republiške skupnosti socialnega zavarovanja začele delno usklajevati stare in nove pokojnine v odvisnosti od časa upokojitve, višine pokojnine in stanja v skladih invalidskega pokojninskega zavarovanja.

S spremembo zakona o invalidskem zavarovanju so bile zvišane zaščitne pokojnine na ta način, da so borčevski dodatek iz leta 1968 postavili za osnovo pri določanju teh pokojnin.

Z vsem tem je bil samo delno izboljšan položaj upokojenih udeležencev NOV, nadaljnje izboljšanje pa je odvisno od izpopolnitve pokojninskega sistema.

Število upokojencev in predčasno upokojenih

Ukrepi gospodarske in družbene reforme so vplivali tudi na zvišanje števila upokojencev, ker so se gospodarske in druge organizacije hotele znebiti presežkov delovne sile z upokojitvami. To se posebno nanaša na upokojevanje udeležencev NOB.

Zvezni odbor je večkrat obravnaval problem predčasnega upokojevanja in zaposlovanja udeležencev NOB. Prizadeval si je, da delovne organizacije ne bi pritiskale na borce, naj gredo predčasno v pokoj.

Ker so problemi udeležencev NOV, zlasti vojaških oseb in organov UNZ, postajali vse številnejši, je predsedstvo zveznega odbora ustanovilo posebno komisijo z nalogo, da spremlja razvoj te zadeve in jo skuša urediti.

Čeprav je bil zadnji rok za prijavo zahtevka iz priznanja posebne dobe 31. december 1966, je še vedno veliko nerešenih prošelj. Na to je vplivalo predvsem prenašanje pristojnosti iz občinskih skupščin na komunalne zavode za socialno zavarovanje in iskanje pric. Vse to pa onemogoča delu borcev uveljaviti pravice, hkrati pa se pojavljajo sumi o objektivnosti pri urejanju teh zadev.

Stanovanjske zadeve udeležencev NOB

Na V. kongresu so v razpravi o stanovanjskih zadevah udeležencev NOB poudarili, da mora biti urejanje teh zadev tudi v prihodnje ena najaktualnejših nalog borčevskih organizacij in vseh družbenih faktorjev.

Anketa izvedena leta 1967 je pokazala, da je borčevskim organizacijam uspelo zainteresirati in razgibati vse družbeno-politične dejavnike pri urejanju stanovanjskih zadev udeležencev NOB.

Zvezni izvršni svet je v preteklem obdobju vsako leto izdajal 20 milijonov dinarjev iz svojega proračuna za stanovanja udeležencev NOB.

Zvezni odbor je opozarjal, da je za hitrejšo in boljše ureditev te zadeve predvsem nujno zagotoviti trajnejše, večje in bolj zanesljive vire sredstev, ker vsi prejšnji viri niso bili zadostni in tudi ne povsem gotovi. Zato je bil v tej zvezi spremenjen in dopolnjen temeljni zakon o prispekih na sredstva skupne potrošnje.

Na temelju zagotovljenih sredstev in ugotovljenih meril bi morale republike in občine izdelati akcijske programe s približno orientacijo, da uredijo preostale stanovanjske zadeve borcev v nekaj naslednjih letih.

Zdravstveno varstvo udeležencev NOV

Zaradi staranja udeležencev NOB in vojni naporov, ki so jih prestali, prihajajo problemi zdravstvenega varstva vse bolj do izraza. Zato je bil zvezni odbor pobudnik akcije v 33 občinah, v katerih so pregledali 15.000 udeležencev NOB. Rezultati pregleda so pokazali, da samo pri 18,4 odst. pregledanih niso našli trajnih bolezenskih sprememb, pri 28,3 odst. so ugotovili po eno obolenje, medtem ko ima 53,3 odst. pregledanih istočasno več bolezní. Prevladujejo obolenja gibalnih organov in živčnega sistema, čeprav je bilo 40 odst. pregledanih mlajših od 50 let.

Decembra 1966 je bil izdan zakon o spremembah in dopolnitvah temeljnega zakona o zdravstvenem zavarovanju. Ukrepi tega zakona so ogrozili predvsem pravice udeležencev NOB. Zato je zvezni odbor zahteval spremembo tega zakona, tako da so vojaški vojni invalidi, nosilci »partizanske spomenice 1941«, narodni heroji, nosilci drugih visokih odlikovanj izzeti iz povečanja stroškov zdravstvenih uslug.

Dopolnilno varstvo udeležencev NOV

Ko je začel veljati zakon o pokojninskem zavarovanju (januar 1965), je usahnila možnost izrednega upokojevanja materialno nepreskrbljenih udeležencev NOB in tistih brez potrebne delovne dobe. Zvezni izvršni svet je sklenil, da se to v prihodnje urejuje z republiški predpisi.

Več kot dve leti je trajalo pripravljalo delo v republikah, da so sprejeli te predpise. Materialna preskrba je v posameznih republikah različno urejena, tako po obsegu in višini prejemkov, kakor tudi po času vstopa v NOB.

Ko je zvezni odbor analiziral aktualne probleme borčevskega varstva, je ugotovil, da so socialni problemi borcev zelo različni in da jih lahko urejamo samo na ravni federacije. V ta namen pa naj bi ustanovili posebne sklade za dopolnilno varstvo udeležencev NOB.

(Nadaljevanje na 6. strani)

Iz poročila o delu zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije

(Nadaljevanje s 5. strani)

Služba zveznega odbora je prejela tudi prošnje in pritožbe članov. Od V kongresa do januarja 1969 je zvezni odbor prejel 13.500 pismenih in ustmenih prošelj in pritožb. Največ teh (80 odstotkov) se nanaša na osebne pravice posameznikov, število takih, ki opozarjajo na različne nepravilnosti ali na splošne zadeve družbenega razvoja pa je mnogo manjše.

O pritožbah v zvezi z delovnimi odnosi je treba naglasiti nepravilen odnos do borcev in otrok padlih borcev tudi v primerih, ko so izpolnjevali vse pogoje predpisov.

Stanovanjske zadeve so po številu prošelj na prvem mestu (23 odstotkov). Število prošelj, ki se nanašajo na pokojnine je bilo v vsem obdobju enakomerno.

Negovanje revolucionarnih tradicij NOB

V skladu s sklepi V. kongresa ZZB NOV je bil zvezni odbor posebno pozoren na aktivnost pri negovanju tradicij NOB. Temeljna orientacija v štiriletnem delu zveznega odbora je slonela na neprekinjenem vzpodbujanju in podpiranju naše družbe v stremeljenju po boljši organizaciji na področju negovanja revolucionarnih tradicij. Zvezni odbor in svet za razvijanje tradicij sta bila v tem obdobju pobudnika širših posvetovanj v tej zadevi.

Zvezni odbor si je prizadeval doseči boljše kakovost zgodovinskega pouka in njegovo posodobljenje z najnovejšo zgodovino ZKJ, delavskega gibanja in NOB.

V tem obdobju so v naši državi ustanovili skupnost institucij za proučevanje delavskega gibanja, Jugoslovanski komite za zgodovino II. svetovne vojne, Skupnost muzejev revolucije in oddelkov NOB ter druga koordinacijska telesa.

ZZB si je tudi prizadevala, da so v programe institutov vnesli teme, ki so zanimive za sodelovanje s tujimi borčevskimi zvezami in sorodnimi zgodovinskimi zavodi. Pomemben delež pri izbiranju gradiva NOB so prispevali zvezni, republiški in pokrajinski sveti za negovanje tradicij ter komisije interirancev in političnih zapornikov.

Svet za negovanje revolucionarnih tradicij NOB je po sklepu V. kongresa organiziral medrepubliško posvetovanje »O nekaterih problemih zbiranja in obdelave zgodovinskega gradiva iz NOB«. Na posvetovanju so ugotovili, da so nekatere znanstvene ustanove, ki se ukvarjajo z zbiranjem, čuvanjem in obdelavo zgodovinskega gradiva iz NOB, s svojim delom pridobile ugled doma in v tujini.

Na posvetovanju so tudi ugotovili potrebo po načrtni in usklajeni akciji pristojnih znanstvenih in družbeno-političnih dejavnikov.

Aktivnost zveze je bila v preteklem obdobju usmerjena tudi na izboljšanje ravni pouka zgodovine NOB v šolah. Jugoslovanski zavod za proučevanje šolskih in prosvetnih vprašanj je skupno s še nekaterimi institucijami raziskal vpliv šole na vzgojo mlade generacije. Ugotovitve raziskav so izkoristili za medrepubliško posvetovanje o vlogi šole, pouka zgodovine in drugo.

Na pobudo zveznega odbora ZZB je bilo sklicano posvetovanje o odnosih tiska, radija in TV do problemov mladih in o temah iz NOB. Na njem so naglasili, da moramo računati s tem, da okolje, v katerem mladina živi, najbolj vpliva nanjo. Važno je, da tako imenovani mladinski problemi prehajajo iz mladinskih organizacij na širše družbene okvire.

Uredništvom so priporočili, naj poiščejo možnosti za tako urejanje svojih izdaj, ki bi zadovoljile širše kulturne in idejne potrebe mladih. Na posvetovanju so ugotovili, da tisk v glavnem posveča dovolj pozornosti temam iz revolucionarne tradicije, vendar to dela pretežno kampanjsko, ob raznih jubilejih in priložnostih. Naglasili so tudi potrebo, da sredstva obveščanja v eni republiki govorijo več o dogo-

kih in likih iz NOB drugih republik, ker se na ta način izraža enotnost revolucije, njen jugoslovanski pomen in socialistični značaj.

Na pobudo sveta za negovanje tradicij je bilo nekaj posvetovanj in pogovorov s predstavniki republiških muzejev revolucije ter pristojnimi državnimi in političnimi organi. V naši deželi je 25 muzejev revolucije. V njihovih zbirkah je obilo gradiva iz NOB in delavskega gibanja. Toda zaradi nezadostnih finančnih sredstev, ne urejenih kadrovskih zadev, slabih prostorov in zaradi pomanjkljivega koncepta nadaljnjega razvoja mnoge teh ustanov zaostajajo za razvojem.

Oktober 1966 se je na pobudo muzeja AVNOJ iz Bihača začela akcija za organizacijo potujoče razstave za tujino pod naslovom »Osvobodilna borba jugoslovanskih narodov 1941–1945.« Organizacijski in finančni problemi pa so akcijo zavrli. Ob tem je zvezni odbor oktobra 1968 ugotovil, da se v mnogih evropskih državah pa tudi v Afriki in Aziji zanimajo za popolnejše poznavanje NOB s pomočjo kake sodobne reprezentativne razstave. Zato so sklenili, da je nujno ustanoviti skupnost muzejev revolucije, da bi prek njega sodelovali s sodobnimi tujimi ustanovami.

V aprilu letos je bilo sklicano medrepubliško posvetovanje o problemih zaščite in graditve spomenikov revolucije. Med prvenstvene naloge na tem področju sodi kategorizacija spomenikov, posvečenih revolucionarnemu delavskemu gibanju in revoluciji. Financiranje zaščite in graditve spomenikov mora biti v prvi vrsti skrb občinskih skupščin.

Na temelju sklepa političnega in državnega vodstva je zvezni odbor ustanovil komisijo za ureditev ožjega spominskega področja na Tjentištu. Zvezna skupščina je sprejela zakon o financiranju teh del. Na njegovi osnovi je nacionalni park Sutjeska že začel dela, ki naj bi bila končana do konca leta 1971.

Ob 25-letnici bitke na Sutjeski in Neretvi so posebno pozornost posvetili množični udeležbi mladine. Organizirali so številna predavanja, akademije in razstave s tematiko iz NOB.

Petero področij dejavnosti ZZB NOV

Na VI. kongresu ZZB NOV Jugoslavije so prebrali tudi referat z naslovom »Družbenopolitična dejavnost borcev NOV v našem samoupravnem socialističnem razvoju.«

Referat se začneja z ugotovitvijo, da se vrši šesti kongres tik pred 25. obletnico dokončne osvoboditve naše dežele, zmagovitega konca štiriletno osvobodilne in revolucionarne borbe narodov Jugoslavije, katere smoter je bil uresničenje njihovih nacionalnih in socialnih teženj ter postavitev temeljev za socialistično preobrazbo. Že od začetka temelji ta preobrazba na skladnem in enakomernem razvoju vseh družbeno-političnih enot dežele kot enakopravnih samoupravnih federalnih enot in Jugoslavije kot skupne, socialistične domovine.

Referat poudarja, da je za nas tudi v prihodnje edina pot tista, ki smo jo začeli pod vodstvom komunistične partije Jugoslavije z vstajo 1941. leta in nadaljevali s samoupravnim socialističnim razvojem. Glede na to borci NOV zahtevajo, da se iz naše politične prakse izključijo vse metode, ki s pritiski, političnim izsiljevanjem, grožnjami ter lokalističnimi in avtarkističnimi težnjami vnašajo nemir v naš socialistični razvoj, netižno strasti in zavirajo nadaljnji napredek, sloneč na temeljih neposredne socialistične demokracije.

Razčlenjujoč naloge organizacije borcev, navaja referat petero področij družbene dejavnosti. Te so: izvajanje splošnih družbeno-političnih in družbeno-ekonomskih nalog; razvijanje dosežkov revolucije in negovanje revolucionarnih tradicij, s katerimi naj se opirajo mlade generacije; priprava na vse ljudsko obrambo dežele; organiziran družbeno-politični vpliv in dejavnost pri urejanju socialno-ekonomskih, zdravstvenih in drugih družbenih problemov, ki zadevajo udeležence NOV; vzpostavljanje odnosov in sodelovanje z nacionalnimi in mednarodnimi organizacijami bivših borcev.

Ob smernicah in prihodnjih nalogah poudarja referat načelo, da je tako kakor v naši celotni socialistični samoupravni družbi tudi v organizaciji borcev temeljni dejavnik človek, član organizacije.

Referat posveča veliko pozornosti vseljidski obrambi dežele in poudarja, da so vprašanja s tem v zvezi veljala ves čas za izredno pomembno področje dejavnosti borčevske organizacije. Da je izvajanje nalog organizacije borcev v zvezi z vseljidsko obrambo zelo pomembno, nam potrjuje veliko število članov naše organizacije, ki pripadajo oficirskemu in podoficirskemu kadru ter so vsi preizkušeni borci. Podat-

ivne razstave. Zato so sklenili, da je nujno ustanoviti skupnost muzejev revolucije, da bi prek njega sodelovali s sodobnimi tujimi ustanovami.

V aprilu letos je bilo sklicano medrepubliško posvetovanje o problemih zaščite in graditve spomenikov revolucije. Med prvenstvene naloge na tem področju sodi kategorizacija spomenikov, posvečenih revolucionarnemu delavskemu gibanju in revoluciji. Financiranje zaščite in graditve spomenikov mora biti v prvi vrsti skrb občinskih skupščin.

Na temelju sklepa političnega in državnega vodstva je zvezni odbor ustanovil komisijo za ureditev ožjega spominskega področja na Tjentištu. Zvezna skupščina je sprejela zakon o financiranju teh del. Na njegovi osnovi je nacionalni park Sutjeska že začel dela, ki naj bi bila končana do konca leta 1971.

Ob 25-letnici bitke na Sutjeski in Neretvi so posebno pozornost posvetili množični udeležbi mladine. Organizirali so številna predavanja, akademije in razstave s tematiko iz NOB.

ki namreč kažejo, da je 20,49 odstotka udeležencev NOV starih od 39 do 44 let, 24,37 odstotka ima od 45 do 49 let, a samo 11,99 odstotka jih je starih od 50 do 54 let.

Mnogo je v referatu govora o vlogi ZZB pri razvijanju tradicij NOV, zlasti o prenašanju letih na mlado generacijo.

Naša družba si zelo prizadeva za izobraževanje mladine in za njeno vzgojo v socialističnem duhu. Zveza združenj borcev je temu vedno posvečala veliko pozornost. Njeni člani s svojimi izkušnjami iz vojne in socialistične graditve, osebnim zgledom in delom v korist skupnosti lahko služijo za zgled mladim.

Zato lahko ocenimo dejavnost Zveze med V. in VI. kongresom na področju razvijanja tradicij kot pravilno. Upoštevajoč, da poleg ZZB delujejo na področju razvijanja tudi druge družbeno-politične organizacije in razne ustanove, lahko trdimo, da je Zveza z njimi ustvarila plodno sodelovanje. Tako je Zveza nastopila kot pobudnik različnih medrepubliških, medkrajevnih in strokovnih posvetov. Zveza se je tudi zavzemala, da strokovna dela opravljajo znanstvene in specializirane ustanove. Zveza se je tudi trudila in dosegla, da so bile ustanovljene skupnosti ustanov za proučevanje sodobne zgodovine, jugoslovanskega instituta za zgodovino II. svetovne vojne ter skupnost muzejev in oddelkov NOB.

Za še uspešnejše delovanje na področju razvijanja tradicij pa je potrebno točno določiti obseg delovanja Zveze in to delovanje zanesljivo razmejiti od delovanja strokovnih ustanov, organov, znanstvenikov in umetnikov.

Posebno velika je vloga tiska, radija in televizije, to pa zaradi širokega kroga bralcev, poslušalcev in gledalcev. Zato morajo javna občila bolj temeljito obravnavati tematiko iz NOB in jo bolj prilagajati temam iz sodobne družbe. Zveza združenj borcev se trudi, da bi vlogo mladih v vojni graditvi šteli za enakopravno vlogo borcev med vojno. Zapostavljanje povojnih dosežkov mladih lahko pripelje do nenaravnega nasprotja med mladimi in starimi ter odtuji del mladine.

Tudi razne obletnice ustanovitve vojnih enot vedno bolj postajajo manifestacije odločnosti in pripravljenosti mladih, da skupaj z borci NOV branijo našo samostojnost.

Razčlenjujoč socialno-ekonomske zadeve borcev NOV, poudarja referat, da je razdobje med obema zadnjima kongresoma značilno po tem, da smo od gesla »problem borcev so družbeni problemi« (ne pa problemi ZZB) skušali pre-

Festival »Kurirček«, katerega ustanovitelj je ZZB NOV Maribor, pokrovitelj pa JLA, iz leta v leto širi svojo dejavnost.

Zvezni izvršni svet je leta 1961 sklenil, da se morajo grobovi jugoslovanskih borcev, ki so pokopani v tujini dostojno urediti, označiti in vzdrževati. Do sedaj je največ tega urejenega v Italiji. V načrtu za prihodnje leto so dela pri obnovi in ureditvi grobnice in spomenika naših borcev pokopanih v Celovcu.

Večino partizanskih grobov pri nas redno vzdržujejo in urejajo. Nekateri od teh predstavljajo svojevrstne spomenike, za del grobov padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja pa se občinske skupščine bolj malo brigajo.

Mednarodna aktivnost ZZB NOV Jugoslavije

V preteklem obdobju so mednarodne odnose najbolj vznemirjali ameriška agresija v Vietnamu, agresija Izraela in vojna interven-

cija v Češkoslovaški. Te zadeve so bile v ospredju pozornosti borčevskih nacionalnih in mednarodnih organizacij.

Delegacije in predstavniki tujih borčevskih organizacij, ki so obiskali Jugoslavijo, so se predvsem zanimali za vlogo, naloge in organizacijo ZZB NOV, za spoznavanje NOB, za kulturno-zgodovinske znamenitosti ter dosežke v izgradnji socializma in socialističnih družbenih odnosov v naši deželi.

V mednarodni dejavnosti ZZB NOV so bili v ospredju problemi preprečevanja neonacistične dejavnosti, preganjanja vojnih zločincev, odškodnina jugoslovanskim žrtvam fašizma, likvidacija protijugoslovanske teroristične aktivnosti ipd.

Naša zveza sodeluje v Svetovni federaciji bivših borcev, Mednarodni federaciji udeležencev oporniških gibanj in z mednarodnimi taboriščnimi komiteji.

Poročilo se končuje z nalogami in problemi časopisno založniške ustanove »4. jul«, ki obstaja že 7 let in ki je v zadnjem času začela izdajati tudi posamezne publikacije o NOB.

znala obdržati in celo razširiti zveze z različnimi kategorijami borcev proti fašizmu ne glede na ideološke razlike in meddržavne odnose.

Naša Zveza ostro obsoja vse kršitve ozemeljske nedotakljivosti, neodvisnosti in enakopravnosti narodov in njihovih pravic do lastne notranje politike. Prav tako obsoja vsako vmešavanje v notranje zadeve drugih.

Borci Jugoslavije od vsega začetka vietnamske vojne odločno podpirajo materialno in moralno pravični boj Vietnamcev za svobodo in neodvisnost. Prav tako podpirajo pravični boj narodov Angole, Mozambika, Portugalske Gvineje in drugih afriških narodov ter obsojajo izraelsko agresivnost proti arabskim državam, okupacijo tujih ozemelj in nasilje nad domačini.

Razen da sodeluje z različnimi nacionalnimi organizacijami, ZZB sodeluje tudi s FMAC in FIR ter komiteji različnih taborišč. Na žalost se tudi tu čuti blokovska delitev. ZZB se trudi, da bi izginile te posledice delitve in da bi postale borčevske organizacije resnična tribuna borcev.

Načrtno zavlačevanje vlade ZR Nemčije z izplačilom odškodnine žrtvam nacizma je deležno ostre obsodbe vse naše javnosti. Zato bo zvezni odbor ZZB še nadalje vztrajal pri svojih zahtevah, da se vlada ZR Nemčije zavé svojih obveznosti, pri tem pa bo skušal dobiti podporo vseh borčevskih organizacij po svetu. Borci skrbijo tudi toleranca do nacističnih ostankov v ZR Nemčiji in brezbriznost do jugoslovanske emigracije, ki se ukvarja s terorizmom.

Naši rojaki so padali v boju z nacizmom po vsej Evropi in v delu Afrike ter Azije. Marsikje njihovi grobovi niso označeni, kot bi bilo potrebno. Naša družba se je trudila in se bo še, da bi doseglo počastiti spomin padlih. Prav tako se bomo trudili, da bi iz zgodovinskih učbenikov in muzejev odstranili gradivo, ki kaže našo osvobodilno vojno v nepravilni luči.

Poizvedujemo

Prosim tovariša s partizanskim imenom »Bomba«, ki je bil leta 1943 in 1944 v brigadi Toneta Tomšiča, naj mi sporoči svoj priimek, ime in naslov. Potrebujem ga za pričo, ker sem v neki zadregi.

Terezija Kokalj, Drtija 45, pošta Moravče pri Domžalah

Reševanje stanovanjske problematike udeležencev NOV v Mariboru

Celokupno stanovanjsko problematiko udeležencev NOV je na osnovi vloženih prošelj obravnavala Komisija za varstvo borcev NOV pr. skupščini občine Maribor.

Prioritetne liste za dodelitev kreditov in stanovanj je komisija sestavila na osnovi »Odloka o načinu in pogojih za uporabo sredstev, zbranih s prispevkom za graditev stanovanj udeležencev NOV« — Ur. list SRS št. 15-69, »Odloka o načinu in pogojih za uporabo sredstev, zbranih s prispevkom za graditev stanovanj za udeležence NOV« — Medobčinski uradni vestnik št. 11-69 (mariborski) in »Navodila o ugotavljanju upravičencev za uporabo sredstev, namenjenih za rešitev stanovanjskega vprašanja udeležencev NOV« — izdala komisija za vprašanje borcev NOV pri skupščini SR Slovenije.

Komisija je sklenila na prvi seji, da se krediti za gradnjo odobrijo samo tistim prošelcem, ki so že dokončali III. fazo gradnje in le izjemoma tistim, ki so že rešeni, ki gradijo hiše in so končali III. fazo, toda zapustijo stanovanja v roku, ki ga določi komisija za varstvo borcev NOV. Takih primerov je bilo 14, ki jim je bilo odobreno 505.000,00 din, zato pa je bilo pridobljenih 14 stanovanj v povprečnem znesku 100.000,00 din za stanovanje ali 1.400.000,00 din za vsa stanovanja, kar je z ekonomskega stališča ugodna postavka za hitrejšo in cenejše reševanje stanovanjskega problema udeležencev NOV.

Najvišja vsota kreditov po pravilniku je 50.000,00 din.

Poleg tega je komisija sklenila, da vloge udeležencev iz leta 1945 s priznanim dvojnjo dobo za zdaj odloži.

V zadevi reševanja stanovanjske problematike udeležencev NOV je občinski odbor zveze združenj borcev NOV predhodno seznanil s celotno problematiko tudi vse krajevne organizacije ZB NOV, kjer prosilci stanujejo. Vse prošnje so bile predhodno poslane v obravnavo krajevnim združenjem ZB NOV, ki so vse podatke navedene v prošnjah na licu mesta preverili in s svojimi predlogi oziroma mnenji pomagala komisiji pri Skupščini občine Maribor, da so se prošnje reševale objektivno in da pridejo prvi na vrsto tisti udeleženci NOV, ki so najbolj potrebni.

Prioritetne liste so javno izobešene na oglasni deski v stavbi Skupščine občine Maribor.

Predvideno je, da se bo nateklo v sklad za graditev stanovanj oziroma reševanja stanovanjskega vprašanja borcev NOV pri skupščini občine Maribor okrog 6.830.000,00 din. Od teh sredstev pa je po odloku skupščine občine Maribor (Medobčinski uradni vestnik) odrejena uporaba, in sicer:

— za nakup stanovanj in za kreditiranje nakupa stanovanj 63,3 odst. ali cca 4.330.000,00 din.

— za adaptacijo in dograditev stanovanjskih hiš — nekmotov 22 odst. ali

cca 1.500.000,00 din.

— za adaptacijo in dograditev stanovanjskih hiš nekmotov 14,7 odst. ali cca 1.000.000,00 din.

Za stanovanje je bilo vloženih 283 prošelj. Odbitih je bilo 101 prošelj, ker ne izpolnjujejo pogojev po odloku. Ugodno rešenih pa je bilo 124 prošelj (58 prošeljcev pa se ni odzvalo vabilu za usklajevanje podatkov, ki so potrebni za odločitev.)

10 garsonjer,
20 enosobnih stanovanj,
19 eno in polsobnih stanovanj,
30 dvosobnih stanovanj,
19 dvo in polsobnih stanovanj,
7 trosobnih stanovanj,
SKUPAJ: 105 stanovanj.

Od tega:

Tu je odbito 21 stanovanj, katere pu. stijo tisti prošeljci, ki prosijo za večja stanovanja in imajo do tega pravico. Od tega sta 2 stanovanja štirisobni. V tem primeru se bo rešilo do kraja leta 1969 samo 36 primerov iz odobrenih 4.330.000,00 din. Nerešenih bo ostalo še 65 stanovanjskih primerov, za katere je potrebno še nadaljnjih 9.181.700,00 din po današnjih cenah. Priliv odplačila kreditov bo trajal 10 do 20 let, stanovanja pa so iz leta v leto dražja, zato je tudi manjša možnost hitrejšega urejanja stanovanjskega vprašanja.

Za dodelitev kreditov za nekmote je bilo vloženih 283 prošelj v znesku 8.742.000,00 din.

Komisija je odklonila 187 prošelj tistih prošeljcev, ki ne izpolnjujejo pogojev po odloku v znesku 6.692.000,00 din.

Kredit je bil odobren 98 prošelcem v znesku 2.080.000,00 din. Ker ni dovolj denarnih sredstev, bo v letu 1969 dobilo kredit samo 65 prošeljcev v znesku 1.500.000,00 din, drug prošeljci pa bodo dobili kredit šele po prilivu sredstev, kar pomeni, šele konec leta 1970 in še to samo delno.

Kmetje borci so vložili za dodelitev kreditov 123 prošelj v skupnem znesku 1.554.000,00 din. Komisija je odklonila 38 prošelj, ker prošeljci ne izpolnjujejo pogojev odloka; to znaša 613.000,00 din.

Kredit je bil odobren 85 prošelcem v znesku 941.000,00 din; s tem smo rešili najnujnejše primere.

Komisija v večini primerov ni odobraval. Celotne vsote prošeljcev, ampak je na osnovi predračunov in opisane dela prošnje in predloge krajevnega odbora ZB NOV ocenila dejanske potrebe prošeljcev.

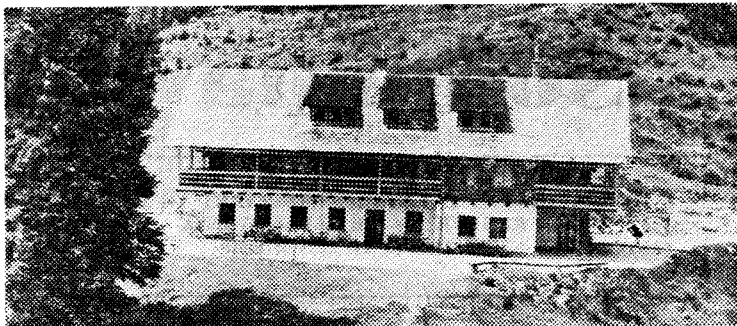
Komisija meni, da odobrenih prošelj iz te mase denarnih sredstev ne bo moč rešiti v bližnji prihodnosti, ker je za celotno ureditev tega problema borcev potrebno še dodatnih 9.891.700,00 denarnih sredstev. Od tega za nakup stanovanj 9.181.700,00 din po cenah za leto 1970, za odobrene kredite nekmotov pa 710.000,00 din, posebno ker bo priliv vraćanja anuitet glede na potrebe majhen.

Glede na tako stanje počasnega reševanja te stanovanjske problematike bi kazalo, da se »ZAKON O PRISPEVKU ZA GRADITEV STANOVANJ UDELEŽENCEV NOV« — Ur. list SRS št. 27 iz leta 1968 podaljša za eno leto, ali pa sprejme skupščina SRS odlok o obveznem reševanju stanovanjskega problema borcev, ki so zaposleni v njihovih delovnih organizacijah. Za vse druge pa naj bi reševali problem prek sklada, ki se zbira z obveznim odvajanjem pokojnin pri družinskih upokojencev.

To reševanje bi bilo uspešno samo tedaj, če bi to odredil poseben odlok, ki bi rešitev problema vezal na določen rok.

Komisija za varstvo borcev NOV pri Skupščini občine Maribor

Pisma uredništvu

Partizanski dom na Vodiški planini

Na Vodiški planini je res lepo

Na 1118 metrov visoki Vodiški planini na Jelovici stoji tik nad Kropo lepo urejen »Partizanski dom« Vodice, last ZB NOV Radoljica. Dom je namenjen predvsem članom ZB NOV za oddih. Za vse, ki si želijo miru v planinskem svetu, je tu res prečudovito kraj. Koča stoji čisto sama na veliki jasi, okrog in okrog pa so smrekovi gozdovi s stezami in stezicami, ki vodijo v najbolj oddaljene vrhove te prelepe planine. In še z nečim se ponaša ta planina: z malinami, borovnicami, gobami, zdravilnimi zelišči in rožami.

O tem, koliko krvi je bilo prelito v času narodnoosvobodilnega boja na Jelovici, pričajo številna spominska obeležja. Vsa pota do njih so markirana, te okolice lete je premalo negovana. Če drugega ne, naj bi tam posadili »rdeči beček«, kot ga imenujejo domačini, ki se lepo razraščajo ob kamnih in ki bi pričal o tem, da žrtve za svobodo nismo in ne bomo nikoli pozabili.

Tudi v samem domu je lepo in prijetno, cene zmerne in družabnost pristrčna. Upravnik Janez pa vas vsako jutro, opoldne in zvečer pokliče h okusni jedi s kravjim zvoncec, kot na planšarjah...

Tu je res — prelepo!

MARIJA GRUDEN,
Maribor, Prelogova 14

V Maribor

po „nageljček“

Sprejela sem vabilo, ki se je glasilo takole:

»Vabimo vas, da se udeležite srečanja internancev, ki bo v soboto — 11. X. 1969 — ob deseti uri v dvorani hotela »Orel« v Mariboru. Pripravljen je kulturni

program. Postreženi boste s kosilom. Prijave sprejemamo do 7. 10. 1969.«

Združenje borcev Rače

Ne morete si misliti, kako sem se razveselila tega vabila. Po štiriindvajsetih letih se bom ponovno srečala s sotrpini iz tistih hudih dni! V mislih sem prebrala njihova imena, razmišljala od kod je doma ta in oni, kakšne naloge je opravljal v narodnoosvobodilnem gibanju, kaj počne danes in še in še.

Bila sem tudi verjetno med prvimi, ki so se prijavili, saj sem to storila takoj. Ker osebe, ki je beležila prijave, ni bilo doma, si je njena hčerka zapisala moje ime, in prepričana sem bila, da je bilo sedaj vse v najlepšem redu.

Ko je prišel dan srečanja, sem dejala svoji družini: »Moram k frizerju, to je zame velik dan!«

Tisti dan sem imela pristo soboto in sploh je bil čudovit dan, ko sem se z avtobusom odpeljala proti Mariboru... Bila sem kar se da slovesno razpoložena! Ob tridesetih na deset sem se že javila na mestu srečanja. Ze ob vhodu mi je prijazna mladenka pripelala rdeč nageljček in vstopila sem v dvorano. Tovarišica, ki je pri mizi blizu vrat delila bloke, me je povprašala: »Ste bili v Ravensbrücku? Povedala sem ji, da so me poslali v koncentracijsko taborišče Ravensbrück, ker pa se je bližala fronta, so nas vrnili v Maribor in februarja 1945 odpeljali v Begunje na Gorenjskem.

»No, potem pa ta prireditev ni za vas; ste zapornica in ne interniranka — za vas bo srečanje posebej organizirano!« se je glasil odgovor.

Brez besed sem se obrnila, s hitrimi koraki krenila na avtobusno postajo in trdno sklenila, da se takih srečanj ne bom nikoli več tako veselila!

KATICA VINDIŠ
Rače 82, p. Rače

Spomenik na Lokvah — spodbuda in zgled

Lepo je in prav, ko naši ljudje ob raznih spominskih dnevih in obletnicah postavljajo in odkrivajo razna spominska obeležja. Ta dejavnost je predvsem izraz in dokaz, kako globoko naši ljudje čutijo in podoživljajo dogodke narodnoosvobodilne vojne. So občine, kjer imajo že po 100 in več raznih spominskih obeležij iz tega obdobja. Zavzetost za postavitev novih spominskih obeležij pa še vedno ni izčrpana, nasprotno, ponekod se je ta dejavnost šele v teh letih prav razživela.

Toda... Z vsemi doslej postavljenimi spominskimi obeležji nismo povsem zadovoljni. Nekatera od teh so preskromna, brez estetske in brez umetniške vrednosti, nepravilno postavljena, neprimerno pa tudi slabo izdelana...

Spomenik partizanskim kurirjem in vezistom na Lokvah, ki je bil dograjen 9. septembra letos, pa je nekaj posebnega.

Združeno podjetje za ptt promet v Ljubljani je pokrovitelj nad kurirji in vezisti NOV in PO Slovenije. Pri tem podjetju obstaja v ta namen poseben pokroviteljski odbor. Odločili so se, da bodo na Lokvah, znanem partizanskem središču sredi Trnovskega gozda, postavili dostojen spomenik svojim varovancem. V sodelovanju s podjetjem Iskra-Kranj, podjetjem za ptt promet v Novi Gorici

in Autoprometom Nova Gorica so tak spomenik res postavili — to je AVTOMATSKA TELEFONSKA CENTRALA z 20 priključki. Ta spomenik je vreden 25 milijonov Sdinarjev!

Sodobna komunikacijska naprava simbolično in praktično (pa še kako praktično!) ponazarja naloge in vloge, ki so jo kurirji in vezisti opravljali med preteklo vojno, obenem pa izredno veliko prispeva za turistični razvoj kraja.

Tako funkcionalnih spomenikov imamo v Sloveniji res še zelo malo. Prav bi bilo, če bi tudi druge razmislili o ideji funkcionalnosti spomenikov, ki jih nameravajo postaviti.

Zgled z Lokev naj dobi čimveč posnemalec!

C. Z.

Soglašam s predlogom

V 41. številki tednika »TV 15« sem bral prispevek tovariša Matije Pezdircarja pod naslovom »Ob novem pokojninskem sistemu.« V celoti soglašam z vsebino tega njegovega članka ter ga smatram za zelo koristen prispevek k diskusiji o novem pokojninskem sistemu. Problem je aktualen že vsa ta leta in sedaj je še čas, da se reši.

Vsak vidi in ve, da sedanji predpisi ustvarjajo diskriminacijo do borcev iz leta 1941, katerim iz takih ali drugih vzrokov ni bila podeljena Partizanska spomenica 1941 — pa tudi do drugih borcev. O tem se med starimi borci dosti govori in često sem že slišal o »spomeničarjih brez spomenice«.

Menim, da je treba to vprašanje pred sprejemanjem novih predpisov za pokojninsko zavarovanje natančno obdelati. Potrebna je sprememba oziroma dopolnitev predpisov v takem smislu, kot predlaga tovariš Pezdircar v svojem članku, a kot minimum to, kar predlaga tovariš M. R. v 32. številki tednika »TV 15«.

Poleg tega mislim, da ne bi smelo biti prav nobenih pomislekov o tem, da naj novi pokojninski sistem zajamči vsem borcem popolno zdravstveno varstvo.

FRANCE POTOČNIK

Njegovega imena ni na spominski plošči

Na stavbi sanatorija »Emona« v Ljubljani so na spominski plošči vklesana imena vseh zdravnikov in študentov medicine, ki so padli med osvobodilno vojno. Ni pa imena Martina Malenška s Teške vode pri Novem mestu. Zaradi te pomanjkljivosti se njegovi svojci večkrat upravičeno jezijo.

Pokojni Martin Malenšek je maja 1942 zapustil Zagreb, kjer je študiral, in postal partizan Krškega odreda. Po ukazu štaba je odšel v odredno bolnišnico, ki jo je vodil dr. Adolf Medvešek, zdaj polkovnik v Beogradu. Toda 14. septembra 1942 so bolnišnico napadli ustaši, ker je bila na hrvaški strani Gorjancev. Malenšek je ob napadu padel, ustaši so ubili

tudi dr. Černelča, medtem ko so bolničarko ujeli. V Vojnem muzeju v Beogradu imajo fotografijo, ko ustaši peljejo tri ujetnike iz bolnišnice. O tem dogodku piše v svojih spominih tudi prior partizanskega samostana dr. Edgar. Prav bi bilo, če bi tudi drugi preživeli borci iz te bolnišnice objavili svoje spomine. Zdravniško društvo pa naj popravi napako in ukaže vklesati na ploščo na sanatoriju »Emona« tudi ime Martina Malenška.

FRANC DERGANČ,
SEMIC

Pravna posvetovalnica

Zaščita imetnika stanovanjske pravice

I. M. iz K. Ste 80 odstotni invalid, udeleženec NOB zaposleni ste v podjetju. Zaradi bolezni ne morete več opravljati svojega dela zato ste vložili prošnjo za invalidsko upokojitve. Pričakujete, da bo vaša prošnja ugodno rešena, ker je vaša delovna, nespособnost ugotovila tudi zdravniška komisija. Pač pa vas skrbi, kako bo s stanovanjem. Pred šestimi leti ste od podjetja, pri katerem ste sicer že 14 let zaposleni, dobili novo stanovanje. V stanovanju stanujete z ženo in dvema otrokoma. Žena ni zaposlena. Zanima vas, če hoste res morali stanovanje po upokojitvi izprazniti. Tako namreč piše v odločbi, s katero vam je podjetje stanovanje dodelilo. Seveda nimate kam iti. Šli bi lahko v vaš domači kraj, ker v K. ni mogoče dobiti stanovanj. Otrka pa vendar obiskuje ta šola in je to nemogoče. Zato vas ne skrbi toliko vaša upokojitve kot stanovanje, ki naj bi ga morali izprazniti. Poznamo ste se že, kako je s stanovanjem ob upokojitvi, pa ste došli različne informacije. Zato se obračate

na našo pravno posvetovalnico, da bi vam kar najbolj točno odgovorili na to vprašanje.

Zakon o stanovanjskih razmerjih določa sledeče: Če je delavec dobil stanovanje glede na svoje delovno razmerje s stanodajalcem, mu je mogoče odpovedati stanovanjsko pogodbo, kadar delovno razmerje preneha na podlagi njegove lastne zahteve ali prošnje, zaradi samovoljne zapustitve dela, zaradi izključitve iz delovne skupnosti ali zaradi obsodbe za kaznivno dejanje na kazni, ki ima po samem zakonu za posledico prenehanje delovnega razmerja. Vendar pa je treba delavcu, imetniku stanovanjske pravice, odpovedati stanovanjsko pogodbo v treh mesecih po prenehanju delovnega razmerja. Če je delavec več kot deset let ali krajši časa porjeni čas uporabljal stanovanje, gornja določila glede odpovedi ne veljajo. V vsakem od navedenih primerov pa je treba imetniku stanovanjske pravice zagotoviti najpotrebnejše prostore. Zadnji odstavek čl. 63 zakona o stanovanjskih razmerjih pa se glasi takole: Stanovanjske pogodbe, sklenjene glede na delovno razmerje imetnika stanovanjske pravice s stanodajalcem, ni mogoče odpovedati zaradi tega, ker je njegovo delovno razmerje prenehalo z upokojitvijo.

Vojaška veda in tehnika

Havbica novega tipa

V Združenih državah Amerike preskušajo novo havbico M102 kal. 105. Havbica je zelo podobna minometu, ker ima razen cevi tudi okroglo ploščo. Zmogljivost nove havbice in njen doseg so približno enake onim, ki jih ima havbica M102, le da je za dve tretjini lažja in jo za seboj lahko vleče že četritonsko vozilo, prevažati pa jo je moč tudi s helikopterjem.

Sistem za dovod goriva

Za dovod goriva zunaj komunikacij so v ZDA konstruirali nov sistem, ki ima namesto kovinskih prožne cevi s premerom 10,15 cm. Sistem je sicer zelo lahek, vendar tudi njegova prepusna moč ni velika. Zato je namenjen za dovod goriva z večjih centrov do kraja, kjer ga enotam dele neposredno. Na minuto se po teh cevah lahko pretoči 850 litrov goriva, kar za začetno obdobje operacije, preden položijo kovinske cevi, povsem zadostuje.

Sestavni deli sistema so centrifugalna črpalka, 225 kg težak motor, 4.000 metrov dolge prožne cevi, ventili in ustrezno orodje.

Še vedno »starfighterji«

Med osnovna letala zahodnonemškega vojnega letalstva spadajo nemški zahtevam prilagojena ameriška letala »starfighter«. Znano je, da zahodnonemška varianta tega letala ni bila uspešna in da je doslej strmoglavilo že 99 letal te vrste, pri čemer je bilo ob življenju 59 pilotov. Zahodnonemško vojno letalstvo ima skupno 760 reakcijskih »starfighterjev«.

Ceprav so bila letala podvržena os. tri kritiki, poročajo, da je nemško obrambno ministrstvo naročilo novih 50 letal te vrste, stala pa bodo nekaj čez 161 milijonov mark.

Jesenski manevri varšavskega pakta

V drugi polovici septembra so v jugozahodnem delu Poljske na ozemlju, ki si ga je Poljska pridobila od Nemčije po končani drugi svetovni vojni, priredili velike manevre, ki so se jih udeležile vojaške enote Poljske, Vzhodne Nemčije, Češkoslovaške in Sovjetske zveze. Po končanih manevrih je bila v Vroclavu vojaška parada, ki so se je v koloni, ki je mimo tribune s častnimi gosti tekla pol-drugo uro, udeležili motorizirana pehota, padalske in pomorske enote, tanki, rakete, topovi in najrazličnejše drugo orožje, medtem ko so se v zraku vrstili helikopterji, bombniki, težka transportna in druga letala.

Komentator britanskega BBC priznava, da si na Zahodu ne morejo privoščiti tako obsežnih manevrov. Več razlogov je za to. V večini NATO dežel so vojaški roki kratki in primanjkuje časa za pripravo na manevre. Razen tega kmetje in vlade ne bi hotele prevzeti nase škodo, ki jo taki manevri povzročijo. Ozemlje na Zahodu pa je tako na gosto naseljeno, da ni prostora za uporabo oklopnih enot. »Dežele — članice varšavskega pakta takšnih težav, politične in geografske prirode, ne poznajo. Vojaki morajo na manevrih sodelovati toliko časa, kolikor je to potrebno. Tako so bile enote, ki so lani vkorakale v Prago, poprej že šest mesecev na manevrih. Kaj takega se na Zahodu ne bi moglo zgoditi,« trdi britanski komentator.

Mig-23 brez tekmeča

Po pisanju ameriškega časopisa Navy Times bi bilo mogoče sklepati, da Američani nimajo nobenega lovskega letala, ki bi se moglo meriti s sovjetskim prestrežalcem Mig-23. To letalo naj bi bilo za skoraj 2.000 km na uro hitreje od letala Mig 21 (ki lahko doseže, kot je znano, hitrost nad dva tisoč kilometrov na uro) in potem, ko bi v morebitni vojni imelo sovjetsko vojno letalstvo popolno premoč v zraku. Ameriški letalski strokovnjaki menijo, da se Mig-23 lahko dviga s travnatih terenov in gozdnih jas. Neki oficir ameriškega letalstva je izjavil, da je edino njihovo letalo, ki bi se moglo meriti z Mig-23, še na projektantski mizi.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Sodobna vohunska oprema

FOTOGRAFIRANJE Z LASERSKIMI ŽARKI — MINIATURNE VOHUNSKE RAKETE — PRISLUŠKOVANJE Z »ZVOČNIMI PIŠTOLAMI« — ZLOŽLJIVI HELIKOPTER

V novejšem času obveščevalne agencije in centri uporabljajo naj-sodobnejša televizijska sredstva. V mnogih deželah imajo silno občutljive elektronsko-optične aparate, s katerimi lahko odkrivajo razne objekte tudi ponoči. Obveščevalni strokovnjaki zatrjujejo, da infra rdeča tehnika postaja čedalje pomembnejša. Njihova zmogljivost je večja od kakršnegakoli drugega vohunskega aparata. Z njihovo pomočjo lahko odkrijejo podzemeljske tovarne in druge objekte ter maskirana bojna vozila. Te naprave omogočajo obveščevalno dejavnost tudi ob umetni nočni svetlobi. V nekaterih deželah imajo posebne naprave, s katerimi lahko večstokratno ojačajo svetlobo zvezd in meseca.

V obveščevalne namene uporabljajo tudi že laserske naprave. Z laserskimi žarki osvetljujejo zemljišče, posledica tega pa so izredno kakovostni posnetki. Ameriški tisk je pisal o tem, kako so iz letala s pomočjo laserskih žarkov fotografirali neko letališče in kako je bilo na posnetkih mogoče videti letala, avtomobile in stavbe, pa celo razpoke na beton-skem vzletišču. Laserskih žarkov ni moč opaziti s tal. Ameriški strokovnjaki menijo, da bodo lahko napravili še močnejše laserje, s katerimi bodo fotografirali še z večjih višin kot sedaj. Posnetki bodo tudi ostrejši, saj bo moč videti celo robove med pločniki in cestami.

Pripravljajo in preskušajo tudi vodljive vohunske rakete. Ena izmed njih, tako imenovana »ping pong«, je dolga le meter, ima pa dva motorja (spredaj in zadaj). Izstrelijo jo en sam človek. Ko raketa prileti nad objekt ali ustrezno zemljišče, se avtomatsko vključi fotokamera. Po opravljeni nalogi se raketa vrne na izstrelišče in tam pristane s pomočjo padala. Raketo lahko uporabljajo večkrat zaporedoma.

V ZDA preskušajo še druge obveščevalne rakete. Pri raketah te vrste se med poletom nad ustreznim krajem odpre padalo, ki zavira raketo in omogoča kameri, da fotografira, nato pa se raketa na znak, dan s tal, skupno z aparaturo vrne na kraj, kjer so jo izstrelili.

V obveščevalne namene pripravljajo tudi majhen helikopter brez pilota, ki tehta le 3–4 kg in ki lahko ostane na višini 15 metrov do deset ur. Njegov motor deluje neslišno, helikopter pa je opremljen s televizijskimi in infrardečimi napravami.

Vohuni pogosto uporabljajo tudi optične naprave. Teleskopi, daljnogledi in drugi aparati so opremljeni z miniaturnimi infrardečimi napravami, ki omogočajo opazovanje in fotografiranje zaželenih objektov z večjih razdalj. Agenti, ki so jih polovili v Sovjetski zvezi, so imeli kamere, s katerimi so snemali celo z razdalje več kot deset kilometrov. Fotokamera je bila vgrajena v vžigalnik, ki se ni v ničemer razlikoval od običajnega vžigalnika. Ena izmed zunanjih površin pa le ni bila napravljena iz kovine, temveč je na kromirani ploškvici imela steklen kvadrat, ki je dejansko bil objektiv. S tem aparatom je bilo mogoče napraviti devetnajst posnetkov, ne da bi bilo treba zamenjati kaseto. Z njim ni bilo težko ravnati. Zadostoval je že pritisk na poseben vzvod, razmakniti je bilo treba prste, da ne bi pokrili objektiv — in posnetek je bil napravljen.

Za prisluškovanje telefonskih pogovorov so izdelali tako aparatur, ki je ni treba priključiti na linijo. Je tako majhna, da jo je mogoče vgraditi v gumb, vžigal-

nik, cigaretno dozo, okvir naočnikov in podobno. Imajo pa tudi že take aparate, ki jih lahko skrijejo, na primer, v jagodo ali vtaknejo v bokal z vinom. Nekateri magnetofonski aparati začno snemati šele potem, ko ulove »svoj« glas in se samodejno izklopijo, čim zaželenega glasu ni več slišati.

»Zvočna pištola«, o kateri je tuji tisk precej pisal, je namenjena za tajne pogovore na večkilometrski razdalji. »Pištola« spreminja zvočne signale v infra rdeče žarke. Ko pa jih ujame sprejemnik druge »pištole«, se žarki spet spremenijo nazaj v zvok. Električno energijo dobe iz baterije.

Ameriški tisk je poročal, da so agenti opremljeni z miniaturnim radijskim sprejemnikom, ki je vgrajen v navadno kroglo za puško. Ko kroglo izstrelje, se zapicijo v okenski okvir in tako je moč prisluškovati vsem pogovorom v sobi na drugi strani okna.

Agenti tujih obveščevalnih služb skušajo s pomočjo raznih tehničnih sredstev ugotoviti tudi razmestitev vojaških enot. V ZDA so objavili, da so izdelali »puško« s

posebno elektronsko napravo, ki zaznava duh po amonijaku. Stakšno »puško«, kot trdijo njeni konstruktorji, je mogoče že na precejšnji razdalji ugotoviti zbiranje ljudi. Težko je kaj natančnejšega reči o učinkovitosti tega orožja, toda že dejstvo, da je zagledalo luč sveta, priča o tem, kako se izpopolnjujejo metode vohunjenja.

Tuje obveščevalne službe iščejo nove metode tudi za tajno dostavljanje vohunskih podatkov obveščevalnim centrom. V te namene so izdelali aparature za avtomatično šifriranje besedil, pa tudi naprave, s katerimi je mogoče v delu sekunde odposlati vohunsko sporočilo.

Za agente je zelo pomembno, če nova taktična sredstva lahko zanesljivo skrijejo. Zato še nadalje uporabljajo kovčke z dvojnimi dnom, ženske torbice z dvojno prevleko, pete na čevljih in škornjih, zobno pasto, otroške igrače, knjige itd.

Poznamo več načinov, kako je mogoče neopazno priti čez dobro zavarovano mejo. Čez kopenske meje prehajajo predvsem ponoči, da pa jih ne bi mogli zaslediti psi, agenti uporabljajo posebne kemične preparate.

Če se odločijo za zračno pot, uporabljajo majhne in lahke helikopterje, jadralna letala itd., ki lete zelo nizko. V ZDA so izdelali

helikopter, ki tehta le 115 kg. Ameriški strokovnjaki trdijo, da ga je mogoče zelo hitro razstaviti, ga zložiti v posebne blazine in jih s padali spustiti tja, kamor je treba. Helikopter lahko en sam človek sestavi že po nekaj minutah.

V te namene so izdelali tudi tako imenovano »leteče krilo«, ki ne spada v aerodromsko letalstvo, temveč lahko vzleti tudi z ladijskega krova ali s hišne strehe.

Na morjih, jezerih in rekah uporabljajo majhne podmornice, balone in hitre čolne. V Združenih državah Amerike so izdelali miniaturno podmornico, ki lahko plove skoraj tisoč kilometrov daleč. Vohun zleze iz nje, ko je ta pod vodno površino. Posebej urijo tudi »ljudi-zabe«, ki jim oprema omogoča večurno bivanje pod vodo. Prevažajo jih na cilj s posebnimi podmornicami, ki so zelo majhne in katerih motorji delujejo neslišno.

Tehnična sredstva za tajno vojskovanje čedalje bolj izpopolnjujejo. Pri konstruiranju vohunske tehnike je zaposlenih na stotine znanstvenikov. Podatki o tehničnih sredstvih, s katerimi so opremljeni vohuni in ki prek tiska in ob aretacijah vohunov prodirajo v javnost, dokazujejo, kako raznovrstna je ta tehnika in za kaj vse je sposobna.

Partizanske zvijače

Zakaj se je pod nemškim tankom vdrl most?

začeli streljati še močnejše in jih zaustavili.

Nato se je iz Draginca oglasilo nemško topništvo. Obstreljevalo je partizanske položaje, ne da bi povzročilo kako večjo škodo. Partizani so še nadalje vztrajali na vrhovih in vse do noči sovražnikovi vojaki niso mogli naprej ne nazaj. Šele potem, ko se je zmračilo, so lahko pobirali mrtve in ranjene ter jih odpeljali v Draginac. Kasneje so zvedeli, da je bil med mnogimi ranjenci tudi poveljnik nekega nemškega polka. Še isto noč se je sovražnikova kolona umaknila ob Jadru navzdol, na cesti pa je pustila poškodovani tank.

Naslednjega dne so nad Zavlakom priletela nemška letala. Partizanske položaje so obstreljevala s strojnimi in odvrglja nekaj bomb, nato pa se spet oddaljila. Kmalu zatem je sovražnikova kolona s tanki krenila na pot. Partizani se tokrat niso oglašali, kar je Nemce nekoliko zmedlo. Menili so, da so se partizani bržkone že ponoči umaknili. Toda naši borci so še vedno bili na starih položajih in čakali na svojih pet minut. Brž ko so se jim Nemci dovolj približali, so jih začeli močno obstreljevati. Nemci so nemudoma odgovorili z ognjem iz tankov, pa tudi z mitraljezi in drugim orožjem. Topništvo iz Draginca se je tudi oglašalo.

Nato so Nemci napadli. Toda tanki, bilo jih je enajst, so obstali pred neko našo četo, ki ni imela niti protitankovskega topa niti mitraljeza. Nemci so bili silno previdni. Šele okrog poldneva, ko pehota in pionirji še vedno niso mogli nikamor naprej, je eden izmed tankov naposled le zapeljal iz kolone. Ni pa vozil po cesti, temveč je zelo počasi zavil čez njive. Sledili so mu, prav tako počasi, še drugi tanki. Čez polje so lezli kot polži. Partizani niso mogli verjeti svojim očem: kako je le mogoče, da se tanki pomikajo tako počasi, skoraj boječe. Ko da ne bi bili težki. Prvi tank je bil pred Jadrom spet zapeljal na cesto.

Nato je tank krenil proti mostu. Njegova posadka ni tam opazila nič sumljivega. Most je bil trden, stebri pa močni. Nemci, oblečeni v črne uniforme, so poskakali iz tanka in začeli oprezovati po cesti pred mostom. Iskali so mine, ki pa jih ni bilo. Partizani so še nadalje čakali. Na da obilnejši plen od teh jim je bil tank. Potrpežljivo so čakali, čeprav so se sekunde vlekle kot večnost. Toda drugega izhoda ni bilo. Nemci naj kar mislijo, da jih ni več tam. Naposled so Nemci v črni uniformah spet zlezli nazaj v svoj tank. Partizani so pričakovali prav to. Globoko so se oddahnili. Tank je počasi zavil na most. Lezel je kot polž. Njegove gosenice so ropotale in pod njimi so škripale lesene mostnice. Partizani so napeto pričakovali, kaj se bo zgodilo z mostom in tankom. Bo most popustil?

Nenadoma je leseni most zaškripal mnogo močnejše kot dotle. Najprej so se začeli lomiti njihovi nosilci, nato pa še opore. Med strašnim škripanjem in ropotom se je del mostu zrušil, z njim vred pa se je v Jadro ogreznil tudi tank. Radjevci so s svojih položajev nad mostom začeli na ves glas izražati svoje zadovoljstvo, ker jim je uspelo brez topov in mitraljezov zaustaviti še en nemški tank, z njim vred pa vse sovražnikovo kolono, s tanki in topovi.

Spet so se začeli obstreljevati. Partizani so napadli Nemce, ki so se jim bili približali. Nemška pehota je skušala spraviti tank iz Jadrta, toda partizani jim tega niso dovolili. To jim je bilo, tem laže, ker so imeli municije na pretek. Z njo jih je namreč oskrbovala užiška tovarna za orožje. Čeprav je bilo Nemcev precej več od naših, tanka le niso mogli spraviti iz reke.

Sovražnikovi vojaki so se morali spet umakniti. Izgubili so dva tanka, izmed katerih je bil tisti v Jadru nepoškodovan.

Po njihovem odhodu so se partizani polastili obeh tankov.

JOVAN RADOVANOVIĆ

Sardinija — otok pregnanih Primorcev in Istranov od 1915-1945

V četrtek, 16. oktobra zvečer, je predsednik odbora nekdanjih političnih pregnancev na Sardiniji Srečko Vilhar odprl izredno zanimivo zgodovinsko razstavo fotografij, dokumentov, pisem in pisanih zahtev naših ljudi na Sardiniji in Korziki, ki so si na vse načine prizadevali, da bi se pridružili narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije. Razstavo sta priredila odbor nekdanjih političnih pregnancev na Sardiniji in študijska knjižnica v Kopru. Namen razstave je, da bi opozorila našo javnost na nekatere premalo poznane plat narodoosvobodilnega gibanja naših ljudi na Sardiniji in Korziki ter v južni Franciji.

Razstava prikazuje v slikah, dokumentih, pisemih in spominih odisejajo 15.000 ljudi na Sardiniji, od teh 7000 v posebnih kazenskih bataljonih, 6000 v pomožnih enotah redne vojske in 2000 vojni ujetnikov bivše jugoslovanske vojske ter nekaj zapornikov iz nekdanje okupirane Ljubljanske pokrajine.

Italijanske fašistične oblasti so naše ljudi na Sardiniji uporabljale za težaška dela na letališčih in v rudnikih. Nezdruzo ozračje na Sardiniji je povzročilo, da

jih je okrog 9000 zbolelo za malarijo, preživeli še danes občutijo posledice te bolezni.

Po zlomu fašistične Italije so se vsi ti tisoči naših ljudi znašli pred velikanskimi težavami. Ker nekaj časa ni bilo nobenega reda, je prišlo do splošnega pomanjkanja hrane. Bilo je več primerov, da so morali jesti travo, če so se hoteli obdržati pri življenju. Ko je v decembru 1943 Sardinijo obiskala jugoslovanska vojaška misija, so se vsi prijavili za odhod v NOVJ. Precejšnjemu številu se je posrečilo, da so se na ta ali oni način prebili do Barija in se tam vključili v prekomorske brigade. Velika večina pa je bila obsojena na nadaljnje bivanje na otoku in je bila še naprej izpostavljena nasilju. Številni so bili primeri, da so naši ljudje odkrili pokorščino in bili obsojeni na zaporne kazni. Kasneje so Američani 6000 pripadnikov teh kazenskih enot odpeljali na Korziko in jih tam vključili v VII. ameriško armado.

Kot prej na Sardiniji so tudi potem na Korziki vztrajno zahtevali od zaveznikov, da jim omogočijo odhod v Titovo vojsko. Vendar zaman. Po uspehi invaziji v južni Franciji so vseh šest tisoč odpeljali v južno Francijo. Tudi tam so še naprej vztrajali pri svojih zahtevah, vendar so jim zavezniki odgovarjali, da še ni rešeno vprašanje meja Primorske in Istre.

Ta razstava je živa zgodovina borbe naših zavednih ljudi, ki so se tako daleč od doma odločno borili — za novo Jugoslavijo. Resda se niso borili z orožjem v rokah, borili pa so se s protesti, zahtevami, resolucijami, zbiranjem denarja, s pesmijo in visoko narodno zavestjo, ki se je niso bali javno pokazati. V knjigi, ki so jo na srečanju dobili vsi nekdanji pripadniki posebnih kazenskih bataljonov, ali »Sardine«, kot se je že nekako udomačil izraz, piše med drugim naslednje:

»Kam naj vključimo danes pregnanstvo tisočev Primorcev in

Istranov na Sardiniji? Predvsem naj bi ga upoštevali naše zgodovinske. Tu ne gre zgolj za epizodo iz boja našega ljudstva za svobodo, marveč za mnogo več.«

»Res, šlo je za mnogo več! In ta mnogo več je bila pripravljenost vseh teh tisočev naših zavednih ljudi, odtrganih od družin, domov in rodne Primorske in Istre, da se pridružijo obojem za svobodo in novo Jugoslavijo. Ko so številnim tem ljudem že leta 1941 v Vidmu (Udinah) pripeli na rokava trakove z oznako »SP« (sospeto politico, politično nezanesljiv), je bil s tem vsak zaznamovan za nasprotnika fašizma. Veliko sliko o tem bo obiskovalec videl na razstavi. Prav tako bodo obiskovalci videli na razstavi sliko skupine naših ljudi na Sardiniji, v kraju Selargius. Videli bodo tudi sliko Ivana Sivca iz Libušenja pri Kobariču. Pri tem tovarišu so fašistične oblasti našle propagandno gradivo z vsebino o partizanih in oboroženem uporu proti fašizmu. Pred posebnim fašističnim sodiščem je bil dne 16. oktobra 1942 v Rimu obsojen na 30 let zapor. Pri zasliševanju in mučenju so mu potrgali vse nohte iz rok in nog! Danes je zaradi takratnega mučenja živčno zlomljen.

Že leta 1915 so italijanske vojaške oblasti po zasedbi Kobariškega kota in Brd internirale na Sardinijo skupino naših ljudi, med temi tudi nekaj duhovnikov. Takrat je na Sardiniji umrl Ivan Rutar iz Krna pri Kobariču. Množične aretacije naših ljudi pa so se začele leta 1919 po toliko opevani »mnagi« pri Piavi.

Omenil sem samo nekaj primerov zavednosti naših ljudi na Sardiniji. Naj še poudarim, da so vse »slovanske čete« na Korziki, ki so bile vključene v VII. ameriško armado, imele svoje pevske zборе, vse čete skupaj pa osrednji pevski zbor »Simon Gregorčič«. Daleč od doma jim je pesem nadomestovala — domovino.

A. P. — OGAREV

Plaćujemo davek vojni...

Obe svetovni vojni, ki sta divjali na slovenski zemlji, sta nam pustili veliko razdejano in zahtevali mnogo žrtve. Toda žrtve še vedno ni konec...

Po uradni statistiki je lani izgubilo v Jugoslaviji življenje 57 oseb, 133 pa jih je bilo poškodovanih zaradi eksplozij granat, min in bomb iz II. svetovne vojne. Številno žrtve v prejšnjih letih pa se povzpene nad številke s štirimi ničlami, kar je razumljivo. Saj je bilo prva leta po vojni več eksplozivnih teles in orožja porazgubljenega po gozdovih in poljih, kjer so divjale bitke ali pa so jezni in razočarani vojak odmetavali ne ljubo prtljago.

Samo lani so strokovnjaki uničili ali naredili neškodljivih 52.000 eksplozivnih teles, za nekako 20.000 teh teles pa vedo. Toda uničili jih niso zaradi pomanjkanja denarja ali strokovnjakov. Tako še vedno čakajo svoje žrtve, dokler jih ne bosta napravila neškodljive čas in rja.

Najhuje pa je to, da so najbolj pogosto žrtve teh ostankov vojne prav otroci. Rodili so se in zrastle v času, ko je bila vojna samo še spomin, nesposobni so presojati, kaj je nevarno in kaj ni. Najdejo zanimiv predmet in se lotijo raziskovanja, kaj je v njem. Potem pride do nesreče. Če ni smrtna, ostane otrok vse življenje pohabljenec, najčešče pa so poškodbe na rokah in očeh.

Pomoči skoraj ni. Kdo bo pazil na vse otroke, ki stikajo po grmovju? Edino kar lahko naredimo, je redno in vztrajno poučevanje. V ta namen je naše vojaško filmsko podjetje »Zastava filma« leta 1967 posnelo kratkometražni film z naslovom »Vojna se še vedno maščuje«. Samo 40 kopij so naredili in še te redko kažejo! Ali ne bi bilo pametno, da bi jih kazali redno, tako da bi jih videl vsak otrok vsaj enkrat, če ne že večkrat. Koliko krvi in solza bi prihranili, koliko ljudi bi bilo srečnejši!

V »Svilanitu« so pripravljeni

V soboto, 18. oktobra je kolektiv kamniške tovarne kravat in brisač »Svilanita« praznoval dvajsetletnico svojega dela. Kot mnoge druge naše tovarne se je tudi »Svilanita« razvil iz skromne večje delavnice v sodobno tovarno, pri tem pa so se morali člani kolektiva marsičemu odreči. V sklopu proslav je bila tudi vaja tovarniške enote civilne zaštite pod vodstvom sekretarja tovarne tovariša Konde.

Ob tej priložnosti so dobili gasilci »Svilanita« novo motorno brizgalno, ki jo je podjetje nabavilo na lastne stroške. Novo brizgalno so takoj tudi preizkusili, in sicer v prvi točki vaje, ki je prikazovala gašenje požara.

Nastopile so tudi druge skupine za civilno zaščito kot na primer tehnična, za zvezo ter javni red in mir, sanitetna in ABH. Zanimivo je, da ima vsaka skupina obleko drugačne barve. Gasilci in sanitetci so v uniformah s želandami, oziroma v tradicionalnih belih haljah, drugi pa imajo zelene, rjave in modre obleke. Tako jih je moč razlikovati, kar je lahko včasih zelo važno.

Res je, da je podobnih vaj, kot je bila v »Svilanitu« zadnje čase mnogo in da »Svilanita« ni tovar-

na s tisoči zaposlenih. Zato tudi njena enota civilne zaštite ni velika in ni opremljena s posebnimi aparati. Ne, vaja je bila skromna, pokazali pa so predvsem preprosta zaščitna sredstva in oprema, v glavnem tisto, kar imajo pri vsakdanjem delu. Toda ravno to je zelo dobro, saj se je videlo, kako je moč improvizirati. Jasno je, da nikoli ne bomo imeli vsega preveč in je zato treba uporabljati pač tisto, kar imamo.

Razen tega je smoter civilne zaštite, da je pripravljeno za vsak primer prav vsako naše podjetje, ustanova ali urad. Vsak na svojem in vsi skupno, če je treba. Zato zaslužijo tudi vaje v manjših podjetjih vsa pozornost.

Enota civilne zaštite v »Svilanitu« je pokazala kar zgledno izurjenost in disciplino. Seveda, dan je bil lep in razpoloženje odlično, zato ni šlo brez šal v skladu z »vojaškimi« položajem okoli tovarne in delom posameznikov. Te šale pa nikakor niso motile delo ekip in posameznikov, pač pa so dvigale bodrost in dajale zagon pri delu.

Tudi to, da so vajo organizirali ob dvajsetletnici podjetja, daje spričevalo, oziroma poudarja pomen civilne zaštite.

MP

Ivan Jan:

Gorenjsko domobransivo

Voditelji Gorenjskega domobranstva pa niso imeli samo nemških mark, temveč tudi druge valute. Tako npr. je poveljnik centra v Kranju Slavko Krek imel tudi švicarske franke; predstavniki begunjske kraljevske vlade so namreč pošiljali vsak mesec petdeset tisoč švicarskih frankov, in sicer od avgusta 1942. Ker je bil Slavko Krek nečak begunskega kraljevega ministra dr. Mihe Kreka, ni bil samo uslužbenec nemškega okupatorja, temveč tudi plačanec bivše jugoslovanske vlade. (Iz procesa proti Rupniku in drugim).

Med drugim je bilo za vojaške instruktorje gorenjskih domobrancev iz Ljubljane poslanih 29 častnikov in podoficirjev. Med njimi oficirji Jakob Remec, Ivan Žužek, Nikolaj Žužek, Marjan Fludernik (v centru za vojaško disciplinsko izgradnjo postojank) in Jože Vidmar (ta je postal poveljnik postojanke na Brezjah). Na Gorenjsko je bil poslan tudi France Rigler, doma iz Gor. Logatca, ki je ob koncu 1944 oz. v začetku 1945 postal vodja tečajev, ki jih je center začel prirejati na Brdu pri Kranju.

Teh 29 oficirjev in podoficirjev je poveljstvo Gorenjskega domobranstva razdelilo po postojankah, in sicer takole:

Šest jih je bilo dodeljenih centru v Kranju, šest za vodstvo tečajev na Brdu, trije so odšli v Mengeš, dva v Cerklje, po enega pa so dobile postojanke v Domžalah, Kovorju, Tupalčah, Lahovčah in na Brezjah.

Kot rečeno, so domobranska poveljstva imela močno oporo v vojaških kuratih. Tudi teh je v začetku decembra 1944 prišlo iz Ljubljanske pokrajine kar pet oz. šest. Viktor Zorman, (nanj se je obračal ordinariat iz Celovca — 13. 9. 1944), pater Fortunat (odšel na Brezje) pa Krč, Lovšin, Klobovs in Jože Cvelbar (prišel iz Sentjošta nad Vrhniko).

Rekli smo že, da je bila prva postojanka DMB ustanovljena v Skofji Loki, in sicer konec aprila in v začetku maja 1944. Toda nas zanima predvsem levi brez Save, zato bomo navedli le nekaj o ustanovitvi, poveljstvih in moštvi domobranskih postojank na tej strani.

V maju 1944 so v Kranju že snovali udarno četo; med tistimi, ki so prišli v pošteve za njeno poveljstvo, so bili: Milan Amon, ki je skrbel tedaj predvsem za politično delovanje, Miha Perko in Franc Erpič.

Kot poveljnika udarne čete potem zasledimo Petra Kavčiča. Ta četa je štela okoli 70 mož, v akcije pa je odhajala po vsem kranjskem območju. Njen propagandist je bil Tomaž Zagar.

Tudi v Cerkljah so začeli snovati postojanko v maju 1944 (17. 5.). Tu je bilo v začetku okoli 40 mož, do pozne jeseni pa je posadka narasla na okoli 100 mož. Organizatorja v Cerkljah sta bila poleg Jožeta Dobnikarja-Kobovsa še Kometar in Stanislav Osenar, ki je postal tudi »Schtützpunktführer«, kot je poveljnike domobranskih postojank imenoval gestapo. Obveščevalec v tej postojanki je bil Janez Kristanc iz Sp. Brnikov, propagandist pa Anton Koritnik v cerkljanski postojanki, ki je bila žarišče okoliške domobranske dejavnosti, je bilo v začetku 1945 leta 114 mož. Ta postojanka je bila med najmočnejšimi.

V mesecu juliju so se cerkljanski domobranci razdelili na tri skupine. Nekaj jih je odšlo na Brnike h Kočevanju, druga skupina v Lahovče — iz nje je potem nastala samostojna postojanka — tretja skupina pa je odšla v Zalog, kjer pa ni ostala za stalno. Medtem je v Britofu pri Kranju nastala nova policijska postojanka, kamor so namestili 40 Ukrajincev.

Novo postojanke so načrtovali in predvidevali tudi v Križah, v Naklem in še v celi vrsti vasi, vendar s tem niso povsod uspeli oz. se jim ni pokazalo prikladno.

Tako kot Kranju so tudi v Trzinu začeli pripravljati tla za vzpostavitev domobranskih postojank.

Če je bila ena prvih domobranskih postojank v tem trikotu ustanovljena v Cerkljah, to ni bil slučaj. Pod Krvavcem so med prebivalstvom našli primerne ljudi, poleg tega pa so Cerklje na pomembnem kraju oz. na križišču na podnožju Krvavca. Tja se stekajo poti z bližnjih hribov in obrobni vasi, primernih izhodišč partizanov. Ravnila je bila primerna tudi za obrambo pred morebitnim napadom; tako so izbrali kraje za vzpostavitev svojih oporišč tudi drugod.

Med prvimi je nastala tudi postojanka v Predosljah, ki je kmalu narasla na okoli 50 mož. Sicer njena posadka ni bila številna, zato pa je bila toliko bolj udarna. Poveljnik je bil Franc Jenko iz Suhe, propagandist pa Franc Krničar.

Naglo je nastajala in prerasla v močno postojanko domobranska posadka v Domžalah. V začetku 1945 je štela 221 mož. Poveljnik je bil Franc Rihter iz Domžal, za njim pa Peter Cerar, prav tako iz Domžal. Ta je bil ubit aprila 1945. Prvega oktobra 1944 je imela domžalska posadka 1 mitraljez, 10 brzostrelk in 75 pušk. Propagandist je bil Ciril Kuster.

Zelo delovna in močna postojanka je nastala tudi v Lahovčah, pri Komendi. Konec novembra 1944 šteje 75 mož. Poveljnik je bil Anton Ilija iz Spodnjega Brnika, propagandist pa Viktor Zarnik.

Močna domobranska postojanka se je razvila tudi v Mengšu, ki je bila ustanovljena 10. oktobra 1944. Konec novembra je štela 70 mož. Poveljnik ni ugotovljen, propagandist pa je bil Drolc.

Postojanka v Voklem je v začetku decembra štela 62 mož. Bila je zelo aktivna. K temu je pripomogel njen poveljnik Ivan Brodar, sin znanega Janeza Brodarja iz Hrastja. Preden je postal aktiven domobranec je celo poskušal priti v stik s partizani in se ponujati v njihove vrste. Propagandist v tej postojanki je bil Jakob Kne.

Posadka v Smedniku je do konca 1944 narasla na 82 mož. Postojanka v Kovorju je bila ustanovljena konec oktobra 1944 in je v decembru štela 48 ljudi. Komandant je bil Jože Perne iz Loma nad Trzinom.

Tudi postojanka v Bobovku pri Kranju je bila ustanovljena v oktobru 1944. Bila je manjša, štela je le 28 mož. Poveljeval jim je Franc Pirnat, njegov namestnik pa je bil Ciril Korbar iz Cerklj, medtem ko je bil propagandist Franc Javh.

Na Brezjah, kjer je bila prej »protibanda«, je bilo januarja 1945 76 mož. Njihov poveljnik je bil Jože Vidmar, propagandist pa je bil Jože Gregorc.

Postopoma je nastala postojanka tudi na Jezerskem in je konec 1944 štela okoli 30 mož. Kot poveljnik se pojavlja Kometar. Propagandist je bil Pavel Eržen.

Tudi v Vodicah so ustanovili domobransko postojanko, ki je v začetku 1945. leta štela 58 mož, kar je bilo za to območje precejšnje število. Poveljnik ni ugotovljen, propagandist pa je bil Blaž Zerovnik.

(Nadaljevanje)

sodobni družini
sodoben dom

marles®

marles - maribor

zahtevajte prospekte

NENAVADNA KRAJA NA BLEJSKI DOBRAVI

Kdo je vzel odlikovanje?

Ondan mi je Boris Šetina, medobčinski javni tožilec iz Radovljice, pokazal prijavo postaje milice Jesenice o kraji vojnega odlikovanja. »Ze deset let sem tožilec, toda tako nenavadne kraje še nisem obravnaval,« je dejal tožilec.

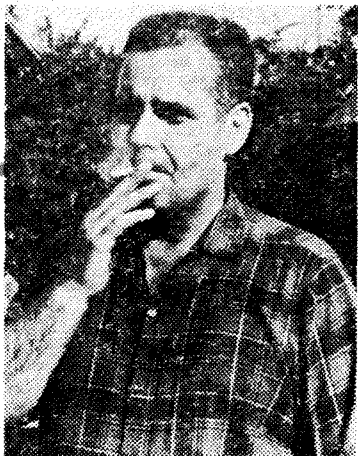
Na postaji milice je prizadeti izjavil: »To odlikovanje pomeni za mene veliko vrednost. Sem borec NOV od leta 1942 in nosilec več odlikovanj. Vrednost odlikovanja se ne more navesti, ker je to spominska vrednost in vsak odlikovana ne more dobiti.«

Zapisal sem naslov oškodovanca in se napotil na Blejsko Dobravo. »Malo počakajte, vsak čas bo prišel mož iz službe,« je dejala žena, in tako sem zvedel, da Alojz Avguštin dela v železarni Jesenice. Sicer razen kuhinje nisem videl drugih stanovanjskih prostorov, toda že sama stavba pove, da je hiša, v kateri je več družin, precej stara. Povprašal sem ženo, če so zaprosili pri občinskem odboru ZZB NOV Jesenice za novo stanovanje. »Ne, nismo,« je odvrnila žena, »kdo pa bi ob eni delavski plači lahko vzdrževal novo stanovanje in družino!« Avguštinova družina je zadovoljna s tem, kar ima. Iz pogovora veje skromnost, tako značilna za borce med vojno. Zato je bila v teh okoliščinah družina posebno zadovoljna in ponosna, da je oče Alojz lani dobil odlikovanje Orden za vojne zasluge s srebrnim mečem. Letos je Alojz slavil 45-letnico življenja. Bil je to družinski praznik. Na rdečo podlago je žena pripela vsa moževa odlikovanja in jih obesila na zid v kuhinjo, poleg odlikovanj pa partizan-

ske titovko, ki jo je Alojz nosil v partizanih.

»Žena ve, kako sem ponosen, da sem bil partizan. Moja družina je vzgojena v partizanskem duhu. To je bil razlog, da so za moj rojstni dan v kuhinji razstavili vse, kar me spominja na partizanska leta,« je pojasnil Alojz.

Dva ali tri dni po rojstnem dnevu pa je k Avguštinu prišel na obisk neki vaščan. Alojz je bil v

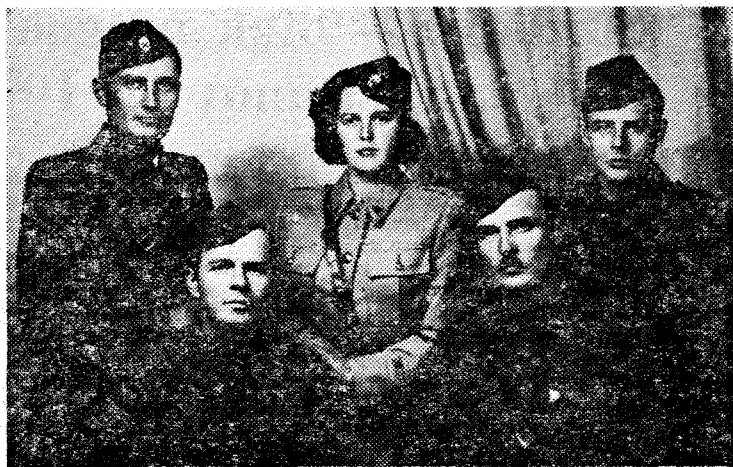
službi, žena pa je bolna ležala v postelji. Avguštinov sin je dejal, da gre v trgovino, vaščan pa, da gre tudi on nakupovat. Žena je menila, da sta odšla vaščan in sin skupaj nakupovat. Počasi se je dvignila, ko pa je odprla kuhinjska vrata, je opazila vaščana, ki je pravkar smuknil iz kuhinje. Bil je sam v kuhinji, kaj pa je med tem časom delal, ne vemo. Žena je ta-

ko opazila, da je z rdeče podloge na zidu zmanjkalo odlikovanje Orden za vojne zasluge s srebrnim vencem.

»Bil sem borec Cankarjeve brigade od 1942. do 1944. leta, potem pa sem bil komandir čete pri komandi mesta Vinica,« je začel Alojz obujati spomine na vojne dni. »Večno sem bil v borbah. 18. februarja 1943. leta sem bil v Pletterjah ranjen v hrbet, krogla pa je prebila hrbet po dolžini in prišla ven na rami. Stiri mesece so me zdravili, tako huda je bila rana. Več kot leto dni sem nosil puško-mitraljez. Najhujše bitke sem doživel v bojih za Pletterje, za Žužemberk, Jelenov žleb in takrat, ko smo razbili postojanko Dole. Kot mitraljezec sem ščitil minerce, ki so minirali Štampetov most, kot mitraljezec sem bil prisoten, ko smo na Hrvaškem uničili celo italijansko divizijo. Odlikovanja, ki sem jih dobil, sem tudi s trpljenjem in borbo zaslužil. Kdo ve, koliko ur sem bil s tovariši na pohodu, koliko je bilo vseh borb, prečutih noči, pa mrz, dež, burja, lakota, uši in večni občutek, da nas preganja sovražnik. Potem pa ti nekdo kar tako iz objestnosti ali zavisti ukrade odlikovanje. Upam, da bo sodišče zadevo razčistilo v moj prid.«

Tako pripoveduje 45-letni Alojz Avguštin z Blejske Dobre in rad mu verjamem, da je zaradi kraje odlikovanja močno prizadet. Za odlikovanje je bilo potrebno toliko trpljenja, potem pa ga nekdo vzame ali celo vrže, kot da je to navadna značka. Veseli bomo, če bo Avguštin na sodišču dobil zaščeno.

JOŽE VIDIC

Maja 1945 so se v Ljubljani našli preživeli borci Pervanjeve družine. Ni bilo samo brata Antona, ki je padel 1944 v Vojkovi brigadi. Mater so umorili v nemškem taborišču, oče, stari socialist, pa je umrl leta 1946. Na sliki so od leve proti desni v drugi vrsti: Franc Pervanje, predsednik okrožnega narodnoosvobodilnega odbora za severno Primorsko, Marija, politični komisar-kapetan, Nace Pervanja, načelnik oddelka za zobozdravstvo pri štabu 9. korpusa. V prvi vrsti od leve proti desni: Edvin Pervanje, pomočnik komisarja 4. prekomorske brigade, ter sedanji slavljenec Stanko Pervanje, sekretar okrožnega komiteja KPS za severno primorsko okrožje.

Stanko Pervanje-Gruden je prekoračil šestdeseto leto

Izšel je iz znane Pervanjeve družine na Prapetnem brdu pri Tolminu. Osnovno šolo je končal na Šentviški gori, nato pa se je šel učiti za mehanika v Cerkno. Ko se je izučil, kot Slovenec ni mogel nikjer dobiti službe. Poklicali so ga v italijansko vojsko, kadroviski rok je odlužil v Rimu. Po vrnitvi iz vojske spet ni mogel dobiti službe. Zato sta z bratom izdelala stroj za sejanje krompirja, ki so ga patentirali v Italiji in na Češkem, izdelovala pa ga je češka tovarna Jan Pracner. Ko še vedno nikjer ni mogel dobiti službe, je odšel 1937 v Pariz, kjer je postal član KP. Od tam so ga poslali v Milano, kjer sta že bila zaposlena brata Edvin in Ignac ter sestra Marija. Stanko je deloval v partijski organizaciji, 30. maja 1940 pa so ga skupaj z bratom Ignacem aretirali fašisti. Doma so aretirali brata Antona.

Stanko in Ignac sta dobila vsak po tri leta konfinacije, Anton pa dve. Stanko je bil konfiniran v Pisticiu, kjer je hudo zbolel, zato so ga premestili v neko hribovsko vas v Kalabriji.

Junija 1943 so ju z bratom poslali na goriško policijo. Ko sta prišla v bližino doma, sta se izmuznila in odšla prek Mosta na Soči k partizanom. Stanko je postal namestnik četnega komisarja v Gradnikovi brigadi. Po italijanski kapitulaciji je deloval v Snežniški brigadi, nato pa v okrožnem komiteju za Brkine. Kmalu nato ga srečamo kot sekretarja komiteja KP za Istro. Avgusta 1944 je postal sekretar severnoprimskega okrožja, kjer je ostal do konca vojne.

Po vojni je bil nekaj časa uslužbenec ministrstva LRS za indu-

strijo, nato pa direktor ter pomočnik direktorja enega izmed obratov takrat novega Litostroja. Od leta 1947 je delal v kmetijskem znanstvenem zavodu, leta 1949 pa so ga sprejeli v službo v JLA. Delal je v vojno-tehničnem inštitutu do leta 1956, ko so ga invalidsko upokojili. Vrnil se je v Koper in delal kot vodja konstrukcijskega oddelka v Iplasu.

Letos je prejel visoko odlikovanje ob 50-letnici ZKJ.

ALBERT KLUN

PLINSKA
KATALITIČNA
PEČ

aida ^{SUPER}

ZA POCENI
IN HITRO
SEGRETJE PROSTORA
JE NENADOMESTLJIVA
PLINSKA PEČ

aida ^{supr}

- direktno vžiganje tekočega plina
- na principu katalize tekoči plin gori brez plamena in izgori skoraj 100 %
- že po nekaj minutah peč doseže maksimalno intenzivnost gretja
- peč ne potrebuje odvoda v dimnik
- velika praktičnost namestitve in prevoza iz enega prostora v drugega

NOVOST!

- peč ima vgrajeno »lučko« za kontrolo atmosfere kjer izgori plin z majhnim plamenom ves čas delovanja peči
- z gornjim je padana popolna varnost uporabe peči ob upoštevanju navodil za uporabo
- 2-letna garancija

MERE: 41 · 49 · 79 cm

TEŽA BREZ JEKLENKE: 16,5 kg

POTROŠNJA BUTAN-PROPAN PLINA:

min.: 155 gr/h ... 1.900 kcal/h
sred.: 200 gr/h ... 2.500 kcal/h
max.: 250 gr/h ... 3.000 kcal/h

Panel, ki je vgrajen v peč je osteršan na Rudarsko-geološki fakulteti v Beogradu, atest št. 286/2 od 23. 12. 1968.

ELRA - ŠKOFJA LOKA - RATEČE

TOVARNA GOSPODINJSKIH APARATOV ELRA ŠKOFJA LOKA

SAP LJUBLJANA
oddelek za turizem
Titova 38

Priporočamo vam jesenske izlete:

24. 10. trodnevni izlet v Dolomite in na Lago di Garda.

25. 10. dvodnevni izlet na Glossglockner in Dolomite

15. 11. dvodnevni izlet v Benetke z ogledom Chioggie (mesta, ki ga imenujejo male Benetke).

16. 11. enodnevni izlet na Dolenjsko na »martinovanje«

29. 11. trodnevni izlet na Madžarsko z bivanjem v Budimpešti in ogledom gledališke predstave

29. 11. trodnevni izlet na Dunaj z obiskom gledališke predstave oz. simfoničnega koncerta

29. 11. trodnevni izlet v München z ogledom taborišča Dachau

29. 11. trodnevni izlet na Gardsko jezero in v San Marino z vmesnimi ogledi Padove, Verone in Bologne

29. 11. trodnevni izlet v Pesaro z ogledom Ravenne, San Marina in Firence

Zahtevajte pismene programe in informacije v vseh poslovalnicah.

SAP LJUBLJANA

S skupščine ZROP I. Ravne

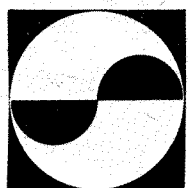
Prve dni oktobra so imeli na Ravnah na Koroškem redno letno skupščino ZROP I. v katerega so vključeni pehotni rezervni oficirji in podoficirji. Vsi drugi so vključeni v ZROP Ravne II.

Med oblike dela, o katerih so razpravljali in jih ocenili kot uspešne, sodi tudi kondicijski pohod 15. junija. Rezervni oficirji in podoficirji so odšli izpred ravenške gimnazije do planinske postojanke na Naravskih ledinah. Iz ZROP I. se je pohoda udeležilo 82 članov, od tega števila jih je bilo 57 razdeljenih med 6 patrulj. Drugi so opravljali razne pomožne dolžnosti. Patrulje so ocenjevali s točkami.

Na skupščini so izvolili nov odbor in delegate za ustanovne občinske in republiške skupščine.

F. SREBOTNIK

NE ZGRADITE SVOJE HIŠE BREZ VRAT IN OKEN

SLOVENIJA LES

LJUBLJANA, Vižmarje 168
LJUBLJANA, GR. hala "D"
CELJE, Tkalska 13
MARIBOR, Cankarjeva 4

Justi Babič z možem Ernestom

Jubilej partizanske mame

lenjsko in stare znance iz vojnih dni. Ob jubileju se je spominjamo s spoštovanjem, posebno še kurirji, in ji želimo še veliko zdravja in veselja v krogu svoje družine!

MAKS BURGAR

Te dni praznuje JUSTI BABIČ iz HRASTNIKA petinšestdesetletnico rojstva.

Čeprav je od tistih dni, ko je z možem Ernestom in štirimi otroki odšla v partizane na Dolenjsko, minilo že več kot petindvajset let, se še danes živo spominja vseh podrobnosti z nevarne poti čez zasaženo Savo in litijske hribe. Prav na istem mestu, kjer je z družino srečno prekoračila z minami in bodečo žico prepreženo mejo, ki je ločevala Zasavje od Dolenjske, je naslednjo noč nemška mina raztrgala dva neznana partizana. Še danes hrani pisma, ki so jih po TV zvezah prinašali kurirji od moža Ernesta, ki je gradil partizanske bolnišnice v Kočevskem Rogu. Še posebej rada pa pokaže pismo, s katerim ji je kurir, ki mu ne ve imena, jeseni leta 1944 prinesel od dobrih ljudi iz domačega kraja na Dolenjsko in mimo vseh nemških zased opremo za njenega petega otroka. Sergeja, tako mu je bilo ime, je rodila v Trebnjem, kjer je z dvema hčerkama delala v civilni partizanski bolnišnici.

Tako obuja spomine partizanska mati Justi Babič, pa ne samo doma... Kadar utegne, obišče Do-

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomobila

Mile Pavlin SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

V kakšno bolnišnico, tiskarno ali h kurirjem pojdeš, kjer boš na skritem kraju in med neznanimi ljudmi. Medtem bomo skušali tukaj vso zadevo na primeren način urediti. Ti boš pa medtem že daleč proč, nekje na Primorskem ali na Gorenjskem.

Ze čez nekaj dni sem res dobila vse potrebno, pa tudi navodila, kam naj se odpeljem in kje naj se zglasim. Iz Maribora sem se odpeljala v Celovec kot da grem obiskat fanta, ranjenega vojaka v bolnišnici. Iz Celovca prek Jesenic v Radovljico, kjer sem poiskala ljudi, ki naj bi mi dali zvezo za na Jelovico. Našla sem jih brez težav, sprejeli so me, ko sem jim povedala kdo me pošilja in jim sporočila geslo. Zvečer so me odvedli v neko vas, počakala sem noči, nato so me prišli iskat partizani. Z njimi sem odšla v gozdove, kjer sem ves dan spala. Naslednjo noč so me spravili čez Savo na Jelovico in dalje je vse šlo kot po maslu. Po dveh dneh hoje sem bila na Primorskem...

Ce sem prej sumila, da ni Šimen gestapovec, sem se zdaj bala, kaj če ni bil resnično partizan. Ves čas sem se bala, da me ne bi začeli tudi tukaj zasliševati, da jim ni Šimen nekako sporočil, kako sem sumljiva in nevarna. Vse noči sem slabo spala, kadar so me kam poklicali, sem vsa trepetala...

Skupaj z več novinci so me poslali v brigado, kjer sem brž postala četrta bolničarka. Sicer sem pokazala pismo, ki sem ga prinesla s seboj vsitega pod podlogo, kaj je pisalo v njem, ne vem, toda

56

očitno ga niso upoštevali. Pač pa so me klicali na poveljstvo čez kak mesec, potem ko je za menoj prišlo pravo priporočilo.

Poslali so me v neko skrito tiskarno, kjer nisem dolge mesece videla drugih ljudi kot svoje delovne tovariše. Tam sem tudi dočakala konec vojne. Sli smo v Gorico, nato na Jesenice, kjer sem dočakala demobilizacijo. Odpeljala sem se domov...

Kajpak so me bili moji zelo veseli. Po dolgem času se je spet zbrala vsa naša družina. Oče se je srečno vrnil iz nacističnega taborišča, bratje so dobili kratke dopuste, ker so bili še pri vojaki. Nekaj tednov sem ostala doma, samo počivala sem in jedla. Na Simna v radosti tistih dni niti pomislila nisem več...

Toda ko sem nekoč šla v mesto, sem ga srečala. V oficirski uniformi in s činom poročnika. Pravkar je vstopal v velik in lep osebni avto, na zadnje sedeže. Sofer mu je odprl vrata kot kakemu velikemu gospodu, nato pa jih je spet zaprl. Prav dobro sem videla, kako ima pod seboj debelo blazino, da bi bil videti večji.

Od strahu me je oblila rdečica. Torej je bil resnično partizan in ne gestapovec in zdaj je nekaj višjega. Če zve, da sem še živa in da sem v Mariboru, me lahko takoj znova zgrabijo. Kdo ve kaj se mi utegne pripetiti. Brez sodbe, nekje na skrivnem kraju me lahko ubijejo, potem pa poreko, da sem hotela čez mejo. Toda zakaj naj bi to napravili, če nisem nič kriva, če sem bila pri partizanih? Kakšne čudne reči se godijo po svetu...

Zbežala sem domov in se posvetovala z brati. Šele tedaj sem jim povedala, kaj se mi je pripetilo pred dobrim letom na Pohorju. Dolgo smo ugibali, kaj mi je storiti. Če bi se kje pritoževali, bi utegnili marsikaj doživeti, saj je več kot očitno, da je Šimen vplivna oseba. Zato je najbolje, smo skle-

57

nili, če grem v Ljubljano, kjer me nihče ne pozna, in se nekje zaposlim.

Tako sem tudi naredila. Kot bivša partizanka sem službo zlahka dobila, tudi stanovanje ni bilo preveč težko najti. Toda ves čas sem trepetala, kdaj pride pome Šimen s svojimi pajdaši. Začela sem dvomiti o pravičnosti naših oblasti, ki dopuščajo, da taki zlikovci kot je Šimen hodijo po deželi in celo uživajo velike časti.

Nekega dne srečam Simna v Ljubljani, spet v uniformi. Ni trajalo dolgo, ko sem zvedela, da dela v Državni ustanovi. Sicer tam nima nobene posebne važne službe, toda vseeno, tam je, kjer bi morali biti najboljši, najbolj pošteni. Takrat je bilo več političnih procesov in med ljudmi se je marsikaj govorilo o njih. Naši sovražniki so trdili, da so krivcem dokazovali domnevne zločine na podlagi neresničnih dokazov in dobivali priznanja z mučenjem, kako je vse skupaj komedija in da gre za obračun s poštenimi ljudmi, političnimi nasprotniki. Povezovala sem vse skupaj s Šimnovim ravnanjem z menoj takrat na Pohorju. Če se zdaj delajo tako, potem lahko dokažejo vse kar hočejo. Zakaj smo se tedaj bojevali, če pri nas ni nič drugega kot je bilo pod Nemci, sem premišljevala.

Vedno bolj sem se bala in se nazadnje preselila nazaj v Maribor, k staršem. Za šolo sem bila že prestara. Lahko trdim, da mi je Šimen uničil življenje, saj se zaradi strahu pred njim in njegovim maščevanjem nisem mogla nikjer ustaliti in zato ničesar doseči...

Končala je svojo pripoved. Še zdaj, po tolikih letih, je vsa trepetala, kadar je govorila o posebno težkih trenutkih.

Zanimalo me je, zakaj po njenem mnenju Šimen potem ko je ušla, ni ukrenil vsega, da bi jo poiskal na domu.

»V naglici in ihti me niti po imenu ni vprašal.

NOVO nagradno ŽREBANJE vseh hranilnih vlog pri KREDITNI BANKI CELJE

Vloge sprejemajo:

Osrednja enota Celje, podružnice:
Celjska Mestna hranilnica, Podruž-
nica za kmetijstvo
Celje, Velenje, Slovenj Gradec, Slo-
venska Bistrica in ekspoziture:
Zalec, Mozirje, Šoštanj, Dravograd,
Ravne na Koroškem, Prevalje, Meži-
ca, Radlje ob Dravi, Slovenske Ko-
njice, Rogaska Slatina, Smarje pri
Jelšah, Sevnica, Brežice, Laško, Šent-
jur pri Celju.

Žrebanje bo v Brežicah, 13. decem-
bra 1969.

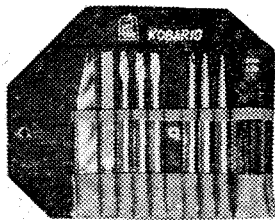
**kreditna
banka
celje**

SLOVIN VINJAK

za vsak
okus...

SLOVENIJA — VINO LJUBLJANA

GARNITURA ORODJA TIK G - 71

GARNITURA
ORODJA ZA VAS

- izdelana iz visokokvalitetnih materialov
- vsestransko uporabna
- garnitura, ki jo morate imeti

ZA VAS JIH IZDELUJE
TIK TOVARNA IGEL KOBARID

58

je odgovorila. »Zato najbrž ni vedel, kdo sem in odkod. V naši organizaciji so me poznali samo pod ilegalnim imenom. Ze po vojni sem slišala, da so kmalu potem ko sem šla k partizanom, neki ljudje poizvedovali za menoj. Toda kdo so bili in po čigavem ukazu so to počeli, ne vem. Lahko so bili naši, partizanski obveščevalci, ki so mislili, da če delajo Simnu v prid, s tem koristijo naši stvari. Lahko pa so bili tudi gestapovski agentje.«

Razmišljal sem o Marici, pa o Simnu. Kakšno škodo je napravil pošteni ženski, zavedni aktivistki in partizanki? Toda ona se je rešila in nazadnje zvedela, da se v svojih slutnjah glede Simna ni varala. Kaj pa tisti, ki tega niso nikoli zvedeli, ker so bili prej pobiti, ali pa so se popolnoma odvrnili od našega gibanja in postali naši zagrizeni sovražniki? Koliko je takih, kje so, da bi jim povedal, kako so postali žrtve zmote in nesporazuma.

Pomislil sem, da škoda, ki jo je napravil Simen s svojim ravnanjem in zločini, nikoli ne bo mogoče točno ugotoviti, niti izmeriti, ne prešteti njegovih žrtev...

TRETJE NADALJEVANJE

Spet sta minili dve, morda tudi tri leta. Na nekem partizanskem srečanju sem zagledal slokega oficirja. Takoj sem spoznal v njem enega izmed Slovencev, ki so ostali v vojski. Najbrž služi nekje daleč, pa je dobil za to srečanje kratek dopust, da bi se srečal s starimi vojnimi tovariši. Zdelo se mi je, da ga navidez od nekod poznam. Morda sva se videla še med vojno, morda prej, če je Ljubljancan, morda pa tudi po vojni, ko sem sam živel kot oficir po različnih jugoslovanskih mestih.

Mimogrede sva se začela pogovarjati in ugibati, če sva se že kdaj kje srečala. Zaman, čeprav sva natančno opisovala enote, v katerih sva se bojevala

59

in mesta kjer sva služila po vojni, nikoli nisva bila blizu skupaj.

Med pogovorom je povedal, da je bil v drugi polovici štirinštiridesetega tudi na Pohorju. Takoj sem se spomnil Simna. Mogoče ga pozna.

Vprašal sem ga, kakšno službo je opravljal. »Inšpektor varnostno-obveščevalne službe sem bil,« je rekel in me pozorno pogledal.

Spet sem pomislil na Simna. Torej sta bila v isti službi in najbrž sta se srečala. Torej bom spet nekaj zvedel o tem človeku...

»Si poznal grbastega Simna,« sem vprašal oficirja.

Pisano me je pogledal, me nekaj časa vprašujoče opazoval, celo prikrit sum sem zasluhlil v njegovem pogledu. Kaj če misli, da sem eden njegovih neodkritih pajdašev. Čez nekaj časa mi je le odgovoril.

»Seveda sem ga poznal, pa še zelo dobro. Toda zakaj te zanima vse to?«

Pripovedoval sem mu, kaj vse sem zvedel o Simnu, mu omenil, da ga štejem za težkega zločinca, toda kot pisatelja me zanimajo tudi taki ljudje. Simen je zelo zanimiv pojav, ko se telesna hiba odraža na strahotni duševni pokvarjenosti. Simen je tudi opomin za vse nas, kam zabrede človek, če je slabič in pokvarjenec in kakšno škodo utrpi gibanje, ki mu začasno služi, če premalo nadzira svoje pripadnike. Kako pošteni, toda naivni ljudje trpijo zaradi takih zločincev, če preveč zaupajo.

»Torej ti pišeš?« me je spet vprašal oficir še z večjim začudenjem v glasu in pogledu.

»Poskušam,« sem mu odgovoril. »Nekatere reči sem že napisal, ljudje jih bero, celo kot vem precej radi. Če pa je tisto dobro, se bo videlo kdaj kasneje, ko bomo vsi mi, ki smo te reči doživljali, že zdavnaj pomrli. Končno pa tudi vi, ki moje knjige berete, lahko poveste, ali vam ugajajo ali ne...«

60

»Ce pišeš, ti pa zares čisto nič ne povem,« mi je zajedljivo odgovoril. »Poznam vas, pisune! Človek nekaj zine, vi pa brž iz tega naredite zgodbo in zaslužite mastne denarce. Ljudje bero, nekdo ni s tem zadovoljen, posebno tisti zgoraj vidijo v vsakem opisovanju takih kot je bil Simen napad na partizanstvo. Pokličejo te in ti začno brati le vite, ti pa se izgovarjaš, da si to zvedel od tega in tega. Potem pokličejo mene in mi očitajo, da sem izdal službeno tajnost...«

Kar je počel Simen, so grde in za nas sramotne reči. Zato je bolje, če o njih molčimo in čakamo, kdaj jih bodo ljudje pozabili. Drugače se nam bodo naši sovražniki smejali in govorili, češ pogledjte, kako so počeli z ljudmi, kako so jih pobijali.«

KULTURNI OBZORNIK

KULTURNI OBZORNIK

Šoštanjčani so se oddolžili Kajuhu

Šoštanjčani, prav tako pa tudi številni gostje, so se 8. oktobra ob velenjskem občinskem prazniku in krajevnem prazniku Šoštanja poklonili spominu 10 mladih talcev, ki so jih Nemci ustrelili v maščevalnem besu po uspelem partizanskem napadu na Šoštanj v noči med 7. in 8. oktobra leta 1941. Na žalni slovesnosti je govoril Rudi Bajec, igrala je godba na pihala, recitatorji in šaleški oktet pa so izvedli priložnostni program. Med komemoracijo so odnesli predstavniki družbeno političnih organizacij in delovnih kolektivov vence na vsa spominska obeležja na šoštanskem območju.

Pozneje so v bližini rojstne hiše odkrili spomenik narodnemu heroju, partizanskemu pesniku in revolucionarju Karlu Destovniku-Kajuhu, delo akademskega kiparja Marjana Keršiča.

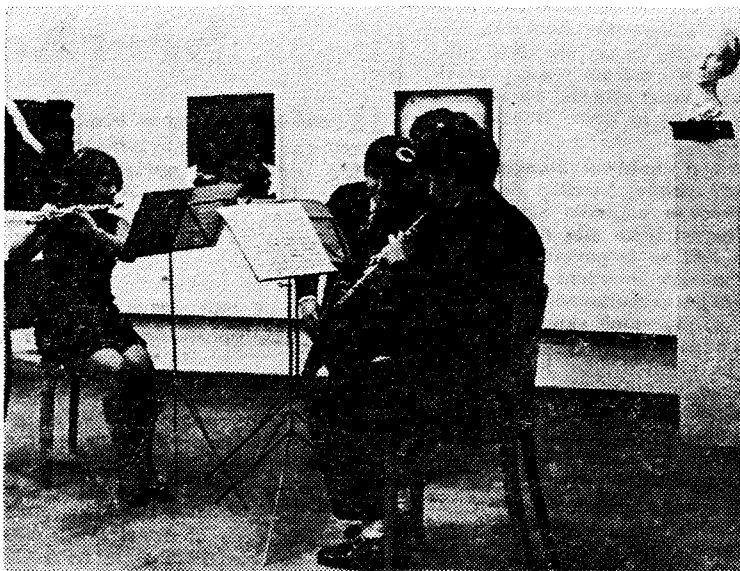
O življenjski poti Karla Destovnika Kajuha je spregovoril Maks Podlesnik. Dejal je, da ob njegovem rojstvu, 12. decembra leta 1922, nihče ni slutil njegove poti v heroizem in legendo. Kajuh je dozoreval v letih, ko so se nasprotja med imperialističnimi in svobodoljubnimi silami v svetu zaostriala do skrajnosti in je bil oborožen spopad v Evropi že neizbežen, ko je diktatura režima v letih 1938–1940 tudi v naši deželi dobivala najbrutalnejše oblike. Bolj ko je Karel Destovnik dozoreval, bolj je zaznaval in snoval idejni upor zoper socialno in duhovno neobglednost starega sveta. Njegova politična in svetovnonskopska usmeritev, kakršno razodevajo tudi njegovi verzi, ni mogla biti pogodu oblastnikom tistih dni. Spomladi leta 1940, tik pred koncem šeste šole, so Kajuha za vselej izključili iz celjske gimnazije, in sicer zaradi sodelovanja pri širjenju komunističnih idej. V začetku leta 1941, potem ko je nadaljeval s šolanjem na gimnaziji v Mariboru, so ga odpeljali v koncentracijsko taborišče, odkoder pa se je v začetku marca 1941 spet vrnil v Maribor.

Nekaj dni pred napadom fašističnih sil na Jugoslavijo je bil Karel Destovnik-Kajuh spet v Šoštanju. 5. aprila se je udeležil sestanka nacionalno zavednih mladincev, ki so sklenili, da preprečijo sabotažno delovanje doma-

čih petokolonošev. Naslednjega dne, 6. aprila, na dan napada na Jugoslavijo, se je Kajuh pred kinodvorano v Šoštanju spet sestel s skupino mladincev, jim pojasnil usodnost vojnih dogodkov in jih pozval, da ustanove prostovoljski odred. Že v popoldanskih urah je skupina šoštanjskih mladincev pod vodstvom Biba Röcka odšla proti Trbovljam. Pri trboveljskih tovarših se je prav tedaj mudil sekretar pokrajinskega komiteja KPS za Štajersko Slavko Šlander. V pogovoru z njim je bilo sklenjeno, da Šoštanjčani še ne odidejo v ilegalo. Ker pa je bilo v skupini pet takih, ki so bili pred vojno znani oblastem zaradi svojega naprednega prepričanja, so se umaknili na Mrzlico in od tam zbirali potrebne podatke o položaju v Savinjski in Šaleški dolini. Kajuh je na Mrzlici zbolel, med umikom pred nemškimi policisti pa si je nalomil rebra. Šoštanjčani so se prebili v šoštanjko okolico; Kajuh si je poiskal zavetje na Platzterjevi domačiji. Zadnje dni aprila so ga izsledili gestapovci in ga odpeljali v zapore v Šmartno pri Slovenjem Gradcu. Drobce tega trpljenja je mogoče zaslediti v pesmih, ki jih odlikuje silna zaverovanost v novega človeka, tvorca naprednejše družbene ureditve. S pesmijo »Pet in dvajset« se je Kajuh prvič dvignil kot glasnik trpečega slovenskega ljudstva in hkrati tako težko pričakovanega novega časa.

Ko se je Kajuh maja 1941 rešil gestapovskih zaporov, se je umaknil v Letuš, kjer se je posvetil pisanju novih pesmi. V Letušu je nastala pesem »Mogočne pesmi bomo peli«, ki sodi v nastajajoč ciklus OKUPACIJE, ki ga je snoval že dalj časa. To je pesnikov zapis najzanimivejših vojnih dogodkov prvih mesecev okupacije.

Poleti 1941 se je prebil do Ljubljane, ki je v tistem času doživljala velike zgodovinske pretrse, saj je bila osrčje boja za nacionalni obstanek. V novem okolju Kajuh ni odlašal z delom. Pridružil se je skopcevcem ter skupaj z Milanom Pogačnikom, Bojanom Stihom in Gregorjem Zalarjem pripravljali sestanke, na katerih so razglabljali o položaju na bojiščih ter o vlogi OF. Prirejali so tudi literarne večere, na katerih je Kajuh s pesmimi budil v mla-

S svečane otvoritve razstave del študentov likovne akademije v Mestni galeriji v Ljubljani, na kateri so sodelovali tudi slušatelji akademije za glasbo in akademije za igro, režijo, TV in film.

dini nove ideje. V jeseni 1941 sta Kajuh in Bojan Stih začela pisati dramo v treh dejanjih »Matka«. Kajuhovim pesmim s predvno socialno tematiko se je zdaj pridružila bojna pesem. Pri tem se je Kajuh skušal na čim bolj neposreden način približati ponižanemu človeku.

24. aprila leta 1943, kmalu zatem, ko je Kajuh obiskal Otona Župančiča, je odšel s ponarejenimi dokumenti iz Ljubljane v Novo mesto, od tam pa v glavno poveljstvo NOV, na bazo 21. Bil je določen za vodjo kulturniške skupine 14. divizije. Med pohodom na Štajersko so na več kot 50 mitingih Kajuhove pesmi, avdioni govori, špirove melodije, plešni Brine in drugi nastopi navduševali borce in ljudstvo. S prehodom čez Sotlo kulturniška skupina zaradi hude zime ni mogla več opravljati svoje naloge; kulturniki so postali pravi partizani. Mladostno življenje Karla Destovnika-Kajuha je ugasnilo skoraj na pragu domačega kraja, pri Zlebniku v Sentvidu nad Zavodnjo, 22. februarja 1944.

Kot je poudaril Maks Podlesnik, je dandanašnji, Kajuh že legendarna osebnost našega osvobodilnega boja, predvsem simbol slovenske uporne, lirčne besede, sinonima za delo in hotenja slovenske mladine. Mehke in tople, globoko človeške in ponosne, so njegove pesmi našle pota v srca ljudi, postale last ljudstva in sestavni del borbe, saj jih je ustvaril za ljudstvo in boj, kakor je bil tudi on sam v pesmi borec in v borbi pesnik, ki je verjel v svo-

Zanimivosti

Kardelj v nemščini

Znana evropska založniška hiša s sedežem na Dunaju bo v teh dneh izdelala Kardeljeve »Zapiske o družbeni kritiki«, in sicer v sodelovanju z beograjsko »Kulturo«, ki je — kakor je znano — prva tiskala to pomembno delo o družbeni kritiki. Knjiga, ki je okusno in lepo opremljena, se bo pojavila istočasno na knjižnih policah v Frankfurtu, na Dunaju in v Zürichu; zanjo pa se že zanimajo tudi založniki iz mnogih drugih evropskih dežel.

»Bojevniki« v Istri

Ob koncu junija je prišla v bližini Beograda in Novega Sada snemati ekipa Metro — Goldvin — Mayer film »Bojevniki«. Režiser filma je Brian Hutton, producenta pa sta Gabriel Katzka in Sidney Beckermal. V septembru so snemanje nadaljevali v bližini Vižinade v Istri. Po scenariju predstavlja Vižinada severno francosko mesto Crousedol, filmska komedija pa govori o skupini vojakov, ki je bila vedno v zadnjih bojnih vrstah, nenadoma pa so v vsakem boju v prvih ... Glavne vloge je režiser zaupal znanim igralcem, ki so zelo priljubljeni na ameriškem malem zaslonu, kakor tudi v filmu.

Zanimivost: v »Bojevniki« sodeluje več kot osemsto pripadnikov JLA!

21.000 angleških funtov za spomine

Vdova znanega črnškega liderja Martina Luthra Kinga je dobila ob objavi knjige spominov za avtorske pravice 21.000 angleških funtov. Naslov imenovane knjižne publikacije je: Moje življenje z Martinom Luthrom Kingom.

Visoka šola v Celovcu

Koroška delegacija pod vodstvom deželnega glavarja Sime in celovškega župana Aussewinklerja se je na Dunaju pogovarjala s prosvetnim ministrom Mockom in finančnim ministrom Korenom ter dosegla obetajoča zagotovila glede ustanovitve visoke šole v Celovcu. Omenjeni pogovor pomeni dokončni pristavek za ustanovitev visoke šole v Celovcu, ki bo polnovredna visoka šola za vzgojne značnosti. Dežela Koroška in mesto Celovec bosta za ustanovitev te šole prispevala skupaj 150 milijonov šilingov, personalne in druge izdatke šole pa bo krila država! Na Dunaju so tudi poudarili, da bi nova visoka šola v Celovcu lahko začela delo — če bo zakon sprejet — že jeseni prihodnjega leta. Razvojna faza bi trajala približno tri leta, študentov pa za začetek predvidevajo 1.000 do 1.400.

400.000 šilingov za rokopis Götheja

Komaj 26 vrstic obsegajoči rokopis Goetheja — gre za odlomek iz petega dejanja drugega dela »Fausta« — je na neki dražbi v Londonu dosegel ceno okoli 400.000 šilingov.

Spomenik Milošu Zidanšku

Za dan mladosti, 25. maja 1970, naj bi na ploščadi med II. gimnazijo in srednjo medicinsko šolo v Mariboru svečano odkrili spomenik Milošu Zidanšku. Izdelana je že idejna skica za kompleksno ureditev okolja, po kateri naj bi uredili vse zemljišče med Ulico pariške komunice, Ljubljanske ulice in Zitno ulico. Dela se bodo začela v kratkem, zemeljska dela pa bodo opravljali dijaki II. gimnazije, ki bodo v ta namen ustanovili posebno delovno brigado. Člani pripravljalnega odbora so poprosili Frana Žižka, da bi začel pisati scenarij za živo televizijsko oddajo ob odkritju spomenika, saj bo te-to hkrati tudi osrednja proslava dneva mladosti v Mariboru; izdajo manjšega zbornika pa pripravlja France Filipič.

Radko Polič - direktor muzeja revolucije v Ljubljani

Na seji muzejskega sveta Muzeja ljudske revolucije SR Slovenije, ki je bila 10. oktobra, so sklenili, da postane direktor muzeja tovarš Radko Polič.

Tovariš Radko Polič je bil rojen 23. novembra 1919 v Rožnem dolu pri Novem mestu. Končal je gimnazijo, 8 semestrov pravne fakultete in leta 1953 višjo vojno akademijo v Beogradu. Udeležil se je osvobodilne vojne že leta 1941, ko je postal tudi član KPS. Bil je član okrožnega komiteja Grosuplje, sekretar okrožnega komiteja Stična, nato Kočevje in Ribnica, član uredništva »Slovenskega poročevalca« in član propagandnega oddelka glavnega štaba NOV in POS. Od osvoboditve do leta 1954 je delal v ministrstvu za narodno obrambo, tega leta pa je bil kot polkovnik prevezen v rezervo. Vmes je bil šef jugoslovanske vojne misije v Berlinu. Po odpustu iz vojske je bil urednik radio Ljubljana, direktor urada za informacije pri izvršnem svetu LRS, samostojni svetnik v sekretariatu za kulturo, prosveto in znanost, od 1964 pa je pomočnik republiškega sekretarja za prosveto in kulturo. Razen tega je tudi član komisije Izvršnega sveta za kulturne stike s tujino in znan pisatelj. Napisal je že šest knjig, pa tudi nekaj krajših sestavkov v raznih revijah in časopisih.

Tovariš Franc Kresc-Coban, narodni heroj, ki je bil direktor muzeja od leta 1959, odhaja na novo službeno mesto. Postal je svetovalec skupščine SRS za zadeve borcev, razen tega pa je zaposlen tudi kot podpredsednik republiškega odbora ZZB NOV.

Na seji muzejskega sveta so se tovarš Kresetu zahvalili za plodno desetletno delo v tej ustanovi. Veliko je namreč naredil za kadrovsko okrepitev med sodelavci, izposloval večjo materialno podporo družbe muzeju in dosegel, da so sodelavci pridobili ugodne pogoje za razvoj svoje strokovnosti.

Partizanska ljudska pesem

Zasliševanje

Gola pred njimi stoji,
a še jo slačijo pijane oči,
pohotne roke
jo za dojke love.

»Tisoč ste deklet že oskrunili,
tisoč talcev postrelili
Ná, tu sem, ubij me, ubij!
Fašist, divjaj, divjaj in kolji,
reži jermenje raz pleč,
zasajaj nož v živo telo,
strl pa nas ne boš nikoli!

Vedi: v gorah so borci
za novo življenje, ki vre iz globin.
Ugasnili bodo tvoje pijane oči,
zdrobili ti krvave roke,
s pesmijo svobode zadušili
krohota človeških zveri.«

Na cementnih, tleh gola leži
v svoji krvi,
v odtekačem soku življenja.

Neznana avtorica

Politični razgledi

Mimo tribune, na kateri so bili razen najvišjih vzhodnonemških državnikov in politikov z Walterjem Ulbrichtom na čelu tudi Leonid Brežnjev, Janos Kadar, Todor Živkov, Vladislav Gomulka, Gustav Husak in Ludvik Svoboda, je paradiralo nekaj sto tisoč mladincev, in vojakov v Berlinu so odprli 365 metrov visoki televizijski stolp (višji kot Eiffelov v Parizu), zbrani množici na velikanem Mars-Engels-Platzu so govorili gostitelj in gosti. Nemška demokratska republika je slavila dvajsetletnico.

Walter Ulbricht je govoril predvsem o enotnosti komunističnega sveta in gospodarskem razvoju svoje dežele. Nemška demokratska republika je nekako tiho in neopazno ustvarila svoj gospodarski čudež. Danes velja za deseto industrijsko silo na svetu in drugo v komunističnem svetu. Po letu 1961 se je povprečna mesečna plača državljanov povečala za 15 odstotkov, medtem ko se cene niso zvišale niti za en odstotek. Najcenejši vzhodnonemški avtomobil znamke trabant je res še zelo drag, saj stane skoraj tri milijone starih dinarjev, nanj pa je treba včasih čakati tudi štiri leta, toda leta 1966 je prišel en avtomobil na osem družin, leta 1960 pa na trideset družin. Vzhodnonemški računalniki so cenjeni po svetu in marsikatero tehnične izdelke kupujejo na zahodu. Organizacija zdravstvenega zavarovanja sodi med najnaprednejše na svetu, glede na število prebivalstva ima NDR več šolarjev in študentov kot ZRN, arhitektura Berlina se spreminja v arhitekturo Brasílie.

Vendar se je na vzhodni strani zgodilo nekaj, zaradi česar se vodstvo NDR ne more otresti skrbi. Na oblast v ZRN so prišli Brandtovi socialisti v povezavi s Scheelovimi liberalci. Kmalu po volitvah sta nova voditelja zahodnonemške politike napovedala nekaj, kar Berlinu gotovo ni bilo preveč všeč:

— ZRN bo kar se da hitro podpisala sporazum o neširjenju jedrskega orožja (Kiesingerjeva vlada tega ni hotela storiti in je bila zato tarča hudih napadov iz NDR);

— ZRN bo opustila Hallsteinovo doktrino (edini predstavniki Nemčije v svetu je ZRN, prekiniti odnose z državami, ki priznajo NDR);

— ZRN upa s pogajanjem doseči rešitve, ki bi hkrati garantirale zahodne poljske meje (linija Odra-Nisa) in »priznale obstoj« Nemške demokratske republike.

To pomeni, da bi tudi druge socialistične države — in ne samo Jugoslavija in Rumunija — utegnile navezati diplomatske stike z ZRN. To pomeni, da bi v vseh prestolnicah sveta imeli diplomatska predstavništva ZRN in NDR (in da samo v Bonnenu ne bi bilo

Veselje in skrbi

vzhodnonemškega veleposlaništva, v Berlinu pa bi bili brez zahodnonemškega veleposlaništva). To pomeni, da se Nemčiji utegneta zblizati, najprej trgovsko in kulturno, pozneje pa politično, seveda v drugačnih okoliščinah, kot so današnje.

To je pravzaprav druga Adenauerjeva smrt. Nekdanji zahodnonemški kancler je zelo rad vpil, da je treba »osvoboditi 17 milijonov naših bratov in sestra v sovjetski conici«, rešitev nemškega vprašanja je videl le v politiki sile. Pozneje se je nekoliko popravil in je menil, da bi le »rešitev nemškega vprašanja privedla do popuščanja napetosti v Evropi«. Njegovi nasledniki so to formulo obrnili: »Samo popuščanje napetosti lahko privede do rešitve nemškega vprašanja.«

Do takšnega popuščanja napetosti in izboljšanja odnosov med Nemčijama je tudi vzhodnonemškim zaveznikom, predvsem Sovjetski zvezi. Leonid Brežnjev je v svojem govoru na proslavi 20-letnice NDR poudaril: »Volitve v Zahodni Nemčiji so neizpodbiten uspeh demokratskih sil. Pozdravljamo ta preobrat nemške politike v smeri realizma.« Poljska televizija je pred kratkim zelo na dolgo poudarjala pozitivne vidike socialdemokratske zmage v ZRN. Sovjetska zveza namerava povečati trgovske izmenjave z ZRN. Itd.

Zahodnoberlinski župan Klaus Schütz, ki je tesen sodelavec Vilja Brandta, je poleti letos obiskal Varšavo in bil na tako imenovanih »poizvedovalnih pogovorih«. ZRN se ne more več sklicevati na nekdanje razmere, priznati namerava položaj, kakršen je v Evropi po koncu druge svetovne vojne.

Zanimivo je, da vzhodnonemški časopisi ne poudarjajo več, da mora Zahodna Nemčija priznati NDR, in da so opustili teorijo o zahodnem Berlinu kot posebni politični enoti. Morebiti je NDR spet obnovila stališče, ki ga je nekoč bolj poudarjala, pozneje pa ni več govorila o njem, čeprav ga formalno ni preklcala, da je Nemčija kljub obstoju ZRN in NDR še zmerom enoten nacionalni prostor, ki se bo nekoč združil v okviru socialističnega družbenega reda. Potemtakem bi lahko rekli: kaj pa zdaj, ko so v ZRN na oblasti socialisti. No, Brandtovi socialisti niso skoraj nič marksistično pobarvani, sklepanje po imenih strank je zmerom nevarno in negotovo.

Izboljšanje odnosov med Nemčijama bi seveda koristilo tudi sovjetski pobudi za sklicanje konference o evropski varnosti. Brežnjev je v Berlinu rekel, da je napočil čas, ko naj praktično ukrepa, če na pride do takšne konference. Te besede so bile bolj namenjene Ulbrichtu kot pa Bonnu. Sovjetska zveza je namreč pred časom poslala v Bonn nekaj svojih diskretnih predlogov v zvezi s konferenco o evropski varnosti. Predvsem gre za to, da bi Zahodna Nemčija de fakto priznala NDR, tako da bi ta sodelovala na konferenci kot suverena država. Slišati je bilo tudi to, da bi potem SZ morala jamčiti in izboljšati status zahodnega Berlina in njegovo varnost.

Ravno zaradi takšnega razvoja dogodkov se bo morala doslej toga in zelo neusmiljena politika Vzhodne Nemčije do zahodne sestre spremeniti. Novo zahodnonemško vodstvo je napovedalo tolikšne spremembe v zunanji in predvsem v vzhodni politiki, da bodo s tem izpolnjene skoraj vse zahteve, ki sta jih Moskva in Berlin postavljala za normalizacijo odnosov.

Vse kaže, da dajejo ZDA proste roke Zahodni Nemčiji in da bo Moskva pritiskala na Nemško demokratsko republiko, naj se izkaže z večjo prožnostjo. Potemtakem bi lahko rekli, da se konec leta 1969 začne novo obdobje v odnosih med Nemčijama, obdobje, ki se začne spet na začetku, pri ničli.

KOMENTATOR

Odkritje spomenika poročniku bojne ladje

Srečku Rojsu

Pred kratkim so v Pomorskem muzeju v Piranu odkrili doprni kip pokojnemu poročniku bojne ladje Srečku Rojsu. Doma je bil iz občine Lenart pri Mariboru, služboval je pri mornarici, med vojno je bil v ujetništvu, zadnja leta pa je preživel v Mariboru, kjer se je tudi oženil.

Leta 1941 je bil komandant monitorja »Sava« na Donavi. Od začetka vojne pa do potopitve monitorja je aktivno sodeloval v borbah, zlasti proti zračnim napadom na Donavi. Ko je okupator vse bolj pritiskal proti Beogradu, se je tudi on s svojo ladjo — stalno v borbi — umikal proti Beogradu, da bi prišel z njo čim dalj mogoče po Savi in nato nadaljeval svojo pot do Boke Kotor. Sre, misleč, da se bo boril naprej na vojnih ladjah na Jadranu. Na žalost je tedaj Sava bila precej visoka, tako da ne bi bil mogel s svojim monitorjem izpod beogradskega mostu. Zato je ukazal potopiti monitor »Sava« ob ustju Save v Donavo ter skušal priti z vlačilcem skozi most. Njegov vlačilec je srečno prišel skozi most, vtem ko se je na drugega (»Tanasko Rajić«), zrušil beograjski most, ki so ga porušili naši inženjirji iz beograjske garnizije, ne da bi se bili pred tem prepričali, če je kdo pod mostom ali na mostu. Tako je zaradi te usodne napake izgubi-

la življenje vsa posadka (razen petih), ki je bila ukrkana na »Tanasku Rajiću«.

Tovariš Rojs se je dalje umikal med borbo do Sarajeva, kjer je prišel v ujetništvo. Od tam se je vrnil težko bolan, vendar se je takoj priključil narodnoosvobodilnemu gibanju. Po končani vojni — čeprav še vedno slabega zdravlja — se je javil v mornarico, da bi pomagal pri strokovni vzgoji mladih mornariških kadrov, kar je izvrševal skoraj do svoje smrti.

Odkritju kipa so prisostvovali zastopniki oblasti iz Pirana, zastopnik vojne mornarice iz Pulja, predsednik občine Lenart, zastopnik iz »Počitniškega naselja ZB NOV Maribor« iz Valovin pri Pulju in zastopnik zveze borcev za severno mejo iz Maribora. Mariborskega predsednika občine je zastopal tov. načelnik Pečanič.

Po govoru direktorja muzeja tor. dr. Miroslava Pahorja je odkril kip zastopnik vojne mornarice iz Pulja. Nato so dijakinje recitirale priložnostne pesmi v slovenskem in italijanskem jeziku. Zatem so položili vence ob kip predsednika občine Lenart, enako tudi pokojnikova soproga v svojem imenu in imenu otrok, nato pa še zastopnik Počitniškega naselja ZB v Valovinah pri Pulju.

FRANJO NOVAK

Imeli smo ljudi

Frančiška Obreza

V globoki starosti 86 let je v Dolenji vasi pri Cerklju na Kuričah zavedna slovenska žena Obreza Frančiška.

Kot mlado dekle se je poročila zidarjem. Kakor mnogi takrat, je tudi on odšel kmalu v Ameriko, nedolgo zatem mu je sledila tudi žena. Medtem ko je mož delal v rudniku, je ona kuhala za veliko skupino delavcev. Doma sta pustila tri majhne otroke. Iz Amerike sta se vrnila tik pred prvo vojno in nadaljevala življenje proletarcev. Rodilo se jima je 13 otrok, vendar sta dva kmalu umrla. Vse breme številne družine pa je padlo na ženinino rame, ko ji je leta 1932 umrl mož.

Vendar jih je okupacija vse našla pripravljenih. Kar šest izmed njih je bilo v vrstah NOV. Dva sta za to darovala svoja življenja. Hčerko Pavlo so Nemci zajeli kot borko Vojkove brigade in jo septembra 1943 obesili v St. Vidu pri Vipavi. Sin Ludvik je bil ujet kot borec Notranjskega odreda ter nato umrl v Dachauu. Kljub temu so drugi neumorno delali naprej do dokončne osvoboditve. Ena izmed hčera je bila žena pokojnega revolucionarja Toma Brejca.

Ob zvokih godbe so se od nje poslovili številni člani ZZB in vaščani.

JOSIP VIDRIH

Franc Molka

Dne 8. oktobra so pokopali Korparjevega očeta s Tirne. V nedeljo pred tem se je še zdrav in vesel udeležil izleta ZB na Goriško. Ni slutil, da zadnjič gleda sončni zahod. Ko se je vrnil z izleta, se je v ponedeljek zjutraj doma smrtno ponesrečil.

Rojen je bil leta 1905 na Tirmi. Ko je malo odrasel, se je zaposlil v trboveljskem rudniku, nato pa prevzel malo posestvo. Garal je v jami in doma na polju, da je lahko preživel sebe in družino. Leta 1941 je začel sodelovati z OF in partizani, leta 1944 pa je še sam odšel v gozd. Ni bil sposoben za operativno enoto zaradi slabega zdravlja in starosti, zato so ga zadržali na terenu pri gospodarski komisiji Vače.

Po osvoboditvi se je spet zaposlil v rudniku, nato pa so ga upokojili. Nad 30 let je bil pri gasilskem društvu v domači vasi, bil je tudi član SZDL in ZB. L. R.

Martinu Demšarju z Malenskega vrha v spomin!

Ko dan poslednji tvoj nagiba se v zaton in spremljamo te v tvoj poslednji dom, šele zavedamo se, kaj si bil, dragi Martin, ko bil si živ.

Delavna in žuljava je bila tvoja roka, a polna očetovske toplote za otroka, bil si najboljši brat za sestro, za vnučke dobri stari ata, zato prežgoda zaprla za teboj so se življenja vrata.

Če hotela bi zapisati vsa tvoja dobra dela, bi morala napisati se knjiga cela, poštenje, plemenitost in v pravico vera, to bila so življenjska ti načela.

Šestindvajset let je najinega skupnega dela bilo, četrto stoletje te ljudstvo in odbore je volilo, kjerkoli si bil, so te ljudje cenili, saj znal svetovati si in pomagati v sili.

Ni čudno, da za teboj vsa okolica joče, saj bil si nam kot brat in oče. Martin! Ob grobu tvojem ključem ti: »Hvala za vse, kar nam je tvoja plemenitost dala!«

PAVLA BENEDIK
Jazbine 2, p. Poljane nad Škofjo Loko

Dobro je če veste...

POŽAR, KI BESNI ZE DVE TISOC-LETJI. V južnem delu Tadžikistana besni v dolini Fandarje, v planinah Ravata, že več kot dve tisočletji velik požar. Požar požira razsežne sloje premoga. Dim in hkrati plini uhajajo iz podzemlja na površje skozi neko veliko razpoko. Planina Ravat je podobna po svoji obliki stožcu temno rdeče barve in je močno razpokana. Iz številnih razpok se kadi — nekako tako kakor iz ognjenika. Ta požar je najstarejši na svetu. Če bi kdor koli iztuhlal, kako bi bilo mogoče ta požar pogasiti, bi njegovo ime zaslovelo. Bržkone ne bo tega požara nikdar nihče pogasil, vsaj ne s sredstvi, ki jih ima danes človek na razpolago. Verjetno je pred 2000 leti kdo v podzemeljski jami zanetil ogenj, ki je zajel površinski sloj lahko vnetljivega premoga, nato pa je ogenj segel globlje, mogoče je tudi, da je ta orjaški kres priglazala strela. Požar zajema velikansko površino, saj meri 25 km v dolžino in kak kilometer v širino. Škoda, ki jo povzroča požar je neznanško velika, zlasti še spričo dejstva, da so pod to gorečo površino velikanske zaloge premoga, približno 1.300.000.000 ton prvovrstnega premoga. Požar besni čedalje huje, ker odpirajo podzemne vode in deževje vedno znova nove rove, skozi katere prihaja v podzemlje sveži zrak, ki omogoča požaru pogubno delovanje.

MNOGE PTICE SPIJO TAKO. DA SKRIBEJO GLAVO POD PERUTNICO, perje pa razprostrejo in se tako zavarujejo zoper mraz. Čapljje in žerjavi, pa tudi druge ptice, zaspijo včasih na eni nogi. Neka južnoameriška papiga spi tako, da visi z glavo navzdol in se, obešena na eno samo nogo, ziblje sem ter tja. Značilno je, da pticam med spanjem močno pade telesna temperatura. Njihova telesna toplota znaša v budnem stanju normalno okrog 42 stopinj, ponoči pa pade kar na 20 stopinj C. Galebi spijo na vodi in nekateri naravoslovci zatrjujejo, da za krajši čas zadremajo kar v zraku. To naj bi se dogajalo zlasti pri albatrosih. Vendar je ta trditve vse premalo dokazano, saj se prav albatrosi zelo pogosto spuščajo na vodno površino, ne samo v lovu na hrano, marveč, več ko verjetno, zaradi spanja.

Z DVIJANJEM NADMORSKE VIŠINE SE REDČI ZRAK; hkrati se zmanjšuje v njem količina kisika. Človeško telo reagira na pomanjkanje kisika z zapletenimi mehanizmi, ko pa ti mehanizmi ne morejo več posredovati pride do nenormalnih pojavov. Ze na 1000-metrskih višinah začnejo delovati omenjeni mehanizmi: stopnjevanje delovanja pljuč in srca, povečanje količine krvi, povečanje števila rdečih krvničk. Na 4500-metrskih višinah pride do motenj, ker ne morejo več ti mehanizmi na tako velikih višinah nadomestiti pomanjkanje kisika.

JUGOSLOVANSKO LADJEDELNIŠTVO JE — po podatkih Lloyd-registra v Londonu — po obsegu proizvodnje na desetem mestu svetovne proizvodnje s 437.394 tonami ladij, ki se gradijo, in z 1.291.958 tonami naročenih ladij, ki pa jih niso še začeli graditi. Hkrati je jugoslovansko ladjedelništvo po izvozu ladij, ki jih gradi, prvo na svetu, ker izvozi 100 odstotkov svoje proizvodnje (Svedska 80,4, Poljska 76,9, Nemčija 71, Nizozemska 52 itd.). To so podatki, ki se nanašajo na konec prvega polletja leta 1969.

V SIBIRIJI ODKRILI NOVO NAHAJALISCE NAFTE, ki vsebuje v naravnem stanju skoraj 100 odstotkov lažjega bencina in goriva za Dieslove motorje. Ta nafta je prozorna kakor voda. Hkrati so našli tudi velike zaloge naravnega plina.

TOKIO; GLAVNO MESTO JAPON-SKE, JE NAJVEČJE MESTO NA SVETU; 1. avgusta t.l. je imelo 11.455.376 prebivalcev, in sicer več kot 5.800.000 moških in okrog 5.600.000 žensk.

JEGULJE POTUJEJO V ATLANTSKI OCEAN, ker se tam ikrijo (drstijo). Na takih potovanjih premerijo približno 8000 km dolgo pot, če računamo razdaljo od Jadranskega morja do oceana. Potovanje traja leto dni. Zanimivo in skoraj neverjetno je, da jegulje v vsem tem času nič ne jedo. Podobno ravna tudi neka vrsta lososa. Tudi ti lososi v razdobju enoletnega potovanja nič ne jedo. V tem času živijo tako jegulje kakor lososi od potrošnje zaloge svojih maščob. Razumljivo je, da te ribe v tem času hudo slujšajo.

„TV 15“ ZA MLADINO

Nagrajeni prisperek

Srečanje s partizanskim kurirjem Maksom Bugarjem

Tovariš Maks Bugar je prijeten človek. Povedali so mi, da je večino partizanstva preživel kot kurir, da je v času narodnoosvobodilnega boja poznal vsako še tako skrito kurirsko stezo in da se še vedno z vsem srcem zavzema za to, da bi se le-te ne zarasle. Je ustanovitelj in tajnik odbora bivših partizanskih kurirjev. Čeprav že njihovo sedanje delo zasluži našo pozornost in pohvalo, tovariš Bugar še vedno ni zadovoljen! Ves prosti čas porabi za to, da bi čas NOB ne bil nikdar pozabljen... Ko sem ga obiskal, se je malo začudil, nato pa me je ljubeznivo povabil v stanovanje. In tudi ko sem ga poprosil, da bi mi za mladinsko prilogo »TV-15« odgovoril na nekaj vprašanj, ni okleval.

● KURIRJI VČERAJ?

Med narodnoosvobodilnim bojem je bilo na Slovenskem 145 kurirskih postaj in v njih — ali bolje povedano na poteh med njimi — je delovalo 1.400 kurirjev. Veliko je bilo že napisanega o junaštvu in požrtvovalnosti partizanskih kurirjev, toda nihče si danes ne more predstavljati, koliko poguma, napora in opreznosti je zahtevalo to delo. Kdor ni sam poskusil hoditi po samotnih poteh, v nenehni nevarnosti, da bo ujet ali ubit, si tega ne more predstavljati.

Vsaka partizanska pošta je imela svoj žig. Seveda so bili ti žigi dokaj zaupni, kajti z žigom opremljeno pismo v rokah okupatorja je lahko pomenilo smrt mnogih ljudi. Do danes še ni bilo natančno ugotovljeno, kdaj so začele partizanske postojanke izdelovati svoje žige, vemo pa, da so bili le-ti narejeni iz krompirja, lesa in podobno. Prav po žigih oziroma podpisih s katerimi so ta pisma opremljali komandirji poštnih posaj, je bilo moč obnoviti pot nekaterih pisem. Akademski slikar Božidar Jakac je naredil osnutke tudi za pisemske znamke, s katerimi naj bi opremljali pisma. Liki partizanskih borcev in »otrok vojne« so se vrstili na papirju in vsaka njihova poteza je pričala o trpljenju tedanje generacije. Jesenska »menziva 1943 je preprečila izdajo te edinstvene zbirke, ki bi imela poleg uporabne tudi veliko filatelistično in umetniško vrednost.

Pisma, ki so jih pošiljali borci svojim domačim, so morala biti pregledana. Koliko nepotrebnih žrtev bi bilo, če bi okupatorji dobili pismo, v katerem bi bila zaradi nepazljivosti omenjeno važno sporočilo, ime ali pa samo nagib; po katerem bi se dalo sklepati o kraju bivanja partizanov! Prava redkost so tudi denarna nakazila, ki so jih tiskali v partizanskih tiskarnah. Nekaj teh dokumentov, ki pričajo o iznajdljivosti ljudi v tistih težavnih dneh, hranijo v muzejih. Za svečane prilike so naredili posebne žige, ki so opozarjali na slavnostni dogodek. Zanimivosti v partizanski pošti torej ne manjka. Razlika med partizansko in današnjo pošto je bila v glavnem le v tem, da je prva delala v nenormalnih razmerah, da je potekala skrivoma in da je danes vsak njen del velika redkost.

● KURIRJI DANES?

Vsako leto sodelujemo pri organiziranju pohoda v biveše partizanske postojanke oziroma vasi, kjer so se te nahajale. Kot sem že omenil, je bilo teh postojank 145, in nas torej čaka še dosti dela. Namen te akcije je ohrani-

ti spomin na poti, po katerih so nekoč previdno in tiho stopale noge kurirjev in na kraje, kjer so se kurirji ustavljali, oddajali pošto ali pa počivali po naporni in nevarni poti. Za vsak pohod izdamo posebno »Partizansko kuvert«, ki je za las podobna pisemskim ovojnici iz časov, ko so kurirji — da bi pošto varno prenesli — tvegali tudi svoja življenja. Na ovitku je podoba partizana (delo Iva Subica), dalje je na pisemski ovojnici še žig, narejen po originalu in z istim orodjem kot v času vojne. Kuverta prispe po isti poti kot nekdanj, nosijo pa jo bivši kurirji, ki so to pot prehodili pred več kot petindvajsetimi leti. Odbor bivših partizanskih kurirjev prevzema tudi pokroviteljstvo nad šolami v znanih partizanskih vaseh (osnovna šola Poljane pri Dolenskih toplicah!), jim pomaga in se trudi, da bi imeli otroci v teh krajih enake možnosti razvoja kot otroci v mestih. V prihodnjem letu nameravamo izdati knjigo »Zveze med NOB«, dalje poseben album za zbiralce »Partizanskih kuvert«, obstaja pa tudi že verzala kurirjev in vezistov!

● VAŠA ZELJA?

Veste, zbiram podatke o partizanskih poteh, žigih in pismih. Zanimam me prav vse, kar je v zvezi s prenosom pošte med NOB. Zato prosim pionirje, mladince in druge bralce, naj povprašajo po okolici, če se kdo še spomni kakšnega žiga partizanske postojanke. Ni nujno, da bi bil žig udarjen na dokumentu. Dovolj je že opis, ki bi pomagal pri rekonstrukciji le-tega. Kot priznanje za trud pa bo vsak, ki bi na kakršenkoli način pomagal pri odkritju doslej neznanega žiga, dobil od odbora bivših partizanskih kurirjev album za zbiranje partizanskih kuvert! Zapisal: ANTON KLEPEC

Oddolžili smo se vam, tovariši!

V NEDELJO JE BIL V VASICI KOMEN ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE BORCEM, KI SO PADLI ZATO, DA LAHKO DANES ŽIVIMO V BRATSTVU IN SLOGU NOVE JUGOSLAVIJE. NJHOVEMU SPOMINU JE BILA POSVEČENA TUDI PROSLAVA, KI SMO JO IZVAJALI UCENCI OSNOVNE SOLE IN MOSKI PEVSKI ZBOR. NAPOVEDOVANKA BAČICEVA JE IZRAZILA HVALEŽNOST NAS MLADIH IN POUČILA, DA ŽRTEV NOB NE BOMO NIKOLI POZABILI. »ČEPRAV GRENKIH VOJNIH GROZOT NISMO DOŽIVELI, LJUBIMO MIR IN SOVRAŽIMO VOJNO. ZATO CENIMO VAŠE ŽRTVE, SAJ STE DAROVINI DAROVALI NAJDEJŠE SVOJA ŽIVLJENJA. NI VAM BILO HUDO, SAJ STE BILI PREPRIČANI, DA BODO VAŠE DELO NADALJEVALI DRUGI, IN NADALJEVALI GA BOMO!«

MARJANCA JAZBEC

Dan šole v Sevnici

Junak Savo Kladnik je padel 2. oktobra 1942 v Mariboru in drugega oktobra praznujemo tudi dan naše šole, ki nosi ime tega junaka narodnoosvobodilnega boja.

Letošnje praznovanje je bilo zares svečano. Ob osmi uri smo imeli pionirsko in mladinsko konferenco. Izvolili smo nova odbora obeh organizacij. Vsi pričakujemo, da bosta vestno opravljala zaupane jim dolžnosti. Ob deseti uri smo se zbrali na ploščadi pred šolo, da bi pričakali sorodnike padlega

Sava Kladnika in druge povablence. Skupaj smo se udeležili odkritja doprsnega kipa Sava Kladnika in s sodelovanjem moškega in mladinskega pevskega zbora izvedli recital.

Po sklenjenem programu smo se razšli, na lepem prostoru pred šolo pa je ostal kip, ki nas bo sleherni dan spominjal na dolga junakom, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo.

ČLANI DOPISNIŠKEGA KROŽKA OSNOVNE SOLE SEVNICA

UTRINKI S POTI

V deželi čardaša

Bila je že tema, ko sva se s češkimi graničarji pripeljala na mejni prehod v Rajko. Ker je bilo do prvega večjega mesta še kakih petnajst kilometrov, sva hotela postaviti šotor, pa so naju madžarski vojaki podili najprej dva kilometra in nato še dva kilometra od meje. »Tu ni dovoljeno taboriti...«, so nama nič kaj prijazno pojasnjevali. Ko so nama še tretjič rekli, da se morava oddaljiti dva kilometra, sva se razjezila in kljub prepovedi postavila šotor. Še ponoči nama niso dali miru in so neprestano pogledovali, če zares spi. Tudi zjutraj naju je zbudil policaj. V želji, da čimprej dobiva prevozno sredstvo, sva se kar se da hitro odpravila na cesto. Ampak tod avtomobilov skorajda ni in tako sva morala pot nadaljevati s skupino kmetov, ki so šli na delo. Presenetilo naju je, ko so nekateri izmed njih spregovorili v slabi hrvaščini. Povedali so, da so Hrvati in da že dolgo živijo na Madžarskem.

Prvi vtis v tej »deželi čardaša« so bili tako porazni, da sva se hotela prek Dunaja vrniti kar domov. No, pa nama je končno le uspelo dobiti avtomobil — in še ta je imel češkoslovaško oznako — ki naju je pripeljal do Győra. Voznik je bil po svoje zabaven, saj je rekel, da gre na dopust v Venezuelo (?), hčerka pa je kar naprej govorila o Benetkah... Še enkrat sva stopila v stik z madžarsko milico: ko sva »stopala« na mestu, kjer so merili hitrost vozil. Tudi to srečanje se je dobro končalo in kmalu sva se prek Tatabanyje pripeljala v Budimpešto.

Budimpešta je čudovito mesto. Dunaj se z njo po lepoti ne more primerjati. Schönbrunn in Belvedere nista tako lepa kot ribiška trdnjava v Budi in Mathiasova cerkev! Na ribiški trdnjavi sva bila ponoči, takrat, ko je bila osvetljena s številnimi žarometi, ki so bili usmerjeni na izredno lepo ohranjeni kraljevni dvorec. Čudovit je tudi pogled na Donavo in številne

mostove, ki vežejo Budo in Pešto. Bilo je že precej pozno, ko sva kolovratila okoli poslopja ameriškega veleposlaništva in madžarskega parlamenta, tako da so naju čuvarji reda gledali kar malce postrani. Na Margeretinim otoku sva si ogledala restavracije z glasbo in plesom. Kljub pozni uri sva bila razpoložena za odlične madžarske kuhinjske specialitete, po katerih naju je potem tri dni peklo v grlu. Drugi dan sva si ogledala vojni muzej, ki hrani vse vrste orožja, ki ga je človek uporabljal od pradžnine pa do danes. V znanem zabaviščnem parku pa sva se tako pootročila, da naju lastna mati ne bi bila prepoznala.

Iz Budimpešte sva se odpravila proti Blatnemu jezeru, Balatonu. Takrat nama je bila sreča bolj naklonjena in pridružila sva se skupini izletnikov, ki so se odpravljali v Szekesvehervar, mesto ob Blatnem jezeru. Čeprav smo se težko sporazumevali, ker niso znali nobenega tujega jezika, smo si ob slovesu vseeno iskreno segli v roke in si zaželeli srečno pot. Szekesvehervar je kar veliko mesto. Okolica je posuta s popolnoma novimi stavbami. Smešno se nama je zdelo le to, da imajo novi bloki in stolpnice tako mnogo dimnikov. Verjetno nimajo električnih štedilnikov ali pa imajo ljudje težave z električno energijo... Nato sva šla v Siofok, turistično središče Madžarske. Ceste so kar dobe, vikend hiše in hotelov pa je toliko kot ob jadranski obali. Šotor sva postavila na idiličnem prostoru ob vodi. Zjutraj, ko sva se zbudila, sva se želela okopati in sva začela bresti po vodi. Hodila sva skoraj petnajst minut, voda pa nama je še vedno segala do kolen... Ob Balatonu sva ostala tri dni. Ni nama bil všeč, veridar sva bila potrebna počitka. Potem sva se odpeljala dalje in prišla v Kesthely in nato do Baka, ki leži samo 36 kilometrov od jugoslovanske meje. V Baku sva čakala dve uri in pol; v tem času je pripeljala mimo samo pet avtomobilov... Poleg tega je sofer nekega avtobusa zapeljal čez najine potovalke in Tomaža skoraj pretepel, ko mu je z rokami dokazoval, da z njegovim možganskim centrom ni vse v redu. Do Redicsa sva se pripeljala z vlakom, in to 36 kilometrov v uri in pol! Ko sem tam povprašal nekega vojaka, kje je meja, je dejal, naj se drživa bele črte na sredi ceste in da je gostilna kakih šest telegrafskih drogov naprej. Vse je kazalo, da možakar ni čisto trezen.

Ko sva v Lendavi stopila na naša tla, sva carinika strahomavprašala, kako daleč morava od meje, da bi postavila šotor. »Dvestopetdeset metrov...«, nama je ljubeznivo odgovoril.

Da, povsod je lepo, najlepše pa je doma!

DUŠAN ZBASNIK

Pišejo nam

Spoštovana tovarišica Milena!

Tudi jaz vam pošiljam sestavka o Vietnamu in taborišču Rabu ter pesmico. Vesela bom, če boste kaj objavili. Mislim, da bi bilo dobro razširiti stran naših prispevkov, ali ne? Zapišite tudi, da mi je hudo, kadar poslušam poročila o zatiranem ljudstvu v Vietnamu in zato obsojam vsako vojno in nasilje. Mislim, da mi stoji ob strani še mnogo somišljenikov, pa kaj, ko smo tako neboljani...

Prejmite lep pozdrav!

JOŽICA FRBEŽAR
Borovec 1. p. Kočevska Reka

Draga Jožica!

Kaže, da nam bodo z novim letom odmerili prostor v vsaki številki in da se ne bo več dogajalo, da čakajo sicer dobri prispevki — med njimi tudi tvoji — na objavo toliko časa. Odločitev žal ni niti v tvojih niti v mojih rokah. Za ponovno opozorilo, da bi bil verjetno že čas, da storimo nekaj, pa sem ti vsekakor hvaležna. Lahko se sicer zgodi, da se vam bomo zamerili in da bo mladinska priloga »TV 15« zaspala, ne da bi bila še prav zaživela. Zato pa mi je morda bolj kot kdajkoli potrebna vaša pomoč in sodelovanje. — Obsojanje vojne in nasilja, draga Jožica, je dolžnost vseh poštenih ljudi. Zato obsojam nasilje z vsem zaro-rom svoje mladosti; nasilje v vsakršni obliki in povsod na svetu, tudi v svoji neposredni bližini.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga tovarišica urednica!

Najprej prejmi prav lepe pozdrave. Bila sem zela vesela tvoje pošte, ker nisem pričakovala nagrade. Ti ne veš, kako vesel je bil še le očka. V pismu ti pošiljam izjavo, ki sem jo izpolnila. Samo še nekaj: moje pravo ime ni Gina, tako me le kličejo. Zato te prosim, da pod prispevek napišeš Zdenka. Še enkrat najlepša hvala za nagrado.

Prejmi koš iskrenih pozdravov!

ZDENKA BIZJAK
Celje, Čopova 7

Draga Zdenka!

Ze nekajkrat sem se vpraševala, kako to, da se nič več ne oglašiš. Mojega potrpljenja je konec! Sklenila sem, da bom objavila tvoje sicer nekaj mesece stare pismence in te tako spomnila, da te še nisem pozabila in da je vsaka tvoja beseda še vedno dobrodošla.

Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA SO
»PISMA UREDNIŠTVU«
VAŠA TRIBUNA. ZATO
NAM PIŠITE!

Odboru bivših partizanskih kurirjev

KER STE NAM ORGANIZIRALI PRIJETEN IN BREZPLAČEN IZLET V LJUBLJANO IN NA VELIKO PLANINO, SE VAM NAJLEPŠE ZAHVALJUJEMO. IZLET NI BIL SAMO LEP, AMPAK TUDI KORISTEN, VIDELI IN DOŽIVELI SMO VELIKO NOVEGA IN LEPEGA, KAR NAM BO KORISTILO V SO- LI PRI POUKU POSEBNO SE ZAHVALJUJEMO GLAVNEMU IN PRIZADEVNEMU ORGANIZATORJU MAKSU BURGARJU.

PIONIRSKI ODRED »TV 15« IZ POLJAN PRI DOL- TOPLICAH S TOVARIŠI CAMI IN STARSI

Okrogle in oglate

BUNE PRSI — KAMEN SPOTIKE.

Ameriški senator S. Ervin mlajši je prejel pismo neke angleške učiteljice, ki je zahtevala naj senator v senatu sproži razpravo o ravnanju ameriških carinikov. Ko je prispela v ZDA — je sporočila v pismu senatorju — so jo cariniki prisilili, da se je slekla, ker so podvomili o »verodostojnosti« njene nekoliko prebujnih prsi in ker so sumili, da ima umetne prsi in da skriva v njih tihotapsko blago. »Ali se to vedno tako dogaja v carinarnicah vaše tako civilizirane dežele, ali doživi vsaka tujka z nekoliko bolj razvitimi prsmi tako surovo in poniževalno ravnanje?« je vprašala učiteljica v pismu. Senator je seznanil časnika s tem pismom in mimogrede pripomnil: »Da, neprijetno je, cariniki naj bi ne slačili žensk, zadovoljalo bi, če bi jih malce otipali...«

SKOTI SE TAKOLE SALJO: »Moja sestra je sklenila, da bo shušala, in že dva tedna nič ne je.« »Pa se ji ni nič zgodilo?« »O, da! Dobila je ženinovo ponudbo iz Škotske.«

ZADOVOLJNA SKORAJ Z — NIČEM... Francoski igralec Maurice Chevalier je rekel: »Samo ženska se lahko navduši nad parom — praznih silvenih nogavic.«

POSNEMANJA VREDEN RECEPT.

Mihajlo Janković, slikar, ki živi na Švedskem in ki so mu evropski kritiki vzdeli ime »jugoslovanski Picasso«, je pripovedoval uredniku beograjskih »Večernjih novosti«, kako je postal znan: »Ko sem bil še neznan, sem pred nekaj leti razstavljal v Stockholmu svoja olja. Švedski tisk ni napisal o tej razstavi niti črke. Ko mi je šlo že pošteno na ječa, sem nekega dne zagledal nekega časnika, ki je ogledoval moje slike, stopil sem k njemu in ga z neko sliko lopnil po glavi... Koj prihodnji dan so Šved zvedeli, da sem tu...«

NIČ NOVEGA POD LJUBIM SONCEM...

Švicarski tehnik »Die Weltwoche« je objavil neki zapisek, ki spominja človeka na francoski pregovor: »Čim bolj se kaj spreminja, tem bolj je isto.« Zapisek se glasil: »Cerkve so prazne, ženske brez sramu, moški poženščeni, opozicija mlaha, vladna politika brez cilja, ministri nezmožni...« Ta zapisek je izpisal iz noveletne številke »Aberdeen Journal«, ki je izšla 1. januarja 1772. leta. Sodobni dolgočasi ali poženščenci niso zatorej kdove kako izvirna izjamba.

PAZITE, DA NE IZGUBITE ZOB, ZLASTI NE PREDNJIH! Časnik »Berliner Zeitung« je objavil tale sodobni aforizem: »Marsikdo si je že rešil glavo, ko se je ugriznil v jezik.«

NAPREDNI PRELAT. Zahodnonemški prelat Klass je rekel v neki pridigi: »Svet je vendarle širši kot obzorje, ki ga lahko objameš z naših zvonikov.«

NAROBE SVETA... Po natečaju, ki ga je razpisalo Trgovsko podjetje DRINA v Beogradu, mora imeti direktor — osnovno šolo, šef računovodstva — nepopolno srednjo šolo, referent pa popolno srednjo šolo. Če bi bili razpisali mesto snažilke, bi bili brzkone zahtevali če že ne visoko pa vsaj višjo šolo.

TA JE PA SE LEPSA... Precéj takšnih direktorjev imamo, ki so skončali samo osnovno šolo. To, kaj pada, ne gre! Zato je menda delovna organizacija SPIK v Beogradu sklenila napraviti v tem pogledu temeljito popravilo. Razpisala je natečaj za direktorja, ki ima lahko tudi — nepopolno osnovno šolo... To pomeni, da vremena se jasni, vsaj — nepismenim!

PREVIDNI UREDNIKI... Ob neki polemiki o nekem članku, ki ga je bil objavil avstralski časnik »Foreign news«, se je uredniški odbor takole zavaroval: »Objavljanje takih člankov ne pomeni, da se uredniški odbor strinja s stališči, ki jih člankarji izražajo, to naposled ne pomeni niti, da jih odbor razume...«

ANGLESKI KRALJ GEORGE V. JE BIL, KO JE BIL MLAD, MORNAR NA NEKI KRIZARKI. Višji častnik mu je velel, naj izračuna položaj ladje. Ko je princ nalogo opravil, se je časnik odkril in vzkliknil: »Odkrijte se, visokost, po vaših računih plovemo naravnost v westminstrsko katedralo!«

KDOR ISCE PRIJATELJA, KI NE BI IMEL NIKAKRŠNE NAPAKE, bo ostal brez prijateljev, pravi turški pregovor.

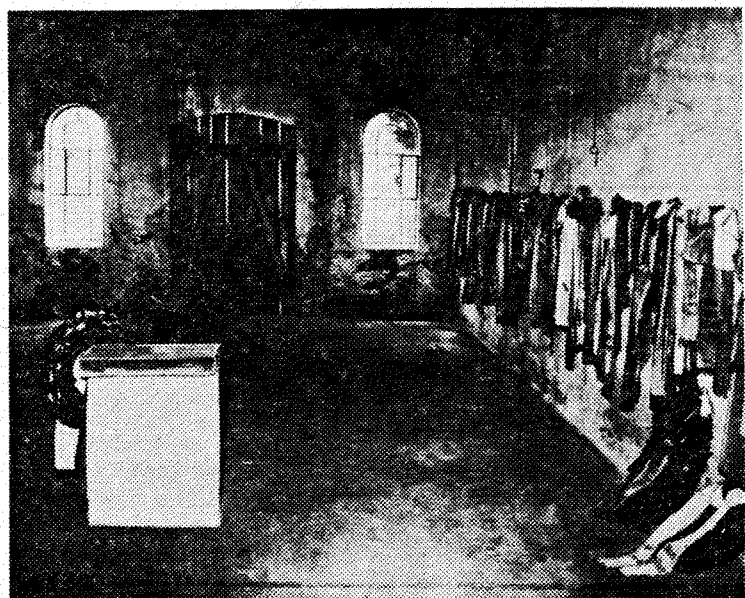
Ofenziva v Ardenih, ki je bila za Hitlerja zadnje upanje, saj naj bi po njegovem mnenju bila takšen vojaški uspeh, da bi lahko sklenil premirje z Angloameričani, se je začela 16. decembra 1944 in je trajala dobra dva tedna: že v začetku januarja 1945 so zavezniki prešli v nasprotni napad Nesmiselni prividi so se razblinili in usoda Trejgera rajha je bila zapečaten. V začetku aprila se je Hitler še enkrat pojavil na vzhodni fronti. Oficirji IX. armade, ki so ga videli, kako se sivolasi, upognjen in opirajoč se na palico spravlja iz navadnega volkswagena brez kakršnih oznak, so pozneje izjavili, da je bil »prikazen, ki je prišla iz groba«. Potem pa se je fuhrer zaprl v bunker kanclerske palače.

»Palača norosti in smrti«, kot piše zgodovinar Trevor-Roper, je imela dve nadstropji, ki sta obli petnajst metrov pod zemljo. Zavarovana je bila z debelim jeklenim in železobetonskim oklepom. V spodnjem nadstropju je imel Hitler osem tesnih sob, katerih vsaka je bila komaj kaj večja od železniškega kupeja. Svetlobe v njih seveda ni bilo — razen električne, se razume — zrak pa je prihajal od zunaj s pomočjo posebne naprave na naftni pogon.

Hitlerjevo življenje v bunkerju je bilo tiste zadnje in nemirne dni, kolikor jih je še preživel, takšno, kot ga na kratko opiše angleški zgodovinar Bullock: »delal je, zmerjal je, razmišljal je«. Zdravje se mu je še poslabšalo in videti je bilo, da je že na meji človeške vzdržljivosti: »Tresla se mu ni samo leva roka,« je pozneje povedal general Guderian, »marveč ves levi del telesa. Njegov korak je bil negotov, bil je upognjen kot še nikoli, njegove kretnje pa so bile hkrati preveč zavzete in prepočasne... Kadar se je hotel uesti, je moral koga prositi, naj mu primakne stol.« Spal je izredno malo (tri ali štiri ure) in zmerom podnevi (od osmih zjutraj do poldneva).

potem je šel na kratek sprehod na vrt ob kanclerski palači, vsak dan pa je skical tri sestanke; dva krajša ob enih in petih popoldne, in enega daljšega, ki se je po navadi začel opolnoči in se je vlekel tja do zore. To pa zato, ker Hitler ni hotel biti sam, če bi prišlo do letalskega napada. Okrog šestih zjutraj je sprejel svoje tajnice, pričemer je bil včasih tako izčrpan, da se je moral uleči na divan. Nič več ni jedel ob določenih urah, pa tudi njegov jedilnik je bil drugačen. Namesto vegetarijanske hrane se je raje basal s sladkarijami in čokolado, ki jih je delil z alžalsko psico Blondi in njenimi mladiči, ki jih je pred nedavnim skotila.

Res je, da si je Hitler delal iluzije o resničnosti, ki mu je uhalja iz rok, pri čemer je šel tako daleč, da je imel smrt ameriškega predsednika Franklina Delana Roosevelta (12. aprila 1945) za »znajmenje božje previdnosti« in da je verjel dvema starima horoskopoma, ki ju je Goebbels neke izkopal in ki sta napovedovala Nemčiji velik vojaški uspeh v drugi polovici aprila 1945. Obenem pa je tudi res, da je imel v svojem političnem občutku ne navadne intuicije. Tako je na enem izmed rednih dnevnih sestankov govoril o svoji viziji sveta v bližnji prihodnosti: »Po porazu rajha in do razvoja azijskega, afriškega in morda južnoameriškega nacionalizma bosta ostali na svetu samo dve veliki sili, ki se bosta lahko postavili druga nasproti drugi — Združene države in Sovjetska zveza. Zgodovinski in zemljepisni zakoni bodo prisilili ti dve državi k meritvi sil, bodisi vojaških bodisi vsaj gospodarskih in ideoloških. Zaradi tve zakonov bosta obe državi nujno postali sovražnici Evrope. Enako gotovo pa je, da se bo obema prej ali slej zdelo zaželeno, da si poiščeta podporo edinega velikega naroda, ki bo še ostal v Evropi, namreč Nemcev.« To da to so bili le prebliski.

V tem prostoru berlinske jetnišnice so usmrtili zarotnike, ki so 20. julija 1944 naredili atentat na Hitlerja (ki pa se ni posrečil).

20. aprila 1944, ko je imel šestindeseti rojstni dan, naj bi odšel iz bunkerja v Obersalzberg in poskusil zadnji obupni odpor v zavetju prijateljskih gor, ki so bile zibelka nacizma. Nenadoma pa se je odločil, da ne pojde nikamor. Potem je začel tarnati, da ga vsi zapuščajo, da ga vsi izdajajo, da generali niso nikdar bili kos svojim nalogam (»Ko bi bili vsaj tako sposobni, kot so moje tajnice...«). V takšnem ozračju je bila Göringova ponudba iz Obersalzberga, da stopi na njegovo mesto ter se pogaja z zavezniki, v Hitlerjevih očeh prav pravočasno izdajstvo — povedati pa je treba, da ga je k temu nahujskal tudi Bormann. Ko je Hitler sprejel generala Ritterja von Greima, katerega je potem v naglici imenoval za vrhovnega poveljnika letalske sile (namesto Göringa), mu je pokazal Göringovo brzojavko in zarjul: »Ultimat! Povsem odkrit ultimati! Zdaj ne preostane nič več. Nič mi ni bilo prihranjeno. Nobena zaveznitva ne obstajajo več, nihče ne spoštuje več časti, ni ga razočaranja, ki ga ne bi bil že doživel, po vsem tem pa še to! Nič več ne preostane. Zadelo me je že vse zlo, kar ga je.«

POROKA Z EVO BRAUN

V ponedeljek, 23. aprila 1945, ko je bila Eva Braun spet pri njem in ko je sklenil, da ostane do konca v bunkerju, se je pomiril. S Keitlom je bil prav pri srčen (»Nikdar vam ne pozabim,« mu je rekel. »Nikdar ne pozabim, da ste me rešili tistega dne, ko so name naredili atentat, in da ste me odpeljali iz Rastenburga.«), Jodlu in Speru pa je mirno napovedal, da se bo ubil z revolverjem in da bodo morali njegovo truplo sežgati. Toda čakala ga je nova izdaja. Londonski BBC je povzel novico agencije Reuter iz San Francisca in 27. aprila naznanil, da se Himmler pogaja o miru z grofom Bernardom.

Dogodki so se potem naglo vrstili. Hitler se je nenadoma nehaj zanimati za vojno, nehal je fantazirati o armadah, ki so sicer obstajale samo na papirju, prav v wagnerjanskem in nibelunškem slogu se je začel pripravljati na smrt. V nedeljo, 29. aprila ob treh zjutraj se je oženil z Evo Braun. Poročni obred je bil v sejni dvorani z zemljevidi, kvadratnem prostoru, širokem in dolgem pet metrov, s sivo pobarvanimi stenami in nekaj skromnega pohištva. Zakonsko zvezo je sklenil občinski svetovalec Walter Wagner, ki se je v oddelku Volkssturma bojeval v bližini kanclerske palače. Priči sta bila Goebbels in Bormann. »Hitler je prosil, da bi zaradi vojnih okoliščin poroko oklicali ustno in se tudi sicer izognil slehernemu zavlacavanju,« piše ameriški zgodovinar William Shirer. »Ženin in nevesta sta prisegla, da sta arijskega rodu in da nimata nobene dedne bolezni, ki bi preprečevala zakonsko zvezo. Celo

tik pred smrtjo se je diktator oklepal predpisov. Hitler je pustil neizpolnjena samo prostora, kamor je bilo treba zapisati njegovega očeta (ki se je rodil kot Schicklgruber) in matere ter datum njune poroke. Nevesta se je hotela podpisati »Eva Braun«, a je zastala, prečtala veliki B in zapisala »Eva Hitler, rojena Braun.«

Takoj nato sta mladoporočenca sprejela čestitke »dvorjanov«, kakšne dvajseterice ljudi, pili so šampanjec, Eva pa se je obrnila k nekemu služabniku in mu rekla: »Zdaj pa mirno lahko rečete Frau Hitler.«

(Konec prihodnjice)

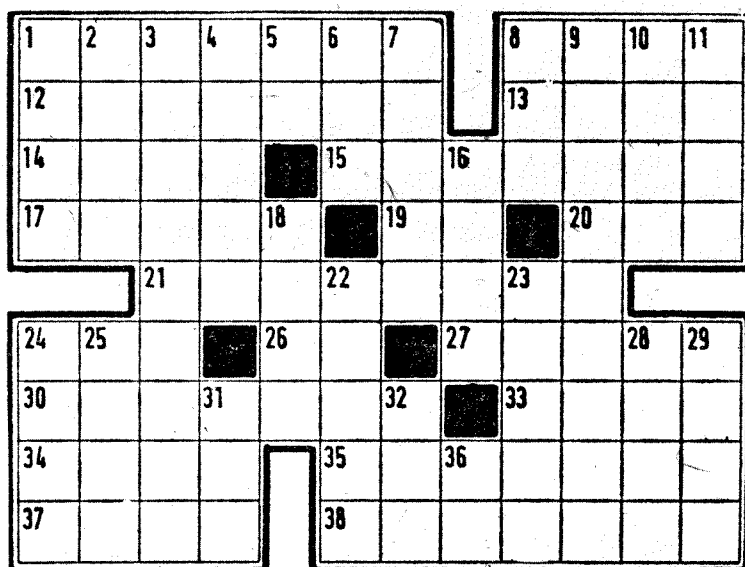
Moderni vojaki s štiti?

Ne, to je samo prizor iz priprav na snemanje filma »Alfred Veliki«. V Angliji namreč snemajo zgodovinski film o tem saksonskem kralju, ki je leta 878 osvojil Dansko. Ob tej priložnosti so najeli 450 mož irske vojske, ki naj bi nastopili v množičnih prizorih na bojišču. Predhodno so se ti vojaki vadili s štiti in sulicami, primerne obleke pa so dobili ob snemanju.

»TV 15« izhaja vsak teden - izdaja ga Predsedstvo Zveze porocov NOV Slovenije - Zavod »Borec« Ljubljana Beethovnova 10 - Pisk in čiščenje »DELA« Ljubljana - Pomskeva 1 - List ureja uredniški odbor - Letna naročnina 1800 tinarjev izroma 18 N dir - Posamezna številka stane 40 dir izroma 40 N par - Za inozemstvo stane »TV 15« 30 N dir - Naročnino pošljite na naslov Uprava »TV 15« Ljubljana Beethovnova 10 »Priloge se, p. preda 598-X1 ali na čekovni račun pri Narodni banki 3018-26 - Telefonske številke Glavni in odgovorni urednik 21.901 tajništvo in novinarji 22.313 uprava 22.607 Rokopisov ne vračamo

Križanka št. 6

Vodoravno: 1. vas pod Gorjanci, iz katere je bilo čez 100 borcev-partizanov in so jo Italijani bombardirali 1. 1942. 8. telovadna vaja 12. zlitina živega srebra s kovino 13. velika reka, ki izvira na Češkem in teče skozi Nemčijo (naša pisava) 14. ljubkovalno žensko ime 15. splošen naziv partizanov v medsebojnih odnosih 17. v grški mitologiji številni mali bogovi, spremljevalci Afrodit, 19. nikačica, 20. glas trobente 21. inačica, različek 24. gorski reševalni čoln 26. kratica za »izvirni svet« 27. telesni ud z določenim pravilom 30. splošen naziv za naše okupatorje in sovražnike 33. domače moško ime 34. tovarna alkoholnih pijač v Ljubljani 35. priimek zadnje ruske carske dinastije 37. španski izraz za morske zalive, nastale s potapljanjem dolnjih delov rečnih dolin 38. vetrni jopiči s kapuco.

Navpično: 1. ročni voz na dveh kolesih 2. rimski bog ljubezni 3. slov. partizanska brigada, ki je delovala v glavnem na Primorskem 4. kratica jugosl. letalske družbe 7. rimska naselbina v Ljubljani 8. poželenje 9. antično mesto in država na severni obali Afrike v današnjem Tunisu. Mesto so razrušili Arabci 1. 697. 10. gora na Koroškem (Avstrija) 11. jed iz prosenega pšena 16. me slikarja Pilona, ki dela v Parizu 18. šarenica v očesu 22. naš največji polotok 23. slov. kipar (Drago) 24. arabski naziv za nomadska in ribarska plemena Danakil (sverovzhodna Etiopija) 25. klice 28. malajska blaznost 29. ljubkovalno žensko ime 31. otok v Cikladah (Grčija) 32. naelektrjen delec 36. kem. znak za molibden.